

INTERNATIONAL MAGAZINE
RNI No. 61816/95

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਜੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਦਸੰਬਰ 2020

ਇਨ ਪੁਤਰਨ ਕੇ ਸੀਸ ਪਰ ਵਾਰ ਦੀਏ ਸੁਤ ਚਾਰ।
ਚਾਰ ਮੁਏ ਤੇ ਕਿਆ ਹੂਆ ਜੀਵਤ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ।

ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਰਾਗੀ, ਢਾਡੀ ਜਥੇ, ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ
ਹੋਰ ਬੁਲਾਰੇ ਗੁਰਮਿਤ ਵੀਚਾਰਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ-ਛੱਬੀਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ-ਦਸੰਬਰ, 2020
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਸੰਚਾਲਕ

ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਚੇਅਰਮੈਨ ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ ਚੀਫ ਐਡੀਟਰ
ਭਾਈ (ਡਾ.) ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ
ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਾਰੀਖ ਤੱਕ
ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਅਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਬੰਧੀ ਹਰ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ ਦਫਤਰੀ
ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 5.00 ਵਜੇ ਤੱਕ
ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫੋਨ :- 84378-12900, 94172-14391,
94172-14379

Email : atammarg1@yahoo.co.in

Postal Address for any Enquiry,
Money Order, Cheque and drafts :

'ATAM MARG' MAGAZINE
Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib
(New Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas,
Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar (MOHALI) -
140901, P.b. India

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ (20 ਸਾਲ)	ਫੀ ਕਾਪੀ
300/-	3000/	30/-
320/-	3020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

	Annual	Life (20 years)
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
Canada	80 Can \$	800 Can \$
Australia	80 Aus \$	800 Aus \$

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੋ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ
ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905
ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ
ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ
ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ - ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ
ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ (ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

Please visit us on internet at :-

For Atam Marg Email : atammarg1@yahoo.co.in,
Website & Live video -

www.ratwarasahib.in } (Every sunday)
www.ratwarasahib.org }

Email : sratwarasahib.in@gmail.com

ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਕੇਂਦਰ

ਅਮਰੀਕਾ - ਭਾਈ ਅਮਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
001-408-263-1844
ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ, ਵੈਨਕੂਵਰ
001-604-433-0408
ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ
001-604-862-9525
ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਣੂ
001-604-589-9189
ਇੰਗਲੈਂਡ - ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ
ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
0044-121-200-2818
ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ)
0044-7968734058
ਆਸਟਰੇਲੀਆ- ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ :
0061-406619858

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ

1. ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ
9417214391, 84378-12900, 9417214379
2. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸ.ਸ.ਸਕੂਲ
(ਜੀ.ਬੀ.ਐਸ.ਈ.) 0160-2255003
3. ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ : 96461-01996
4. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਸ.ਸ.ਸਕੂਲ
(ਪੀ.ਐਸ.ਈ.ਬੀ.) 95920-55581
5. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ : 92176-93845
6. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਸਕੂਲ ਆਫ ਨਰਸਿੰਗ
94172-14382
7. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ
94172-14382
8. ਅਕਾਲ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ : 98157-28220

Media Broadcast (Ratwara Sahib)

Live Programme	98728-14385
&	94172-14385
Cable Tv Network	98147-12900
	98555-28517

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ - 98551-32009
ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ - 94647-12900
ਹੋਰ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ
98889-10777, 96461-01996, 9417214381

ਤੱਤਕਰਾ

1.	ਸੰਪਾਦਕੀ	5
	(ਡਾ.) ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	
2.	ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ	8
	ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਪਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ	
3.	ਅਮਰ ਸ਼ਹਾਦਤ	13
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
4.	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਸਰਸ਼ਾਰ -ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ	19
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
5.	ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੋਈ ਪ੍ਰਭ ਮਾਨਹਿ ਓਇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ	29
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
6.	ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਹੁ ਗੋਬਿੰਦ	39
	ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ	
7.	ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ	43
8.	ਹਿੰਦ ਦੀ ਚਾਦਰ - ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ	45
	ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ	
9.	ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਪੰਜ ਖੰਡ	47
	ਡਾ. ਰਾਮ ਸਿੰਘ	
10.	ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਅਮਰ ਸ਼ਹਾਦਤ	49
	ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ	
11.	ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ ਭੰਡਾਰ	53
	ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਰੰਧਾਵੇ' ਵਾਲੇ	
12.	ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾਤਮਕ ਵਿਚਾਰ	54
	ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ	
13.	ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ :- ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, ਇੰਟਰਨੈਟ ਵੈਬਸਾਈਟ, ਕੀਰਤਨ ਲਾਈਵ ਟੈਲੀਕਾਸਟ, ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਫਾਰਮ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕ ਸੂਚੀ	56

ਸੰਪਾਦਕੀ

(ਡਾ.) ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਪ੍ਰਭੁ ਰਖਦਾ ਆਇਆ
ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਨਾਨਕ ਨਹੀ ਡਰਣ ॥ ੨ ॥ ੩੦ ॥ ੧੧੬ ॥
ਅੰਗ - ੮੨੭

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸਾਜੇ ਕਰੋੜਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਾਤ ਲੋਕ, ਇਹ ਦਿਸਦਾ ਸੰਸਾਰ ਇਕ ਮੰਡਲ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ earth planet ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਨਾਮ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਮਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਸ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵੀ ਵੱਖਰੀ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸੇ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਨਿਵੇਕਲੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ 'ਮ੍ਰਿਤ ਮੰਡਲ' -

ਮ੍ਰਿਤ ਮੰਡਲ ਜਗੁ ਸਾਜਿਆ ਜਿਉ ਬਾਲੁ ਘਰ ਬਾਰ ॥
ਬਿਨਸਤ ਬਾਰ ਨ ਲਾਗਈ ਜਿਉ ਕਾਗਦ ਖੁੰਦਾਰ ॥ ੧ ॥
ਅੰਗ- ੮੦੮

ਸੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਮੁਤਾਬਿਕ 'ਮ੍ਰਿਤ ਮੰਡਲ' ਭਾਵ ਕਿ 'ਮੌਤ ਦਾ ਮੰਡਲ।' ਪਰ ਇਸ ਨਾਮ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੀ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਦਾ ਲਈ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮੰਡਲ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਦਿਨ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਕੂਚ ਕਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਮੰਡਲ ਹੈ। ਭਾਵ -

ਸੇਖ ਹੈਯਾਤੀ ਜਗਿ ਨ ਕੋਈ ਬਿਰੁ ਰਹਿਆ ॥ ਅੰਗ- ੪੮੮

ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ 'ਮ੍ਰਿਤ ਮੰਡਲ' ਨਾਲ ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਘੱਟ ਹੀ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਤ ਲੋਕ ਜਾਂ ਮ੍ਰਿਤ ਮੰਡਲ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੇਕਰ ਸਾਰੀਆਂ ਸਚਾਈਆਂ ਦਾ ਸਾਰ ਕੱਢਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਅਟੱਲ, ਅਮਰ ਸਚਾਈ ਸਾਹਮਣੇ ਆਵੇਗੀ। ਉਹ ਹੈ - 'ਮਰਨਾ ਸੱਚ ਜਿਉਣਾ ਝੂਠ' 'ਸਭਨਾ ਮਰਣਾ ਆਇਆ ਵੇਛੋੜਾ ਸਭਨਾਹ ॥' (ਅੰਗ-595)

ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਇਹ ਅੰਤਿਮ ਸਚਾਈ ਹੈ, ਪੂਰਨ ਸਚਾਈ ਹੈ -

ਰਾਮੁ ਗਇਓ ਰਾਵਨੁ ਗਇਓ ਜਾ ਕਉ ਬਹੁ ਪਰਵਾਰੁ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬਿਰੁ ਕਛੁ ਨਹੀ ਸੁਪਨੇ ਜਿਉ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ੫੦ ॥
ਅੰਗ- ੧੪੨੯

ਦੁਨੀਆਂ 'ਤੇ ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਨੇਕੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਇਆ, ਚਾਹੇ ਬਦੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਇਆ, ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਇਕ ਦਿਨ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਹੀ ਪਿਆ।

ਰਹਣੁ ਨ ਪਾਵਹਿ ਸੁਰਿ ਨਰ ਦੇਵਾ ॥

ਉਠਿ ਸਿਧਾਰੇ ਕਰਿ ਮੁਨਿ ਜਨ ਸੇਵਾ ॥ ੧ ॥
ਜੀਵਤ ਪੇਖੇ ਜਿਨੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ ॥

ਅੰਗ- ੭੪੦

ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਡਰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਸਾਰ ਕੱਢਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਰ ਅੰਸ਼ ਨਿਕਲੇਗਾ ਉਹ ਹੈ 'ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ' ਭਾਵ -

ਕਿਆ ਜਾਣਾ ਕਿਵ ਮਰਹਗੇ ਕੈਸਾ ਮਰਣਾ ਹੋਇ ॥

ਜੇ ਕਰਿ ਸਾਹਿਬੁ ਮਨਹੁ ਨ ਵੀਸਰੈ

ਤਾ ਸਹਿਲਾ ਮਰਣਾ ਹੋਇ ॥

ਮਰਣੈ ਤੇ ਜਗਤੁ ਡਰੈ ਜੀਵਿਆ ਲੋੜੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਜੀਵਤੁ ਮਰੈ ਹੁਕਮੈ ਬੂਝੈ ਸੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਐਸੀ ਮਰਨੀ ਜੋ ਮਰੈ ਤਾ ਸਦ ਜੀਵਣੁ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ - ੫੫੫

ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਤਮਾਮ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਜੀਵ ਮਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਅੰਡਜ, ਜੇਰਜ, ਸੇਤਜ ਤੇ ਉਤਭੁਜ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜਿਉਣ ਦੀ ਆਸ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਮੌਤ ਦੇ ਡਰ ਦੇ ਸਾਏ ਹੇਠ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ ਉਪਾਵ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਮੌਤ ਨੂੰ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ।

ਮਲਕਲ ਮਉਤ ਜਾਂ ਆਵਸੀ

ਸਭ ਦਰਵਾਜੇ ਭੰਨਿ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੮੩

ਛਣਿ ਘਾਲੇ ਸਭ ਦਿਵਸ ਸਾਸ

ਨਹ ਬਢਨ ਘਟਨ ਤਿਲੁ ਸਾਰ ॥

ਜੀਵਨ ਲੋਰਹਿ ਭਰਮ ਮੋਹ

ਨਾਨਕ ਤੇਉ ਗਵਾਰ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੨੫੪

ਸੋ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਜਾਣਾ ਕੌੜਾ ਸੱਚ ਹੈ ਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਡਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਦੁਨਿਆਵੀ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਰਨਾ ਭੁੱਲ ਕੇ ਝੂਠੇ ਲਾਲਚਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗ ਕੇ ਜੀਵਨ ਬਿਰਥਾ ਗਵਾਇਆ ਹੈ -

ਝੂਠੈ ਲਾਲਚਿ ਲਾਗਿ ਕੈ ਨਹਿ ਮਰਨੁ ਪਛਾਨਾ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੨੨੯

ਪਰ ਇਸੇ ਮਾਤ ਲੋਕ, ਇਸੇ ਰੰਗ ਮੰਚ ਤੇ ਐਸੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ ਜੀਵਨ ਜੀਵਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੌਤ ਦੇ ਡਰ ਨੂੰ ਕਦਾਚਿਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਰਨ ਨੂੰ ਸੱਚ ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਵਾਸਤੇ -

ਕਬੀਰ ਜਿਸ ਮਰਨੇ ਤੇ ਜਗ ਡਰੈ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਆਨੰਦੁ ॥
ਮਰਨੇ ਹੀ ਤੇ ਪਾਈਐ ਪੂਰਨੁ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ॥ ੨੨ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੬੫

ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦਾ ਆਧਾਰ ਇਹ
ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ -

ਪਹਿਲਾ ਮਰਣੁ ਕਬੂਲਿ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛਡਿ ਆਸ ॥
ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੇਣੁਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੧੧੦੨

ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ ॥
ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ ॥
ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ ॥ ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੧੨

ਭਾਵੇਂ 'ਮਰਨਿ' ਦੇ ਅਰਥ ਅੰਤਰੀਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨ
ਕਰਕੇ ਮਰਨ ਦੇ ਵੀ ਹਨ। ਮੌਤ 'ਤੇ ਉਹ ਹੀ ਫਤਹਿ ਪਾ
ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਮਨ 'ਤੇ ਫਤਹਿ ਪਾ ਲਈ ਹੈ-

ਨਾਨਕ ਸੋ ਸੁਰਾ ਵਰੀਆਮੁ
ਜਿਨਿ ਵਿਚਹੁ ਦੁਸਟੁ ਅਹੰਕਰਣੁ ਮਾਰਿਆ ॥

ਅੰਗ - ੮੬

ਸੁਰਾ ਸੋ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ਜੁ ਲਰੈ ਦੀਨ ਕੇ ਹੇਤ ॥
ਪੁਰਜਾ ਪੁਰਜਾ ਕਟਿ ਮਰੈ ਕਬਹੂ ਨ ਛਾਡੈ ਖੇਤੁ ॥ ੨ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ- ੧੧੦੫

ਪਰਬਤਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਟੀਆਂ ਸਰ ਕਰ ਲੈਣੀਆਂ
ਸੌਖੀਆਂ ਹਨ। ਬਰਫ਼ਾਨੀ ਤੁਫਾਨਾਂ 'ਚੋਂ ਸੀਨਾ ਤਾਣ ਕੇ
ਨਿਕਲ ਜਾਣਾ, ਚੜ੍ਹੇ ਸਾਗਰਾਂ ਦੀਆਂ ਛੱਲਾਂ 'ਚ ਤਾਰੀਆਂ
ਲਾਣੀਆਂ, ਹੋਰ ਕਠਿਨ ਕਾਰਜ ਕਰਨੇ ਸੌਖੇ ਹੋ ਸਕਦੇ
ਹਨ ਪਰ ਇੰਦਰੀਆਂ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲੈਣਾ ਔਖਾ ਹੈ।
ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਕੇ
ਆਪਣੇ ਮਨ 'ਤੇ ਜਿੱਤ ਪਾ ਲੈਣੀ, ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਮਾਰ
ਲੈਣਾ ਇਹੀ ਵੱਡੀ ਸੂਰਮਤਾਈ ਹੈ। ਜੋ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਮਾਰ
ਗਿਆ ਉਹੀ ਅਸਲੀ ਮਰਜੀਵੜਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਸ ਲਈ
ਨਾ ਕੋਈ ਵੈਰੀ ਨਾ ਹੀ ਬਿਗਾਨਾ ਹੈ -

ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਸਭ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ ॥
ਜਬ ਤੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮੋਹਿ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਨਾ ਕੋ ਬੈਰੀ ਨਹੀ ਬਿਗਾਨਾ
ਸਗਲ ਸੰਗਿ ਹਮ ਕਉ ਬਨਿ ਆਈ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੯੯

ਫਿਰ ਦੂਸਰੇ ਧਰਮ ਦੀ ਰਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ
ਸਰੀਰ ਦਾ ਬਲੀਦਾਨ ਭਾਵ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇਣੀ ਉਹਨਾਂ ਲਈ
ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਵਲੋਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ
ਆਦਰਸ਼ ਘੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਨਿਤਾਣਿਆਂ ਦਾ ਤਾਣ,
ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਦੇ ਆਸਰੇ, ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਦੇ ਮਾਣ,

ਨਿਥਾਵਿਆਂ ਨੂੰ ਥਾਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਅਦੁੱਤੀ ਸੂਰਮੇ
ਨਿਰਬਲ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਰਖਵਾਲੇ ਬਣਦੇ ਹਨ।
ਉਹ ਜਾਨ ਤਾਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਿਰਫ਼ ਦਾ ਤਿਆਗ
ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਕਟ ਤਾਂ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਰਮ ਖੇਤਰ
ਵਿਚੋਂ ਭੱਜਦੇ ਨਹੀਂ -

ਧਰਮ ਹੇਤਿ ਸਾਕਾ ਜਿਨ ਕੀਆ
ਸੀਸ ਦੀਆ ਪਰ ਸਿਰੁ ਨ ਦੀਆ ॥

ਦਸੰਬਰ ਮਹੀਨਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾਤਨਤਾ ਅਨੁਸਾਰ
ਪੋਹ-ਮਾਘ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਨਵਤਾ
ਨੂੰ ਇਕ ਨਿਵੇਕਲਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਹਿੰਦੀ
ਦੁਨੀਆਂ ਤਕ ਸਦੀਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਚੇ ਸੁਚੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦੇ
ਪੂਰਨੇ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਅਣਖ, ਆਬਰੂ, ਸੱਚ
ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ, ਗੈਰਤ, ਸਵੈ ਮਾਣ, ਧਰਮ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਦੀ
ਰਾਖੀ, 'ਜੁਝ ਮਰੈ, ਸਾਚ ਪਤੀਜੈ ਇਤਿਆਦਿਕ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ
ਸਦਾਚਾਰੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਸਾਨੂੰ ਸਦੀਵੀ ਤੌਰ
'ਤੇ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ -

ਰਾਖਿ ਲੀਏ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸਰਣ ॥
ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ ਹੋਆ ਜਗ ਅੰਤਰਿ
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਮੇਰੇ ਤਾਰਣ ਤਰਣ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਅੰਗ- ੮੨੭

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸਰਨਿ ਲੈ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ
ਸਾਰੇ ਜੱਗ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਜੁਗਾਂ ਅੰਦਰ ਜੈ-ਜੈ ਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ-

ਬਿਸੁੰਭਰ ਪੂਰਨ ਸੁਖਦਾਤਾ ਸਗਲ ਸਮਗ੍ਰੀ ਪੋਖਣ ਭਰਣ ॥
ਬਾਨ ਬਨੰਤਰਿ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ
ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਂਈ ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਣ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੮੨੭

ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਆਪ ਹੈ। ਹਰ ਥਾਂ 'ਤੇ
ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆ ਨੂੰ ਉਹ ਡੋਲਨ
ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ -

ਤੂ ਕਾਹੇ ਡੋਲਹਿ ਪ੍ਰਾਣੀਆ ਤੁਧੁ ਰਾਖੈਗਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ ॥
ਅੰਗ- ੭੨੪

ਜੀਅ ਜੁਗਤਿ ਵਸਿ ਮੇਰੇ ਸੁਆਮੀ
ਸਰਬ ਸਿਧਿ ਤੁਮ ਕਾਰਣ ਕਰਣ ॥ ਅੰਗ- ੮੨੭

ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ
ਹਨ। ਧਰਮ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਹਰ ਮੈਦਾਨ
ਫਤਹਿ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹਦੇ ਬਣ
ਜਾਈਏ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਡਰ ਦਾ ਤੌਖਲਾ ਨਹੀਂ
ਰਹਿੰਦਾ -

ਜਾ ਤੂ ਮੇਰੈ ਵਲਿ ਹੈ ਤਾ ਕਿਆ ਮੁਹਛੰਦਾ ॥

ਤੁਧੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮੈਨੋ ਸਉਪਿਆ ਜਾ ਤੇਰਾ ਬੰਦਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੯੯

ਜਾਮਿ ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਵਲਿ ਲਖ ਬਾਹੇ ਕਿਆ ਕਿਜਇ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੯੯

ਖਾਲਸਾ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਤਹਿ ਵੀ ਉਹਦੀ ਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਜੈ-ਜੈਕਾਰ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਬਿਰਧ ਬਾਣੇ ਦੀ ਲਾਜ ਰਖਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਭਗਤ ਉਪਾਇਆ

ਪੈਜ ਰਖਦਾ ਆਇਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ਅੰਗ - ੪੫੧

ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਪ੍ਰਭੁ ਰਖਦਾ ਆਇਆ

ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਨਾਨਕ ਨਹੀ ਡਰਣ ॥ ੨॥ ੩੦ ॥ ੧੧੯ ॥

ਅੰਗ- ੮੨੭

ਭਾਵ 'ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨ ਕਾਲ ਪਰਹਰੈ' ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰੀ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਤੋਖਲੇ, ਡਰ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਐਸਾ ਸੁਨੇਹਾ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸ਼ਹੀਦੀ ਮਹੀਨਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ। ਸਰੀਰ ਦੀ ਉਮਰ 9 ਸਾਲ ਹੈ। ਪਿਤਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦੀ ਵਾਸਤੇ ਤੋਰਿਆ। ਦਿਲੀ ਦਾ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭੀੜ, ਤਿੰਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ, ਭਾਈ ਮਤੀਦਾਸ ਆਰੇ ਨਾਲ ਦੇ ਫਾੜ, ਭਾਈ ਸਤੀ ਦਾਸ ਰੂ ਵਿਚ ਲਪੇਟ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ, ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਉਬਾਲੇ। ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਸੀਸ ਧੜ ਤੋਂ ਅਲੱਗ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਇਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਸਦੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਘੇਰਾ, ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ, ਸਰਸਾ 'ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ, ਸਰਸਾ ਕੰਢੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ, ਨਿਤਨੇਮ, ਕੁੰਮੇ ਮਾਸ਼ਕੀ ਵਲੋਂ ਸੇਵਾ, ਨਿਹੰਗ ਖਾਂ ਕੋਟਲੇ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ, ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜੀ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਦੇ ਜੰਗਲ ਤੇ ਰਾਏ ਕੱਲਾ ਦਾ ਰੋਲ ਇਤਿਆਦਿ ਸਾਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸਾਨੂੰ ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਰਹਿਬਰ, ਸਰਬੰਸ ਦਾਨੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਪ੍ਰਤੀ ਅਥਾਹ ਸ਼ਰਧਾ, ਪਿਆਰ ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਵਲ ਮੱਲੇ-ਮੱਲੀ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜੰਗ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ, ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਤਿੰਨ ਪਿਆਰੇ ਸ਼ਹੀਦ, ਬਿਨਾਂ ਕਫਨ ਤੋਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸਰੀਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਦੀ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਲੰਘਣਾ, ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਜੋੜਾ ਨਹੀਂ, ਸਿਰ 'ਤੇ ਤਾਜ ਨਹੀਂ, ਨੀਲਾ ਘੋੜਾ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਜਾਮਾ ਲੀਰੇ ਲੀਰ, ਪਵਿੱਤਰ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਕੰਢੇ ਲਗ ਕੇ ਖੂਨ ਦਾ

ਸਿਮਣਾ, ਪਰ ਉਚੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ, ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼, ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ -

ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਣਾ॥

ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਰੋਗ ਰਜਾਈਆਂ ਦਾ ਓਢਣ,

ਨਾਗ ਨਿਵਾਸਾਂ ਦੇ ਰਹਣਾ॥

ਸੂਲ ਸੁਰਾਹੀ ਖੰਜਰੁ ਪਿਆਲਾ,

ਬਿੰਗ ਕਸਾਈਆਂ ਦਾ ਸਹਣਾ॥

ਯਾਰੜੇ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸਬਰੁ ਚੰਗਾ,

ਠਠ ਖੋੜਿਆਂ ਦਾ ਰਹਣਾ॥

ਖਿਆਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ, ਉਮਰਾਂ ਛੋਟੀਆਂ ਪਰ ਸਾਕੇ ਵੱਡੇ, ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ, ਅਮਰ ਕਾਰਜ, ਜਗਤ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ, ਧਰਮ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਦਾ ਨਿੱਘ, ਪਿਤਾ ਪੁਰਖੀ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਸੰਭਾਲ, ਮੋਤੀ ਮਹਿਰੇ ਦਾ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ, ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਕੋਹਲੂ ਵਿਚ ਪੀੜਿਆ ਜਾਣਾ, ਹਾਅ ਦਾ ਨਾਹਰਾ, ਝੂਠੇ ਨੰਦ ਦੀ ਝੂਠੀ ਗਵਾਹੀ, ਅਖੀਰ ਟੋਡਰ ਮੱਲ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ, ਮਾਇਆਵੀ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਦੇ ਕੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸਰੀਰਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕਰਨਾ ਇਤਿਆਦਿਕ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤੀ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਜੀਵੀਏ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਰੰਗੀ ਧਰਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਧਰਤੀ ਦਾ ਕਣ-ਕਣ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਉ! ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰੰਗੀਏ। ਇਥੋਂ ਦਾ ਹਰ ਬਸਿੰਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰੇ। ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਮਜ਼ਹਬ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਅਦੁੱਤੀ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੇਸ਼, ਧਰਮ, ਕੌਮ ਸਮੁੱਚੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਵਾਸਤੇ ਨਵਾਂ ਜੀਵਨ ਹੈ। ਬੁੱਲ੍ਹੇਸ਼ਾਹ ਅਨੁਸਾਰ-

ਨਾ ਬਾਤ ਕਹੁ ਅਬ ਕੀ ਨਾ ਬਾਤ ਕਹੁ ਤਬ ਕੀ

ਅਗਰ ਨਾ ਹੋਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸੁੰਨਤ ਹੋਤੀ ਸਬ ਕੀ।

ਐਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ 'ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਨਮਸਕਾਰ'। ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ ਨਿਕੀਆਂ ਜਿੰਦਾਂ, ਵੱਡੇ ਸਾਕੇ। ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਲਮ ਦੇ ਵੇਗ ਨੂੰ ਵਿਸਰਾਮ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ, ਵੈਰਾਗ, ਸ਼ਰਧਾ ਦੀ ਚਿਣਗ ਸਾਡੇ ਖੁਸ਼ਕ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਭਰ ਦੇਣ। ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ, ਵੈਰਾਗ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਸਾਨੂੰ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ।

ਪੋਖਿ

ਸੰਗਰਾਂਦ-ਦਸੰਬਰ 15 (ਮੰਗਲਵਾਰ)

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਪਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਪੋਖਿ ਤੁਖਾਰੁ ਨ ਵਿਆਪਈ ਕੰਠਿ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਨਾਹੁ ॥
ਮਨੁ ਬੇਧਿਆ ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ ਦਰਸਨਿ ਲਗੜਾ ਸਾਹੁ ॥
ਓਟ ਗੋਵਿੰਦ ਗੋਪਾਲ ਰਾਇ ਸੇਵਾ ਸੁਆਮੀ ਲਾਹੁ ॥
ਬਿਖਿਆ ਪੋਹਿ ਨ ਸਕਈ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਗੁਣ ਗਾਹੁ ॥
ਜਹ ਤੇ ਉਪਜੀ ਤਹ ਮਿਲੀ ਸਚੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਮਾਹੁ ॥
ਕਰੁ ਗਹਿ ਲੀਨੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਬਹੁੜਿ ਨ ਵਿਛੁੜੀਆਹੁ ॥
ਬਾਰਿ ਜਾਉ ਲਖ ਬੇਰੀਆ ਹਰਿ ਸਜਣੁ ਅਗਮ ਅਗਾਹੁ ॥
ਸਰਮ ਪਈ ਨਾਰਾਇਣੈ ਨਾਨਕ ਦਰਿ ਪਈਆਹੁ ॥
ਪੋਖੁ ਸੋਹੰਦਾ ਸਰਬ ਸੁਖ ਜਿਸੁ ਬਖਸੇ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ॥ ੧੧ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੫

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਦੇਖ ਪਿਆਰਿਆ! ਹਾੜ ਦੀ ਤਪਸ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਪੋਹ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਕੱਕਰ ਪੈਂਦਾ ਰਹੇ, ਜਿਹੜੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੋਹ ਦਾ ਕੱਕਰ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਚਨ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੋਹ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਆਇਆ ਤੇ ਕੱਕਰ ਪੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਠੰਢ ਨੇ ਜਦੋਂ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਦਿਖਾਈ ਤਾਂ ਰੁੱਖ ਜਿਹੜੇ ਹਰੇ ਸਨ, ਇਸ ਕੱਕਰ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਵੀ ਸੁੱਕ ਗਏ। ਜ਼ਮੀਨ ਉਤੇ ਉਗਿਆ ਹੋਇਆ ਕੋਮਲ ਘਾਹ ਵੀ ਸੁੱਕ ਗਿਆ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਪੋਹ ਦਾ ਕੱਕਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਲਾਂ ਦਾ ਰਸ ਵੀ ਸੁੱਕਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਆਣੇ ਲੋਕ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਪੋਹ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੁਧਾਰੂ ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਦੁੱਧ ਵੀ ਸੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਦੇਖ, ਪੋਹ ਦੇ ਕੱਕਰ ਨੇ ਫਸਲਾਂ ਸੁਕਾ ਦਿਤੀਆਂ। ਜੀਵ-ਜੰਤੂ ਤੜਫਦੇ ਪਏ ਹਨ, ਤੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਪਿਆ? ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ, ਮੇਰੇ ਤਨ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਵਸਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ, ਤਨ ਵਿਚ, ਮੁਖ

ਵਿਚ ਪੋਹ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਵਸ ਜਾਏ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ -

ਪੋਖਿ ਤੁਖਾਰੁ ਨ ਵਿਆਪਈ ਕੰਠਿ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਨਾਹੁ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗਲੇ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੋਹ ਦਾ ਕੱਕਰ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਕੱਕਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ।

ਸਾਡੀ ਸਭਿਅਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਲੇ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਤਿ ਦਾ ਨੇਹੁ ਕਰੀਏ। ਹਰ ਇਕ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸਭਿਅਤਾ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਵੱਡੇ ਦਾ ਅਦਬ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਿਰ ਨੂੰ ਢੱਕ ਕੇ ਆਵਾਂਗੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰ ਗਲੇ ਨਾਲ ਲਾ ਲੈਣ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਔਗੁਣ ਸਾੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਭੁੱਲ ਕਰੇ, ਮਾਂ ਇੜਕੇ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਅੱਥਰੂ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗਲੇ ਨਾਲ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਮਾਂ ਦੀ ਮਮਤਾ ਬੱਚੇ ਉੱਤੇ ਰਹਿਮਤ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਚਾਰੇ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਤੇਰੀ ਰਹਿਮਤ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜੀਆਂ ਹਨ। ਹਰ ਜਗ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਤੇਰੀ ਰਹਿਮਤ, ਤੇਰੀ ਤਾਕਤ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਗਲੇ ਨਾਲ ਲਾਉਂਦਾ

ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਸਭ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਹੀ ਹੱਥ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਉਸ ਨੇ ਰਹਿਮਤਾਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਰਖਦੇ ਹੋ, ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ ਹੋ।

ਗੁਰਮੁਖੇ! ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਾਰੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਆਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਇਕੋ ਗੱਲ ਮੁਕਦੀ ਹੈ ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ, ਤੇਰੀ ਨਦਰ, ਤੇਰੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼। ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਮਿਲ ਜਾਏ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਕ ਕੰਮ ਕਰਿਆ ਕਰ। ਪਿਛਲ ਰਾਤ ਉਠ ਕੇ ਸਾਈਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜ। ਮਹਾਰਾਜ! ਪਿਛਲ ਰਾਤ ਕੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ? ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਜਿਹੜੇ ਪਿਛਲ ਰਾਤ ਜਾਗ ਕੇ ਗੁਰੂ-ਗੁਰੂ ਜਪਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਰਸਦਾਇਕ ਫਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ -

ਪਹਿਲੈ ਪਹਰੈ ਫੁਲੜਾ ਫਲੁ ਭੀ ਪਛਾ ਰਾਤਿ ॥

ਜੋ ਜਾਗੰਨਿ ਲਹੰਨਿ ਸੇ ਸਾਈ ਕੰਨੋ ਦਾਤਿ ॥ ੧੧੨ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੮੪

ਜਿਹੜੇ ਜਾਗਣਗੇ, ਦਾਤ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮਿਲਣੀ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਦਾਅਵਾ ਨਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈਂ ਕਿ ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਹੱਕ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਦਾਤ ਮਿਲੇ। ਜਾਗਣਾ, ਉੱਦਮ ਕਰਨਾ ਰੱਬ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ, ਪਰ ਦਾਅਵਾ ਨਾ ਕਰੀਂ। ਗਲੇ ਨਾਲ ਲਾਉਣਾ ਕੋਈ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਗਲੇ ਨਾਲ ਲਾ ਲਵੇਂ, ਉਸ ਦੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਨਾ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਤੇ ਨਾ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਝੁਠਿਆਂ ਪੈਣ ਦਿੰਦਾ ਹੈਂ।

ਬੱਚੇ ਦੀ ਮੱਤ ਬੜੀ ਚੰਚਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਚੰਚਲ ਮੱਤ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਟਿਕਾਉ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮਨ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਚਲ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਵੀ ਚੰਚਲ ਹੈ। ਅੱਗ ਬਲਦੀ ਪਈ ਸੀ। ਅੱਗ ਦਾ ਰੰਗ ਤਕਿਆ, ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅੱਗ ਦੇ ਕੋਲੇ ਪਏ ਸਨ। ਬੱਚਾ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਆਇਆ, ਉਸ ਨੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਸਾਰ ਹੀ ਉਸ ਬਲਦੇ ਹੋਏ ਕੋਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਪਕੜ ਲਿਆ। ਮਾਂ ਦੂਰੋਂ ਆਈ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਦਮ ਧੂਹ ਕੇ ਪਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਝਿੜਕਿਆ। ਨਾਲ ਹੀ ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅੱਥਰੂ ਆ ਗਏ। ਇਕ ਬੱਚਾ ਖੇਡਦਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਕਿਧਰੋਂ ਸੱਪ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਖਿਡੌਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਦੌੜ ਕੇ ਸੱਪ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਮਾਂ ਨੇ ਫੜ ਕੇ ਪਰ੍ਹੇ

ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚਪੇੜ ਵੀ ਲਗਾਈ। ਬੱਚਾ ਰੋ ਪਿਆ। ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅੱਥਰੂ ਆਏ ਤਾਂ ਘੁੱਟ ਕੇ ਮਾਂ ਨੇ ਸੀਨੇ ਨਾਲ ਲਗਾ ਲਿਆ ਤੇ ਰੋਂਦੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੇਰਾ ਬੱਚਾ ਜੋ ਵੀ ਕੁਝ ਮੰਗੇਗਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੋੜਿਉ ਨਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਹੈ ਸੱਪ ਤੇ ਅੱਗ ਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਚੰਚਲ ਮੱਤ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਗਲੇ ਨਾਲ ਲਗਾਇਆ। ਇੰਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਬਾਪੂ! ਹੁਣ ਸੱਪ ਤੇ ਅੱਗ ਨਹੀਂ। ਬਸ, ਇਕੋ ਇੱਛਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਗਲੇ ਨਾਲ ਲਗਾ ਤੇ ਤੇਰੇ ਚਰਨ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਣ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਮਾਲਕ! ਮੈਂ ਉਸ ਦਿਨ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਦੋਂ ਤੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗਲੇ ਨਾਲ ਲਗਾ ਲਵੇਂਗਾ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੋਹ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਕੱਕਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਜਿਹੜੇ ਸਾਈਂ ਦੇ ਗਲੇ ਨਾਲ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਸੀਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖਦੇ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਆਮ ਜਵਾਨ ਮਨੁੱਖ ਤੁਰਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਹ ਸਰਦੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੋ, ਪਰ ਬਚੇ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਹਵਾ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਠੰਢ ਉਸ ਉਤੇ ਅਸਰ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਹ ਕਿਤੇ ਨਿਕਲੇ ਨਾਂਹ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੂੰ ਇਸ ਸਿਆਲ ਵਿਚ ਠੰਢ ਲੱਗ ਗਈ, ਉਸ ਠੰਢ ਨੇ ਉੱਠਣ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। ਬਜ਼ੁਰਗ ਉਤੇ ਤੇ ਬੱਚੇ ਉਤੇ ਸਰਦੀ ਬੜਾ ਅਸਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਬੁਢੜੀ ਮਾਂ ਗੁਜਰੀ ਤੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਾਬਾ ਫ਼ਤਹਿ ਸਿੰਘ ਤਿੰਨੋ ਪੋਹ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਠੰਡੇ ਬੁਰਜ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤਾਂ ਠੰਡੇ ਬੁਰਜ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨਾ ਬਜ਼ੁਰਗ ਉਤੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬੱਚਿਆਂ ਉਤੇ ਪੋਹ ਦਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਾਲਕ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਣ। ਕੇਵਲ ਪੋਹ ਦਾ ਕੱਕਰ ਨਹੀਂ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਚਾ ਕੱਕਰ ਵੀ ਕੁਝ ਨਾ ਕਹਿ ਸਕਿਆ। ਅਗਲੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਇਹ ਹੋਈ ਕਿ ਮਾਲਕ ਨੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ -

ਮਨੁ ਬੋਧਿਆ ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ

ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਸਾਈਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਗਿਆ।

ਦਰਸਨਿ ਲਗੜਾ ਸਾਹੁ॥

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਕ-ਇਕ ਸੁਆਸ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਸ

ਵਿਚ ਸਾਈਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਤਾਂਘ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਪਿਆਰਿਉ! ਮਨ ਦਾ ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਕਹਿਣ ਮਾਤਰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜੇਕਰ ਮਨ ਵਿੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦੇਖਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਪੜ੍ਹਿਉ। ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਬਚਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ -

ਅਬ ਮੈ ਅਪਨੀ ਕਥਾ ਬਖਾਨੋ॥
ਤਪ ਸਾਧਤ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਮੁਹਿ ਆਨੋ॥
ਹੇਮ ਕੁੰਟ ਪਰਬਤ ਹੈ ਜਹਾਂ॥
ਸਪਤ ਸਿੰਗ ਸੋਭਿਤ ਹੈ ਤਹਾਂ॥
ਸਪਤ ਸਿੰਗ ਤਿਹ ਨਾਮੁ ਕਹਾਵਾ॥
ਪੰਡੁ ਰਾਜ ਜਹ ਜੋਗੁ ਕਮਾਵਾ॥
ਤਹ ਹਮ ਅਧਿਕ ਤਪਸਿਆ ਸਾਧੀ॥
ਮਹਾਕਾਲ ਕਾਲਿਕਾ ਅਰਾਧੀ॥
ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਰਤ ਤਪਸਿਆ ਭਯੋ॥
ਦ੍ਰੈ ਤੇ ਏਕ ਰੂਪ ਹੈ ਗਯੋ॥

ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਤੇ ਮਾਲਕ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ। ਚੁੱਭੀ ਹੋਈ ਸੁਰਤ ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਨਾ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸੁੱਖ ਤੇ ਨਾ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਦੁਖ ਕੋਈ ਅਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਾਂ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦਾ ਆਨੰਦ ਹੀ ਇੰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਬਿਆਨ ਕਰ ਸਕੋਗੇ।

ਇਹੀ ਗੱਲ ਇਕ ਫਕੀਰ ਨੇ ਸਿਕੰਦਰ ਨੂੰ ਕਹੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਥੇ ਬੜੇ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਤੇ ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਢੂੰਡਦਾ ਹੋਇਆ ਸਿੰਧ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਗਿਆ ਤੇ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਉਤੇ ਇਕ ਸਾਧੂ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਰੇਤ ਦੇ ਉਤੇ ਉਹ ਲੰਮਾ ਪਿਆ ਸੀ ਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉਤੇ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਫਕੀਰ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਜਲਾਲ, ਉਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਟਿਕਾਅ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ - ਐ ਫਕੀਰ! ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼, ਆਪਣੀ

ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਤੈਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਹਰ ਸੁਖ ਦਿਤਾ ਜਾਏਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਇਕੋ ਗੱਲ ਕਹੀ ਕਿ ਆਪਣੇ ਗਿਰੇਬਾਨ ਵਿਚ ਝਾਤੀ ਮਾਰ, ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈਂ, ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁਖ ਹੋਣਗੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਹਰ ਸੁਖ ਹੈ। ਫਕੀਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਜੇ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਹਰ ਸੁਖ ਹੈ ਤਾਂ ਇੰਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਵੀ ਤੇਰਾ ਅਜੇ ਢਿੱਡ ਨਹੀਂ ਭਰਿਆ ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਸੁਖ ਕਿਥੇ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈਂ। ਜੇ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਤੂੰ ਟਿਕਾਉ ਵਿਚ ਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਜੇ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਕੀ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾ ਹੁੰਦੀ? ਸਿਕੰਦਰ ਇਕੋ ਦਮ ਝੂਠਿਆ ਗਿਆ। ਫਕੀਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਤੂੰ ਕੀ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤ ਦੇਵੇਂਗਾ, ਜਿਹੜਾ ਅੰਦਰ ਦਾ ਟਿਕਾਉ ਮੈਨੂੰ ਮਾਲਕ ਨੇ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਬਸ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹੋ ਜਾ, ਰੱਬ ਦੀ ਆਉਂਦੀ ਹੋਈ ਰਹਿਮਤ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਰੋਕ ਨਾ। ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਨੇ ਸੁਖ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਉਥੋਂ ਤਕ ਸੁਖ ਦੀ ਕੋਈ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣੀ।

ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜਾ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜਨਾ ਹੈ, ਸੁਰਤ ਦਾ ਚੁਭਣਾ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਅੱਖਰ ਮਾਤਰ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਦੋਂ ਅਰਦਾਸ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਰੀਏ।

ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇਕੀ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਸਬੰਧੀ ਬੜੀ ਸੋਹਣੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਕ ਭੇਡਾਂ ਚਾਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ ਚੌਕੜਾ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੈ ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅੱਲ੍ਹਾ! ਜੇ ਅਸੀਂ ਦੋਨੋਂ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਉਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ? ਅਸੀਂ ਇਕਠੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਰਹੀਏ? ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਘਰ ਨਹੀਂ ਤੇ ਭੇਡਾਂ ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਵੀ ਕਿਹੜਾ ਕੋਈ ਘਰ ਹੈ। ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ! ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਹਾਂ ਤੇ ਤੂੰ ਵੀ ਇਕੱਲਾ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਤਾਂ ਸਹੀ। ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਕਿਤੇ ਰੋਗ ਲੱਗੇਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦਵਾ-ਦਾਰੂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਜੜੀਆਂ ਬੂਟੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਇਲਾਜ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਬਸਤਰ ਮੈਲੇ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਕੱਪੜੇ ਧੋ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਤੈਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਵਾਂਗਾ।

ਇੰਨੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਕੇ ਹਜ਼ਰਤ ਮੂਸਾ ਨੇ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਉਸ ਆਜੜੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਚਪੇੜ ਮਾਰੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਲਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ ਲਾਹੁਣ

ਵਾਲਾ? ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ? ਉਹ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਸਕੂਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ? ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਆਈਆਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਰੱਬ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੇਣ ਲਗ ਗਿਆ ਸੀ।

ਹਜ਼ਰਤ ਮੂਸਾ ਜਦੋਂ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਜ਼ ਉਸ ਦੀ ਸੁਰਤ ਜੁੜਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਅੱਜ ਅੰਦਰ ਟਿਕਾਅ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਅੰਦਰ ਬਿਹਬਲ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪੱਥਰ ਉਤੇ ਮੱਥਾ ਮਾਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਹੇ ਰੱਬ! ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਕੀ ਗੁਨਾਹ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਅੱਜ ਮੇਰਾ ਅੰਦਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜੁੜ ਰਿਹਾ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਆਵਾਜ਼ ਪਈ ਸੀ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਦਾਤ ਦਿਤੀ ਸੀ ਟੁੱਟਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਲਈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੁੜਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਚਪੇੜ ਮਾਰ ਕੇ ਤੋੜ ਦੇਵੇਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੂੰ ਕੇਵਲ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਬਿਹਬਲਤਾ ਦੇਖੀ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਤੂੰ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ।

ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਬੈਠੋਂ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀਂ, ਮੇਰੇ ਮਾਲਕਾ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ, ਇਸ ਖਿੰਡੇ ਹੋਏ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰਤਾ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲੈ। ਉਹ ਅਰਦਾਸ ਕਿਤੇ ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਅੰਦਰ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਏਗਾ।

ਜੁੜਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅੱਜ ਜੁੜਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕੱਲ੍ਹ ਫਿਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੁੜੇਗਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੁੜਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਜੁੜੇ ਤੇ ਫਿਰ ਹਿੱਲੇ ਨਾ। ਜੇ ਇਕ ਪੰਛੀ ਦੀ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਇੰਨੀ ਕੁ ਜਾਗ ਹੈ, ਜੇ ਇਕ ਪੰਛੀ ਉਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਹਿਮਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਇਕ ਸਿੱਖ ਉਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚਰਚ ਵਿਚ ਰੋਜ਼ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨੀ ਕਿ ਤੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ। ਬੜਾ ਰੋਣਾ ਕੁਰਲਾਉਣਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਰੋ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਈਸਾ ਸਾਹਮਣੇ ਖਲੋਤੇ ਸਨ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਆਉ, ਤੁਸੀਂ ਰੋਜ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਅੱਜ ਮੈਂ ਆ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਲੋਕ ਜੋ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅੰਦਰ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੱਥਰ ਮਾਰਿਆ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਸੋਟਾ, ਕਿਸੇ

ਨੇ ਜੁੱਤੀ ਸੁੱਟੀ ਕਿ ਤੂੰ ਈਸਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈਂ। ਉਹ ਜਿਉਂ ਹੀ ਪੱਥਰ ਮਾਰਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਦੌੜ ਕੇ ਈਸਾ ਰੁੱਖ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਇੰਨੇ ਚਿਰ ਨੂੰ ਫਾਦਰ ਨਿਕਲਿਆ। ਫਾਦਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ, ਹੈ, ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇਹ ਰੋਜ਼ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ। ਈਸਾ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾ, ਰੋਜ਼ ਤਾਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਅੱਜ ਮੈਂ ਆ ਗਿਆ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪੱਥਰ ਮਾਰਨ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਫਾਦਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਛੱਡੋ, ਇਹ ਤਾਂ ਕਮਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਰੋਜ਼ ਇਥੇ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਉ, ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ ਇਸ ਕੋਲੋਂ। ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਚਲੇ ਗਏ ਤਾਂ ਇਹ ਥੱਲੇ ਉਤਰ ਆਇਆ। ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ? ਫਾਦਰ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤੈ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੇ ਤੈਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੂਰਾ ਦਿਨ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ -

ਮਨੁ ਰਾਮ ਨਾਮਾ ਬੇਧੀਅਲੇ ॥

ਜੈਸੇ ਕਨਿਕ ਕਲਾ ਚਿਤੁ ਮਾਂਡੀਅਲੇ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ - ੯੧੯

ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸੁਆਸ-ਸੁਆਸ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਪਿਆਸ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਸੁਆਸ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਬੜੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਪਣੇ ਗਹਿਰੇ ਸੁਆਸ ਲਵੇ ਅਤੇ ਰੀਡ ਦੀ ਹੱਡੀ ਸਿੱਧੀ ਕਰਕੇ, ਬੈਠ ਕੇ, ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖ ਕੇ ਜਪਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿਮਤ ਵਸਦੀ ਹੈ। ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮੇਰੇ ਸੁਆਸ-ਸੁਆਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਤਾਂਘ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਫਿਰ ਅੱਗੇ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਓਟ ਗੋਵਿੰਦ ਗੋਪਾਲ ਰਾਇ ਸੇਵਾ ਸੁਆਮੀ ਲਾਹੁ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਏ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਓਟ ਗੋਵਿੰਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਲਈ। ਧਰਤੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਓਟ ਲਈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਮਕਸਦ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਸੇਵਾ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸਾਈਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ -

ਬਿਖਿਆ ਪੋਹਿ ਨ ਸਕਈ

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮਾਇਆ ਦੀ ਪਕੜ ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੋਹਦੀ ਨਹੀਂ। ਮਾਇਆ ਆਪਣਾ ਅਸਰ ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੀ। ਰਹਿੰਦੇ ਵੀ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਹਨ

ਤੇ ਮਾਇਆ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਵਿਗਾੜਦੀ ਨਹੀਂ।

ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਗੁਣ ਗਾਹੁ॥

ਸਾਧੂ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜਹ ਤੇ ਉਪਜੀ ਤਹ ਮਿਲੀ

ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੂੰਦ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਉਠਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਭਾਫ਼ ਬਣ ਕੇ ਉੱਡੀ ਤੇ ਬੱਦਲ ਬਣ ਕੇ ਪਹਾੜ ਉਤੇ ਵਰਸੀ। ਪਰਤ ਕੇ ਉਸ ਬੂੰਦ ਨੇ ਸਫ਼ਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਓਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਉਸ ਨੂੰ ਟਿਕਾਅ ਨਹੀਂ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਉਹ ਸ਼ਹੁ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਮਿਲ ਨਹੀਂ ਗਈ। ਜਿਥੋਂ ਇਹ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾਅ ਗਈ। ਕਿਵੇਂ ਮਿਲੀ?

ਸਚੀ ਪ੍ਰਤਿ ਸਮਾਹੁ॥

ਉਸ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਪਿਆਰ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਓਤ ਪੋਤ ਹੋ ਗਏ।

ਕਰੁ ਗਹਿ ਲੀਨੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਬਹੁੜਿ ਨ ਵਿਛੁੜੀਆਹੁ॥

ਹੁਣ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਮਿਲਾਪ ਸੀ, ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਲ ਖਿਚਿਆ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਪਰਤ ਕੇ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਕਹਾਂਗੇ ਕਿ ਜੇ ਵਿਛੋੜਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਕਿਵੇਂ ਇਥੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ? ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਆਉਣ-ਆਉਣ ਵਿਚ ਬੜਾ ਫਰਕ ਹੈ। ਇਕ ਕਰਮ ਭੋਗਣ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਕਰਮ ਦੇ ਬੱਧੇ ਹੋਏ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਫੁਟਕਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ -

ਬਾਰਿ ਜਾਉ ਲਖ ਬੇਰੀਆ

ਮੈਂ ਲੱਖਾਂ ਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਸੱਜਣ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਵਾਂ।

ਹਰਿ ਸਜਣੁ ਅਗਮ ਅਗਾਹੁ॥

ਜਿਹੜਾ ਅਪਹੁੰਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੱਕ ਸਾਡੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਕੰਮ ਕਰ ਜੇ ਤੂੰ ਕਮਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ -

ਸਰਮ ਪਈ ਨਾਰਾਇਣੈ ਨਾਨਕ ਦਰਿ ਪਈਆਹੁ॥

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਦੇ ਦਰ ਉਤੇ ਡਿੱਗ ਪਏ, ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਜਿਆ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਦਰ ਉਤੇ ਡਿੱਗਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਰੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਅੱਗੇ ਡਿੱਗੇਗਾ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਕੋਈ ਇੱਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ, ਭਾਵੇਂ

ਉਹ ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਬਲਵਾਨ ਹੋਵੇ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਫਿਰ ਜਿਹੜਾ ਡਿੱਗ ਪਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਰੱਬ ਦੀ ਰਹਿਮਤ ਹੋ ਜਾਏ -

ਪੇਖੁ ਸੋਹੰਦਾ ਸਰਬ ਸੁਖੁ ਜਿਸੁ ਬਖਸੇ ਵੇਪਰਵਾਹੁ॥

ਪੇਹ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਉਸ ਲਈ ਸੁੱਖਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਹਰ ਸੁੱਖ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ ਲਵੇ। ਬਖਸ਼ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਦਰ ਉਤੇ ਢਹਿ ਪਵੇ।

ਇਕ ਸੂਫ਼ੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਬੜੀ ਸੋਹਣੀ ਘਟਨਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਗਿਆਨਵਾਨ ਚਰਚਾ ਪਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਤੋਤਾ ਵੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਤੋਤਾ ਇੰਨਾ ਕੁ ਸਿਖਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚ ਚੁੱਪ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਕ ਸੱਜਣ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੋਲ ਇਕ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਤੋਤਾ ਮਜ਼ਾਕ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛੀਂ ਕਦੀ ਮੇਰਾ ਵੀ ਬੰਧਨ ਕੱਟਿਆ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਮੈਂ ਕਦੀ ਮੁਕਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਪੁੱਛ ਲਵਾਂਗੇ। ਉਹ ਗਿਆ ਫਕੀਰ ਦੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਫਕੀਰ ਨਹਾਉਂਦਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੋਤਾ ਪੁਛਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਬੰਧਨ ਕੱਟੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਇੰਨੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਫਕੀਰ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਉਹ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਵਾਪਿਸ ਆ ਗਿਆ। ਤੋਤਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਪੁਛਿਆ ਸੀ? ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੈ ਮੈਂ ਤਾਂ ਪੁੱਛ ਕੇ ਸਿਆਪਾ ਪਾ ਲਿਆ। ਉਹ ਤਾਂ ਸੁਣਦਿਆਂ ਸਾਰ ਜ਼ਮੀਨ ਉਤੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਜਦੋਂ ਤੋਤੇ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕ ਦਮ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਨਾਲ ਦੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਰ ਗਿਆ, ਇਸ ਨੂੰ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ। ਉਹਨਾਂ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਤਾਂ ਤੋਤਾ ਉੱਡ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਰਮਜ਼ ਉਸ ਨੇ ਪਾਈ ਸੀ ਕਿ ਸੱਜਣਾ! ਜੇ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿੱਖ ਲੈ। ਜੇ ਡਿੱਗੇਗਾ ਤਾਂ ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਛੱਡਣਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਤਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਡੁੱਬਣ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿੱਖ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਹਿਮਤ ਕਰਨ। ਇੰਨੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨਾ। ਹੋਈਆਂ ਬੇਅੰਤ ਭੁੱਲਾਂ ਦੀ ਖਿਮਾ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖ਼ਾਲਸਾ॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹਿ॥

ਅਮਰ ਸ਼ਹਾਦਤ

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਅਦੁੱਤੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੇਖ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,

ਬਾਨੀ : ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਪੋਹ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ, ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਗੀਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਪੱਛਮ ਵਲੋਂ ਚਲਦੀ ਠੰਢ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿਖਾਉਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇਕ ਉਚੇ ਬੋਹੜ ਦਾ ਦਰਖਤ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਹੱਟ ਕੇ ਇਕ ਪਲੰਘ ਡਾਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਧਰੋਂ ਹਵਾ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਪਾਸੇ ਦੋ ਲਕੜੀਆਂ ਗੱਡ ਕੇ ਇਕ ਦੋਲਾਂ ਲਗਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਠੰਢ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਲੰਘ ਉਪਰ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਿਅਕਤੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਨੀਲੇ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਸੂਫੀ ਪੀਰ ਆਪਣੇ ਮੁਰੀਦਾਂ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦਾ, ਅੱਜ ਇਥੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜੂਹ ਲੰਮੇ ਜੱਟਪੁਰੇ ਦੀ ਜੂਹ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਦਾ ਹੁਕਮਰਾਨ ਰਾਏ ਕੱਲ੍ਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਰਾਜਾ ਵੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣ ਕਰਕੇ ਇਹੋ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਪੀਰ ਆਪਣੇ ਮੁਰੀਦਾਂ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲਈ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਇਕ ਦੋ ਮੁਰੀਦ ਜੋ ਪਹਿਰਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਨੀਲੇ ਵਸਤਰ ਹੀ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੱਦ ਡੀਲ ਡੋਲ ਤੋਂ ਐਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਮਹਾਨ ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ ਵਿਅਕਤੀ ਹਨ। ਪਲੰਘ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਰਾਏ ਕੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਆਪ ਦੇ ਜੋ ਅਸੀਂ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪ ਦੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡਾ ਯੁੱਧ ਕਰਕੇ ਆਪ ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਸੂਰਮਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਰੋਕਦੇ ਰਹੇ। ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਵਿਚ ਇਕੋ ਚਰਚਾ ਚਲਦੀ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਹਨ, ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ। ਤੁਹਾਡੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਜੋ ਜੰਗ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾ ਸਕੇ, ਉਹ ਜਿਥੇ ਉਦਾਸ ਸਨ ਉਥੇ ਆਸਵੰਦ ਵੀ ਸਨ ਕਿ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਦਾ ਇਕ ਵਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਤਾਂ ਐਨੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਚਾਹੁਣ ਤਾਂ ਇਕੋ ਬਾਣ ਨਾਲ ਸਾਰੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਸਿਆਣੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣ

ਆਦਿ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਦੱਸਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਰਜਨ ਦੇ ਬਾਣਾਂ ਨਾਲ ਸੈਂਕੜੇ ਬੰਦੇ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਮਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਨੂੰ ਜ਼ਾਲਮ ਹਾਕਮਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸੰਜਮ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ ਹੈ। ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੋਈ ਮੁਅਜਜ਼ਾ (ਕਰਾਮਾਤ) ਵਿਖਾਇਆ ਸਗੋਂ ਬਹਾਦਰਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਭੈ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਉਥੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਐ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਜਦੋਂ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲੋਂ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਤਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਦਾ ਧਰਮ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਪੜ੍ਹਨੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਨਾ ਰੋਜ਼ੇ ਰਖਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਰਾਜੇ ਦਾ ਧਰਮ ਨਿਆਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਪਰਜਾ ਨਾਲ ਨਿਆਂ ਨਾਲ ਵਰਤਣਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਹੱਕ ਦੇਣਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਧਣ ਫੁਲਣ ਲਈ ਕੋਈ ਦ੍ਰਿੜ ਨਾ ਰੱਖਣੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਾ ਪਾਠ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚਿਆਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਦੇਣਾ। ਜ਼ਾਲਮ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਤੋਂ ਰਾਖੀ ਕਰਨੀ ਰਾਜੇ ਦਾ ਧਰਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਉਹ ਖੁਦਾਵੰਦ ਤਾਲਾਅ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਵਿਰੁਧ ਹੈ। ਇਸਲਾਮ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਬਾਕੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਫਰ ਆਖਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਾਫਰ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੇ ਯਕੀਨ ਨਾ ਲਿਆਵੇ। ਜੇ ਇਹ ਹਿੰਦੂ ਜਨਤਾ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੀ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ, ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਆਦਿ ਦੇਵਤੇ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ ਉਸ ਨੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਣ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਤਾਂ ਕੁਝ ਘਟਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਭਿਅਤਾ ਪਿਛਲੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਲਾਮਿਸਾਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫਰ ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਾਫਰ ਤਾਂ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਧਾਰਮਕ ਚਲਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਦਰਗਾਹ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਅਜ਼ਰਾਈਲ ਫਰੇਸ਼ਤਾ ਵੀ ਹੈ, ਦੋਜ਼ਖ ਦਾ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ

ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਆਹ ਜਗ ਮਿੱਠਾ ਅਗਲਾ ਕਿਨ ਡਿੱਠਾ'। ਬਾਦਸ਼ਾਹ! ਐਸੇ ਲੋਕ ਵੀ ਮਾੜੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਸਵਾਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਇਨਸਾਨ ਹਨ, ਸੁਧਾਰੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਘੋਰ ਹੱਤਿਆ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਜਬਰੀ ਤਬਲੀਗ (ਧਰਮ ਬਦਲਾਉਣ) ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਨਿਆਂਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਰਾਜੇ ਦੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਵਿਪਰੀਤ ਹਨ, ਰਾਜਾ ਕਸਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਪ੍ਰਜਾ ਦਾ ਖੂਨ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦਾ, ਉਹ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਵਿਅਕਤੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਉਸ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਐਡੀ ਉਚੀ ਪਦਵੀ ਦਿਤੀ ਹੈ।

ਰਾਏ ਕੱਲ੍ਹਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, “ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਉਨ੍ਹਾਂ (ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ) ਨੂੰ ਵੀ ਉਸ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਇਸੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਸਨ, ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਮੁਅਜ਼ਦਾ (ਕਰਾਮਾਤ) ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨਸਾਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਚੀ ਕਰਨੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਤਾਂ ਦੇ ਦਿਤਾ ਪਰ ਅਸੂਲ ਨਹੀਂ ਛੱਡੇ।” ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਤੁਹਾਡੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਐਸੇ ਬਚਨ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਦੀ ਸੂਰਮਤਾਈ ਦੀ ਧਾਕ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਉਪਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣ ਚੁੱਕਿਆ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਧਾਰਮਕ ਸੰਕਟ ਆਪ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਫਰ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਨੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਲਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਜਾਮਨੀ ਵਜੋਂ ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮਾਣਨੀਕ ਪੁਸਤਕ ਨਾਲ ਭੇਜੀ ਗਈ, ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਇਕ ਗਊ ਬਣਾਈ ਅਤੇ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਇਕ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਨਾਲ ਰੱਖ ਕੇ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਜੋ ਗੱਲ ਅਸੀਂ ਲਿਖੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਜਾਮਨੀ ਅੱਲਾ ਤਾਲਾਹ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ) ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਐਸੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਕਿਲ੍ਹਾ ਖਾਲੀ ਕਰਾ ਲੈਂਦੀ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਮਕ ਪੋਥੀਆਂ ਦਾ ਮਾਣ ਰੱਖਣ ਲਈ ਆਪ ਨੇ ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਉਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋਇਆ ਉਹ ਤਾਂ ਓਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਸ ਵਕਤ ਉਥੇ ਸਨ। ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਹਮਲਾ ਕਰਨਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਹੈ,

ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਗੀਤਾ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਲੁੰਬੜ ਚਾਲ ਚੱਲ ਕੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ। ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਨਾਲ ਹੀ ਸਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੁਰੀ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਥਰੂ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਆਪ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਕੱਚੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਘਿਰ ਗਏ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਦਿਨ ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਦੰਦ ਖੱਟੇ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਆਪ ਦੇ ਦੋ ਫਰਜੰਦ (ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ) ਆਪ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦੀ ਕਥਾ ਜੋ ਮੈਂ ਸੁਣੀ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਮੈਂ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅੱਜ ਤਕ ਕੋਈ ਵੀ ਬਹਾਦਰ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਜਿਸ ਨੇ ਇਕੱਲੇ ਫੌਜ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਕੇ ਐਨੇ ਘੰਟੇ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੱਡੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਹੋਵੇ। ਬਚਨ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੋਂ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਦਸਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਰਜਨ ਦਾ ਲੜਕਾ ਅਭਿਮੰਨਯੂ ਇਕੱਲਾ ਜਾ ਕੇ ਵੱਡੇ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਧੋਖਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਵਾਰ ਕਰਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਦੀ ਵੀਰਗਤੀ ਦੀ ਖਬਰ ਜਦੋਂ ਪੰਜੋਂ ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵਿਰਲਾਪ ਕੀਤਾ।

ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਦੇ ਮੁਖੀ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ (ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਯੁੱਧ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਤਾਂ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੁੱਧ ਕਲਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬਲਿਹਾਰ-ਬਲਿਹਾਰ, ਵਾਹੁ-ਵਾਹੁ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ, ਕਿਸੇ ਅਫਸੋਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾ ਰਹੇ। ਇਹ ਸੱਚੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਅਤੇ ਯੋਧਿਆਂ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਵੀਰਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ। ਆਪ ਦੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਆਪ ਤੋਂ ਆਗਿਆ ਮੰਗਣ ਲੱਗੇ, ਆਪ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਉਸਨੂੰ ਜੰਗ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਸਜ਼ਾਤ ਸਜਾਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਯੂ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ 14 ਸਾਲ ਸੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਐਨੀ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਭਖਦੇ ਹੋਏ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਧੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਵਿਆਹ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਮਾਣਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਉਹ ਵੀ ਆਪ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਪੀ ਕੇ ਵੀਰਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਗਏ

ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ ਕਰ ਗਏ। ਧੰਨ ਤੁਹਾਡਾ ਜਿਗਰਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਇਕ ਹੰਝੂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਗਿਰਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਪਿਛੋਂ ਆਪ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉਤੇ ਐਨਾ ਨੂਰ ਤਾਰੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਆਪ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਦਗ-ਦਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਧੰਨ ਹਨ ਗੁਰਸਿੱਖ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਵਕਤ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡਾ ਸਾਕਾ ਸੀ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਪੜ੍ਹਨ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਹੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਅਦੁੱਤੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਹੋ ਜਿਸ ਦੀ ਹਰ ਗੱਲਬਾਤ ਬਿਲਕੁਲ ਨਿਆਰੀ ਹੈ।

ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿ ਇਸ ਮਾੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਹੀ ਜਾਤ ਭਾਈ ਨੇ ਆਪ ਦਾ ਪਲੰਘ ਚੁਕਿਆ। ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਦੇ ਪਠਾਣ ਨਾ ਹੀ ਗਨੀ ਖਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨਬੀ ਖਾਂ ਕਿਸੇ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਪਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਿਨ ਦਿਹਾੜੇ ਆਪ ਨੂੰ ਫੌਜਾਂ 'ਚ ਲੰਘਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੱਯਦ ਅਨਾਇਤ ਅਲੀ ਮੋਟੂ ਮਾਜਰੇ ਦੇ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪੀਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸਿਰ ਧੜ ਦੀ ਬਾਜੀ ਲਾ ਕੇ ਉਚ ਦੇ ਪੀਰ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਮੇਰਾ ਮਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਰਾਏ ਕੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਸਿੰਮ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਅਜਿਹਾ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੋਈ ਮੋੜਵਾਂ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜੋ ਉਥੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬੈਠੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ਸਭ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਕੋ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਾਏ ਕੱਲ੍ਹਾ! ਇਹ ਅਮਾਨਤ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਬਖਸ਼ੀ ਸੀ, ਇਹ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਵਾਪਸ ਹੋ ਗਈ, ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਗੁਜ਼ਾਰ ਹਾਂ; ਜੰਮਣਾ-ਮਰਨਾ, ਮਿਲਣਾ-ਵਿਛੁੜਨਾ ਇਹ ਕਾਰ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਸਦਾ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਤਕ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਕੋਈ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਜਨਮਿਆ ਜੋ ਸਦਾ ਅਮਰ ਰਹੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਕਾਲੁ ਬਿਆਲੁ ਜਿਉ ਪਰਿਓ ਡੌਲੈ
ਮੁਖੁ ਪਸਾਰੇ ਮੀਤੁ ॥
ਆਜੁ ਕਾਲਿ ਫੁਨਿ ਤੋਹਿ ਗ੍ਰਸਿ ਹੈ
ਸਮਝਿ ਰਾਖਉ ਚੀਤਿ ॥
ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਰਾਮੁ ਭਜਿ ਲੈ
ਜਾਤੁ ਅਉਸਰੁ ਬੀਤੁ ॥ ਅੰਗ - ੬੩੧**

ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਆਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਜਾਣਾ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਰਤੱਵ ਪੂਰੇ ਕਰਕੇ

ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਵੀ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਝੂਠੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਵੀ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਾਹਨਤ ਦਾ ਟੋਪ ਸਿਰ ਤੇ ਪਾ ਕੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਦੱਸਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਜਾਂ ਬਖਸ਼ ਦੇਣਾ ਉਸ ਮਾਲਕ ਦਾ ਹੀ ਕੰਮ ਹੈ। ਪਿਆਰਿਆ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਮਿਤਰ ਦੀ, ਮਾਲਕ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ, ਜਿਥੇ ਰਖਦਾ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਚਨ ਬੰਦ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਰਾਏ ਕੱਲ੍ਹਾ! ਸਵੇਰੇ ਮਾਹੀ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਖਬਰ ਲੈਣ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਉਹ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਮੁੜਿਆ, ਕਈ ਘੰਟੇ ਬੀਤ ਗਏ ਹਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਏ ਕੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਸਰਹੰਦ ਤਾਂ ਇਥੋਂ 50-60 ਕੋਹ ਹੈ, ਉਥੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੋ ਦਿਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਉਸ ਨੇ ਪਤਾ ਵੀ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਦੋ ਦਿਨ ਉਸ ਨੂੰ ਆਉਣ ਨੂੰ ਲਗ ਜਾਣੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ! ਉਹ ਤਾਂ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਦਿਨ ਵਿਚ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇਗਾ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਇਸ ਉਚੇ ਬੋਹੜ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਾਓ, ਉਹ ਨਿਗ੍ਰਾ ਮਾਰ ਕੇ ਦੇਖੇ। ਰਾਏ ਕੱਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਰਵੇਸ਼ ਪੀਰ, ਆਲਫ ਲੋਕ ਪੂਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਗੱਲ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਭਾਵੇ। ਇਹ ਸਮਰੱਥ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਇਕ ਨੌਕਰ ਦਰਖਤ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿਤਾ, ਉਹ ਸਿਖਰ ਦੀ ਟੀਸੀ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ, ਉਥੋਂ ਹੀ ਬੋਲ ਪਿਆ ਕਿ ਮਾਹੀ ਤਾਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਬੋੜੇ ਚਿਰ ਵਿਚ ਮਾਹੀ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਸਾਰ ਉਸ ਦਾ ਗਲਾ ਰੁਕ ਗਿਆ, ਬੋਲਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਚੀ-ਉਚੀ ਫੁੱਟ-ਫੁੱਟ ਕੇ ਰੋਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾ ਲਿਆ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਮਾੜੀ ਘਟਨਾ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਦਸਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਹੀ! ਤੂੰ ਰੋ ਨਾ, ਬਹਾਦਰ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਰੋਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜੋ ਕੁਝ ਹੋ ਗਿਆ ਉਹ ਤਾਂ ਹੋ ਗਿਆ, ਤੂੰ ਇਹ ਦਸ ਕਿ ਕੀ ਭਾਣਾ ਵਰਤਿਆ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪ ਪਾਸੋਂ ਚੱਲਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਐਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਰਹੰਦ ਤਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਕ ਘੜੀ ਵਿਚ ਹੀ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਆਪ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾ ਦੇਖ ਸਕਿਆ। ਮੈਂ ਘਰ-ਘਰ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸਾਰੇ ਸਰਹੰਦ ਵਿਚੋਂ

ਰੋਣ ਪਿਟਣ ਦੀ, ਸਿਆਪਿਆਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਐਨੇ ਫੌਜੀ ਜਵਾਨ ਮਾਰੇ ਗਏ ਕਿ ਮੈਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਾ ਸਕਿਆ। ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਚੁੱਪ ਚਾਂਦ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ, ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਵੀਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਪਾਬੰਧੀ ਕਿਲੇ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਸਿਰਫ ਇਕ ਮੋਤੀ ਮਹਿਰਾ ਦੁੱਧ ਲੈ ਕੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਹ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਮੋਤੀ ਮਹਿਰੇ ਦੀ ਮੈਂ ਤਲਾਸ਼ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਮਿਲ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਨੇ ਹੀ ਪਰੇਰ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਹੋਵੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਆਪ ਤੋਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਭੁੱਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਕੇਵਲ ਮਰਿਆਦਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਆਪ ਨੇ ਕੰਮ ਲਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਕੁਝ ਮੈਂ ਉਥੇ ਦੇਖਿਆ ਸੁਣਿਆ, ਉਸਨੂੰ ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਐਨਾ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਰਸੋਈਏ ਗੰਗੂ ਨੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਮੁਰਿੰਡੇ ਦੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਪਾਸ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਾ ਦਿਤਾ। ਉਥੋਂ ਉਹ ਰਥਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਕੇ ਸਰਹੰਦ ਪਹੁੰਚਾਏ ਗਏ। ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਕੋਈ ਕਪੜਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਹਵਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਠੰਢੀ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ, ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੁਰਿੰਡੇ ਵਲ ਦੇ ਬੁਰਜ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ, ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਨਾ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ, ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਕਪੜਾ ਸਰਦੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਸਤੇ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਬੜਾ ਵਹਿਸ਼ਿਆਨਾ ਹੁਕਮ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਲੇ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਪਰ ਮਹਿਰੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦੋਨੋਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਸੌਂ ਗਏ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਜਾਗਦੇ ਰਹੇ। ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਕਚਹਿਰੀ ਲਗਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਜਰਨੈਲਾਂ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਦਿਨ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਛੋਟੇ ਫਰਜ਼ੰਦ (ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ) ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਜੇ ਕੁਝ ਬਚਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਉਹ ਸੁਣ ਕੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਐਨੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਐਨੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਡਰ ਨਾਮ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ੈਮਾਨ ਅਸਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਛੋਹ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਵਾਬ ਦੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਝੁੱਕ ਕੇ ਸੱਤ ਸਲਾਮਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਉਹ ਨਿਪੜਕ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਤਹਿ ਬੁਲਾਈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਉਪਰ ਬੁਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ

ਦੀ ਭੈ ਰਹਿਤ ਹਾਲਤ ਦੇਖ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੱਚਿਓ! ਕਚਹਿਰੀ ਦੇ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਝੁਕ ਕੇ ਸਲਾਮ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਤ ਸਲਾਮਾਂ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਸਿੱਧੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਕਾਜ਼ੀ ਸਾਹਿਬ! ਅਸੀਂ ਝੁਕਦੇ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਰੌ ਰੁਮਕਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਅਸੀਂ ਧੂੜੀ ਵੀ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ। ਅਸਾਡੇ ਸੀਸ ਵਿਚ ਪੰਜ ਚੁਲੀਆਂ ਉਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਹਨ ਜੋ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਅਮਰ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਅੱਗੇ ਝੁਕ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਮਰਾਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਝੁਕ ਸਕਦੇ, ਇਹ ਨਿਰੇ ਕਾਫਰ ਝੂਠੇ ਜ਼ਾਲਮ ਹਨ। ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡਾ ਪਿਤਾ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਹ ਗੱਲ ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਮੰਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਇਸ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਭੇਜੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਮੈਂ ਹੋ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਕੋ ਦਾਸਾ।

ਦੇਖਨ ਆਯੋ ਜਗਤ ਤਮਾਸਾ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਬਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥

ਜੇ ਉਹ ਚਾਹੁੰਣ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਮਾਨਵ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਮਾਨਵ ਮਰਿਆਦਾ ਤੋਂ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਚਲ ਰਹੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ -

ਨਾਟਕ ਚੇਟਕ ਕੀਏ ਕੁਕਾਜਾ।

ਪ੍ਰਭ ਲੋਗਨ ਕਹ ਆਵਤ ਲਾਜਾ।

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਲੋਕ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਕਰਦੇ। ਵੈਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸੰਸਾਰ ਉਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜੰਮਿਆ, ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਝੂਠ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਝੁਕ ਸਕਦੇ, ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਝੁਕਦੇ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਬਹੁਤ ਸਵਾਲ ਜਵਾਬ ਹੋਏ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਦੀਨ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੋ, ਸਾਡੀ ਸ਼ਰਾ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰੋ, ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਪੜ੍ਹੋ, ਰੋਜ਼ੇ ਰੱਖੋ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪੰਜ ਵਾਰੀ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋ, ਅਸੀਂ ਸਦਾ ਹੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਮੁੱਖ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੀ ਖੁਦਾ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਰੋਜ਼ੇ ਅਸੀਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਰਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਨੀਂਦ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਬਿਤਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਇਨਸਾਨ ਇਕੋ

ਹੀ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੈ। ਜਿਹੋ ਜਿਹੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਹੀ ਵਸਤਰ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਨਸਾਨਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੇਹੁਰੇ ਤੇ ਮਸਜਿਦ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਨਾ ਪਵੋ, ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਥਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਅਸਾਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਕਿਸ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਤੁਸੀਂ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ? ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਨਾਲ ਚਿੱਠੀ ਲਾ ਕੇ, ਐਨਾ ਧੌਰ ਕਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਸਾਧਾਰਨ ਪੁਸਤਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ। ਅਸੀਂ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੈ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਭੈ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹਨ, ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਉਸ ਦੇ ਕੰਨ ਹਨ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਮੂੰਹ ਹੈ, ਬੋਲੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਇਹ ਧੱਕਾ ਕਿਉਂ! ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸਲਾਮ ਧਾਰਨ ਕਰੋ? ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਜੁਗਤ ਦੱਸੀ। ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਖੋਹਦੇ ਅਤੇ ਸਭ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹ-ਚੜ੍ਹ ਆਉਂਦੇ ਹੋ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਖਤਰੀ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪਾਲਦੇ ਹੋਏ ਤੁਹਾਡੀ ਵੰਗਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਤੁਹਾਡੇ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਨਾਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨਾ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਜਮਾਂਦਰੂ ਹੱਕ ਹੈ। ਜੇ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਉਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਅੰਨ੍ਹਾ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਇਨਸਾਨਪੁਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅਜਿਹਾ ਉਤਰ ਸੁਣ ਕੇ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਛਾ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਤੁਹਾਡੀ ਜਾਤ ਦਾ ਹੀ ਜੋ ਸੁੱਚਾ ਨੰਦ ਸੀ ਉਹ ਸ਼ੋਹਰਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਲਟ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਧਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਨਾਗਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਹਨ, ਸਪੋਲੀਏ ਹਨ, ਜੇ ਅੱਜ ਛੱਡ ਦਿਤੇ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਹੋ ਕੇ ਅਜਿਹਾ ਉਪਦ੍ਰਵ ਮਚਾਉਣਗੇ ਕਿ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹਿੱਲ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਹ-ਕੋਹ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਸਾਰੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਲ ਨਿਗ੍ਰਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ? ਮਹਾਰਾਜ! ਇਕ ਬਹਾਦਰ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, “ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਇਹ ਤੂੰ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੇ ਉਲਟ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਸ਼ੀਰ ਖੋਰ ਬੱਚੇ, ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਹੀ ਨਾ ਸਕਦੇ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਇਹ ਕੁਫਰਾਨਾ ਸਜ਼ਾ ਥੋਪ ਦੇਵੋ, ਅਸੀਂ

ਇਸ ਨਾਲ ਰੱਤਾ ਭਰ ਵੀ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਐਸੀ ਕਚਹਿਰੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਨਸਾਨ ਕੋਈ ਬੈਠਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਜ਼ਰਤ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਅਸੀਂ ਐਸੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਇਕ ਮਿੰਟ ਵੀ ਬੈਠਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਪਰ ਯਾਦ ਰੱਖ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਮੈਂ ਕੋਈ ਪੇਸ਼ੀਨਗੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ, ਜਦੋਂ ਜੁਲਮ ਦੀ ਹਦ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾ ਸਜ਼ਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਯਾਦ ਰੱਖ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਖੂਨ ਦਾ ਕਤਰਾ-ਕਤਰਾ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪੁੱਟ ਦੇਵੇਗਾ, ਮੁਗਲ ਤਖਤ ਤੂੰ ਵਾਂਗੂੰ ਉਡ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ-ਕਹਿੰਦੇ ਕਚਹਿਰੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਚਰਚਾ ਚੱਲੀ ਕਿ ਸੁੱਚਾ ਨੰਦ ਖਤਰੀ (ਮੈਂ ਤਾਂ ਝੂਠਾ ਨੰਦ ਹੀ ਕਹਾਂਗਾ) ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਕਮ ਦੀ ਤਾਮੀਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਸੂਮ ਜਿੰਦਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰ-ਕਰਕੇ ਕੰਧ ਵਿਚ ਚਿਣ ਦਿਤਾ। ਕੰਧ ਨੇ ਪਸੰਦ ਨਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਐਨੀਆਂ ਪਵਿੱਤਰ ਰੂਹਾਂ ਸਮਾਅ ਜਾਣ, ਵਿਚਾਲਿਓ ਫਟ ਗਈ। ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਧਮਾਕਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਕ ਜਲਾਦ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ੀਰ ਖੋਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਛਾਤੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਭਾਰੇ ਗੋਡੇ ਰੱਖ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਬਕਰੇ ਨੂੰ ਹਲਾਲ ਕਰੀਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੀ ਗੱਲ ਪਤਾ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਅਫਸੋਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਰੋਣਾ ਕੁਰਲਾਣਾ ਕੀਤਾ, ਆਪ ਨੇ ਸਮਾਧੀ ਲਾਈ ਅਤੇ ਯੋਗੀਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗ ਦਿਤੇ। ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਸਨ ਕਿ ਕਿੱਡੀ ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ਇਕ ਟੋਡਰ ਮੱਲ ਨਾਮ ਦਾ ਖਤਰੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਪੰਚਾਇਤ ਬਣਾ ਕੇ ਨਵਾਬ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਸਾਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸਸਕਾਰ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਨਵਾਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ। ਜੇ ਤੂੰ ਇਛੁਕ ਹੈਂ ਤਾਂ ਜਿੰਨੀ ਥਾਂ ਉਪਰ ਤੂੰ ਮੋਹਰਾਂ ਵਿਛਾ ਦੇਵੇਂਗਾ, ਓਨਾਂ ਥਾਂ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਉਹ ਆਪ ਦੀ ਐਨੀ ਅਕੀਦਤ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮੋਹਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਥਾਂ ਲੈ ਕੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਐਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਮਾਹੀ ਫੁੱਟ-ਫੁੱਟ ਕੇ

ਰੋ ਪਿਆ ਅਤੇ ਕੁਝ ਬੋਲ ਨਾ ਸਕਿਆ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕੌਣ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਚਹਿਰੀ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕੀਤਾ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਦੇ ਨਵਾਬ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਓ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਵੱਡਾ ਭਰਾ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਹਾਦਰ ਹਾਂ, ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਫੇਰ ਕਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਮੇਲ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਦਲਾ ਵੀ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਅਸੀਂ ਕੁਫਰ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਦੇਖਦੇ-ਦੇਖਦੇ ਉਹ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਘੋੜਿਆਂ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ। ਨਵਾਬ ਨੇ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਉਹ ਨਾ ਰੁਕੇ। ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਕੁਫਰ ਹੋ ਗਿਆ-ਕੁਫਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਲੋਕ ਲਾਹਨਤਾਂ ਪਾਉਣਗੇ ਕਿ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਰਾਜ ਵੇਲੇ ਕਿੱਡੇ ਮਾੜੇ ਜ਼ੁਲਮ ਹੋਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪਲੰਘ ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਨ ਅਤੇ ਚਰਨ ਹੇਠਾਂ ਲਟਕਾਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਕਾਂਗੀ ਦੇ ਬੂਟੇ ਦੁਆਲਿਓਂ ਛੋਟੀ ਕਿਰਪਾਨ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਪੁੱਟ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਧਰੋਂ ਇਹ ਬਚਨ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਏਧਰੋਂ ਆਪ ਨੇ ਝਟਕਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬੂਟਾ ਪੁੱਟ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਦੂਰ ਵਗਾਹ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲਓ ਬਈ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਪੁੱਟੀ ਗਈ, ਹੁਣ ਇਹ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਟਿਕ ਸਕੇਗਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਇਨਸਾਫ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਰਾਜ ਚਲਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਜੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਰਾਜ ਜਾਂਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਸਾਡੇ ਸੱਤ ਸੀਸ ਇਸ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਪੁੱਟਣ ਲਈ ਲਗੇ ਹਨ, ਇਹ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ ਪਰ ਮਲੇਰਕੋਟਲੀਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤੱਤੀ ਹਵਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਗੇਗੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਏ ਕੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਵੀ ਤਾਂ ਉਸ ਇਸਲਾਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗਾਤਰੇ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ; ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਤੁਸੀਂ, ਤੁਹਾਡੀ ਉਲਾਦ, ਇਸ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰੋਗੇ, ਓਨੀ ਦੇਰ ਤੁਹਾਡੇ ਵਲ ਕੋਈ ਝਾਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਉਲਾਦ ਜਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਰਾਜ ਵੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਹ ਪੋਹ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ ਇਸ ਪੋਹ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਟਨੇ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਪਿਆਰਿਓ! ਇਹ ਅਮਰ ਕਥਾ ਹੈ ਜੋ ਸਦਾ-ਸਦਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਧਰਮ ਦਾ ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਂਦੀ

ਰਹੇਗੀ। ਇਸ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਭਾਵ ਉਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਛਾਪ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਉਪਰ ਸੂਝਵਾਨ ਪਾਠਕਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਆਪ ਇਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ, ਵਿਚਾਰੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਕੀ ਆਦੇਸ਼ ਸਨ, ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਕਿਧਰ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਨਿਜ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹਾਸੋਹੀਣੀ ਤਸਵੀਰ ਖਿਚਵਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਸਿੰਘਣੀ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਆਦਰਸ਼ ਸਾਨੂੰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਪਰ ਮੁੜ ਕੇ ਅੰਧ ਗਹੇਰ ਹਉਮੈ ਦੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਗਿਰ ਕੇ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਚੇ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਅਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਪਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੱਟਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰਨਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਪਦਵੀ ਮਿਲੀ ਹੰਦੀ ਹੈ -

**ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਧੂੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ
ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥**

ਅੰਗ - ੩੦੬

ਅਸਾਨੂੰ ਲਾਲਚ ਨਹੀਂ ਕਿ ਨਿਜ ਲਈ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜਸੀ ਬੰਦੇ ਦੇ ਪਿਛੇ ਘੁੰਮੀਏ। ਅਸੀਂ ਸੱਚ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਥਾਂ ਉਪਰ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਵੋ ਜਿਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

**ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਸਭ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ ॥
ਜਬ ਤੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮੋਹਿ ਪਾਈ ॥
ਨਾ ਕੋ ਬੈਰੀ ਨਹੀ ਬਿਗਾਨਾ
ਸਗਲ ਸੰਗਿ ਹਮ ਕਉ ਬਨਿ ਆਈ ॥
ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕੀਨੋ ਸੋ ਭਲ ਮਾਨਿਓ
ਏਹ ਸੁਮਤਿ ਸਾਧੂ ਤੇ ਪਾਈ ॥
ਸਭ ਮਹਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੈ
ਪੇਖਿ ਪੇਖਿ ਨਾਨਕ ਬਿਗਸਾਈ ॥**

ਅੰਗ- ੧੨੯੯

ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡਾ ਕੰਮ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਨੇ ਸੌਂਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਉਪਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਉਹ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਵੀ ਦੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਉਹ ਸੁਖੀ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹੋ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਉਚਾ ਲਿਜਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਜੋ ਬਚਨ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰੋ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਤਤਪਰ ਹੋ ਜਾਵੋ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਸਰਸਾਰ-ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ : ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਨਵੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-35)

ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ! ਮੇਰੀ ਜੇ ਹਾਲਤ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਦਾ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭੇਤ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਜਿਉਣਾ ਔਖਾ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। ਦੇਖ, ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਉਹ ਚਕੋਰ ਅੱਛਾ ਹੈ। ਚੰਦ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਤਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਨਾ। ਫੇਰ ਉਹਨੂੰ ਆਸਾ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਇਕ ਦਿਨ ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਹਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਉਹਦਾ ਹਾਲ ਓਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ -

ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਪਰੀਤ ਹੈ ਲਾਇ ਤਾਰ ਨਿਹਾਲੇ॥
ਚਕਵੀ ਸੂਰਜ ਹੇਤ ਹੈ ਮਿਲਿ ਹੋਨਿ ਸੁਖਾਲੇ॥
ਨੇਹੁ ਕਵਲ ਜਲ ਜਾਣੀਐ ਖਿੜਿ ਮੁਹ ਵੇਖਾਲੇ॥
ਮੋਰ ਬਬੀਹੇ ਬੋਲਦੇ ਵੇਖਿ ਬਦਲ ਕਾਲੇ॥
ਨਾਰਿ ਭਤਾਰ ਪਿਆਰੁ ਹੈ ਮਾਂ ਪੁਤ ਸਮੁਾਲੇ॥
ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਓਹੁ ਨਿਬਹੈ ਨਾਲੇ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 22/8

ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਸਾਰੇ ਰਾਜ ਕਾਜ ਵਿਚੋਂ ਮੈਂ ਮਨ ਕੱਢ ਕੇ ਪੂਰੇ ਮਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੰਝੂਆਂ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਦਾਂ। ਦਸ ਮੈਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਹਨ ਕਿੱਥੇ? ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਦੂਰ ਨੇ? ਤੇ ਮੇਰਾ ਤੂੰ ਕਾਰਜ ਕਰ ਦੇ। ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾ ਦੇ। ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਰਿਣੀ ਬਣ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਅਹਿਸਾਨ ਕਰੇਂਗਾ, ਇਹ ਮੈਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾ ਸਕਦਾ। ਮੇਰਾ ਹੁਣ ਅੰਤਲਾ ਸਮਾਂ ਨੇੜੇ ਲਗਦੈ ਮੈਨੂੰ। ਜੇ ਮੈਂ ਹੁਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲਵਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਅਹਿਸਾਨ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾਉਂਗਾ -

ਧਾਰਨਾ - ਭੁਲਾਂ ਕਦੇ ਨਾ ਅਹਿਸਾਨ ਮੈਂ ਤੇਰਾ,
ਬਣ ਕੇ ਵਿਚੋਲਾ ਮੇਲ ਦੇ।

ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਤੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੋਲ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਸਕਦੈਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਵੇਂ ਰੋਗੀ ਦਾ ਕੋਈ ਰੋਗ ਮਿਟਾ ਦਿੰਦੈ ਤੇ ਗਰੀਬ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਪਾਰਸ ਆ ਜਾਂਦੈ, ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਅਹਿਸਾਨ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਕਰ ਦੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਿਹੜੀ ਪਤੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਬਿਰਹੁੰ 'ਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਆਹੀ ਮੇਰਾ ਹਾਲ ਹੋਇਆ-

ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਨਦੀ ਹੈ ਇਹ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਤੇ ਚੰਦਰਮਾ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਰਾਤ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਸੁੰਨੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਐਸਾ ਮੇਰਾ ਹਾਲ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਦੇਈਂ -

ਧਾਰਨਾ - ਆਵਾਂ ਸਿਰ ਦੇ ਭਾਰ
ਜੇ ਬਲ ਹੁੰਦਾ ਤਨ ਵਿਚ ਮੇਰੇ।

ਅਤਿ ਹੈ ਪਿਆਰ ਦੀ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ, ਮੈਂ ਨਾ ਕਿਸੇ ਸਵਾਰੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦਾ, ਕਿਸੇ ਰੱਥ 'ਤੇ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਬੱਗੀ 'ਤੇ, ਨਾ ਘੋੜੇ 'ਤੇ; ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜੇ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਬਲ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਵਲ ਨੂੰ ਸਿਰ ਦੇ ਭਾਰ ਚੱਲ ਕੇ ਆਉਂਦਾ -

ਤਨੁ ਤਪੈ ਤਨੁਰ ਜਿਉ ਬਾਲਣੁ ਹਡ ਬਲੰਨਿ ॥
ਪੈਰੀ ਬਕਾਂ ਸਿਰਿ ਜੁਲਾਂ ਜੇ ਮੂੰ ਪਿਰੀ ਮਿਲੰਨਿ ॥ ੧੧੯ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੮੪

ਚਲਦਾ-ਚਲਦਾ ਜੇ ਮੈਂ ਥੱਕ ਜਾਵਾਂ, ਫੇਰ ਵੀ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸਫਰ ਨਾ ਬੰਦ ਕਰਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਸਿਰ ਦੇ ਭਾਰ ਚੱਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਲਗਨ ਹੈ ਇਹ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ। ਪਿਆਰ ਦੁਨੀਆਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜੀਆਂ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਨੇ, ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਨਿਭਦੀਆਂ। ਨਾਲ ਨਿਭਣ ਵਾਲਾ ਜਿਹੜਾ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਰਸਦਾਇਕ ਹੈ, ਉਚਾ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਖਿੱਚ ਹੈ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ, ਖੇੜਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ। ਇਕ ਭਰਪੂਰ ਜੀਵਨ ਹੈ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ। ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜੀਵਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ। ਐਵੇਂ ਮੁਰਦੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਫਿਰਦੇ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਰੋਂ ਨਹੀਂ ਰੁਮਕੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਰਦਾਨਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਰਾਏ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਫ਼ਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ। ਮੈਂ ਤੇ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਸੀਸ ਰੱਖਾਂਗੇ। ਆਹ ਜਿਹੜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਹੰਝੂ ਵਗ ਰਹੇ ਨੇ ਅਸੀਂ ਅਮਾਨਤ ਲਿਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਆਪਣੇ ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਹੰਝੂ ਭੇਟ ਕਰਾਂਗੇ ਤੇ ਅਸੀਂ ਬੋਲਾਂਗੇ ਜੋ ਵੀ ਆਪ ਨੇ ਕਿਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੇਰੀ ਅਰਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਕਰ ਦਿਓ। ਹੇ ਨਾਨਕ! ਜੇ ਤੁਹਾਡੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਇਹ ਜੀਵਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਾ ਇਹ ਜੀਵਨ ਮੇਰਾ,

ਬਿਨਾਂ ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ।

ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਆਹ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਓ। ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਜਾਓ, ਖਰਚ ਲੈ ਲਓ, ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਲੈ ਲਓ, ਜਲਦੀ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿਓ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਇਸ ਤਨ ਦਾ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਦੇਰ ਹੋਰ ਰਹਿਣਾ।

ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਵ ਪੂਰਤ ਹੋ ਗਏ ਦੋਵੇਂ ਜਣੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਾਏ ਜੀ! ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ। ਆਹ ਹੰਝੂਆਂ ਦੀ ਜੋ ਤੁਹਾਡੀ ਭੇਟਾ ਹੈ ਉਹ ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਭੇਟ ਕਰਾਂਗੇ। ਦਿਆਲੂ, ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਨੇ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਆ ਜਾਣਗੇ। ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗੇ।

ਸੋ ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਬਿਰਹੁੰ ਦੀ ਸਮਝਣੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਔਖੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਬਿਮਾਰ ਹੈ ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਜਾੜ੍ਹ ਦੁਖਦੀ ਹੈ ਉਹੀ ਜਾਣਦੈ ਕਿ ਕਿੰਨੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਤਾਂ ਕਹੇਗਾ ਕਿ ਉਹਦੀ ਜਾੜ੍ਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੁਖਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਐਸਾ ਬਚਨ ਕਰਿਐ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਿਸ ਤਨ ਲੱਗੀਆਂ ਸੋਈ ਤਨ ਜਾਣੇ,
ਕਿਸੇ ਦੀ ਲੱਗੀ ਕੌਣ ਜਾਣਦੈ।

ਲਾਗੀ ਹੋਇ ਸੁ ਜਾਨੈ ਪੀਰ ॥

ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਅਨੀਆਲੇ ਤੀਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਅੰਗ- ੩੨੭

ਕਬੀਰ ਬਿਰਹੁ ਭੁਯੰਗਮੁ ਮਨਿ ਬਸੈ ਮੰਤੁ ਨ ਮਾਨੈ ਕੋਇ ॥

ਰਾਮ ਬਿਓਗੀ ਨਾ ਜੀਐ ਜੀਐ ਤ ਬਉਰਾ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੬੮

ਜਿਹਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵੈਰਾਗ ਵਸ ਗਿਆ ਬਿਰਹੁੰ ਦਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੜੱਪਾ ਨਾਗ ਹੁੰਦੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਐ ਕਰਦਾ। ਰਾਮ ਬਿਓਗੀ ਤਾਂ ਜਿਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੇ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਿਆਰੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ -

ਬਾਝੁ ਪਿਆਰੇ ਆਪਣੇ ਬਿਰਹੀ ਨਾ ਧੀਰੋਦਿ ॥ ੩ ॥

ਅੰਗ- ੧੧੦੦

ਬਿਰਹਾ ਧੀਰਜ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ। ਗਹਿਰਾ ਪਿਆਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ। ਸੋ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਆਪ ਸੈਦਪੁਰ ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਦੇ ਠਹਿਰੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਦਿਨੇ ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੈ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜੇ ਦੇ ਚਾਰ ਮਿੰਟ ਲੇਟ ਹੋ ਜਾਣ, ਟੋਲ੍ਹਣ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦੈ ਬਾਹਰ ਕਿ ਆਏ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ

ਆਧਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਿਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ 'ਤੇ। ਸਰੂਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਰਹਿੰਦੈ ਹਰ ਵਕਤ ਪਿਆਰ ਦਾ। ਇਧਰ ਜਾ ਕੇ ਜਦੋਂ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜਾ ਆਏ ਹਾਂ ਅਸੀਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਸੁਣਾਓ, ਰਾਏ ਜੀ ਦਾ ਹਾਲ? ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪੁਛਿਆ, ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪੁਛਿਆ। ਕਿਸੇ ਹਾਣੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪੁਛਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਰਾਏ ਜੀ ਦਾ ਹਾਲ ਦੱਸੋ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸੀਏ। ਹੰਝੂ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸੀ ਆਪ ਦੀ ਭੇਟਾ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਸਤੇ। ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਤਾਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਸੁਕ ਗਏ। ਲਿਆ ਨਹੀਂ ਸਕੇ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨ ਧੋ ਦੇਈਏ ਅਸੀਂ। ਪਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਠੀਕ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੱਛੀ ਦਾ ਹਾਲ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ। ਇਕ-ਇਕ ਸਵਾਸ ਆਪ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਲੰਘ ਰਿਹੈ। ਸਰੀਰ ਬਿਰਧ ਹੋ ਚੁਕਿਐ, ਤੁਹਾਡੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਵਕਤ ਉਹ ਲੋਚਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੂਰੀ ਕਰੋ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਦੇਖ ਆਏ ਹਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਉਹ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਬਿਰਹੁੰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਵਲ ਦੇਖ ਕੇ ਸਾਡੇ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਜਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਠੀਕ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਭਾਈ ਬਾਲਾ! ਕਦੋਂ ਜਾਣਾ ਹੈ? ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋ? ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕੀ ਗੱਲਾਂ ਦਸਣੀਆਂ ਨੇ। ਪਿਆਰ ਦੀ ਬਾਤ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੁਭਾਅ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਮਿੱਠੇ ਕਰਕੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀਆਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਵੀ ਸਹਿ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਐਵੇਂ ਝਗੜਾ ਕਰਨਗੇ ਖਾਹਮਖਾਹ।

ਨਹੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮਾਤਾ ਵੈਰਾਗੀ ਪਈ ਹੈ, ਝਾਕ ਰਹੀ ਹੈ ਇਧਰ ਨੂੰ ਕਿ ਕਦੋਂ ਮੇਰਾ ਲਾਲ ਆਵੇ। ਚਲੋ, ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਜੀ ਦੇ ਸਦਕੇ ਹੀ ਆ ਜਾਣ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਚਲੋ ਭਾਈ! ਪਿਆਰ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕੋਈ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰ ਜੰਤਰ, ਭੇਟਾ, ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੈਗੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਜੰਤਰਾਂ ਮੰਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਬੂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਦਿਓ, ਰੂਹਾਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਬੀਰ ਵਸ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਉਹ ਵਸ ਹੀ ਇਕੋ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਹੁੰਦੈ -

ਸਾਚੁ ਕਹੂੰ ਸੁਨ ਲੇਹੁੰ ਸਭੈ
ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ।

ਧਾਰਨਾ - ਰੱਬ ਵਸ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ,
ਪਾ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਡੋਰੀਆਂ।

ਸਭੁ ਕੋ ਤੇਰੈ ਵਸਿ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰਾ ॥
ਤੂ ਭਗਤਾ ਕੈ ਵਸਿ ਭਗਤਾ ਤਾਣੁ ਤੇਰਾ ॥ ੧੦ ॥

ਅੰਗ - ੯੬੨

ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦੈ -

ਸਖੀ ਵਸਿ ਆਇਆ

ਫਿਰਿ ਛੋਡਿ ਨ ਜਾਈ

ਇਹ ਰੀਤਿ ਭਲੀ ਭਗਵੰਤੈ ॥ ਅੰਗ- ੨੪੯

ਜੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਵਸ ਆ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਕੇ
ਜਾਂਦਾ। ਫੇਰ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਵਸ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੈ -

ਗੋਬਿੰਦ ਭਾਉ ਭਗਤ ਦਾ ਭੁਖਾ॥

ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਉਹਨੂੰ ਕੁਛ ਵੀ ਚਾਹੀਦਾ, ਪਿਆਰ
ਚਾਹੀਦੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਲੰਮੀ ਵਾਟ ਕਰਕੇ
ਤੁਰ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਛੇਤੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਈਏ। ਜਾ ਕੇ ਆਪ
ਚੰਦਰਭਾਨ ਦੇ ਖੂਹ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ ਤੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ
ਤੇ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਜਦੋਂ ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ
ਲੰਘ ਕੇ ਰਾਇ ਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਖਬਰ ਹੋ
ਗਈ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਭਾਈ
ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਮੁੜ ਆਇਆ। ਹੋਵੇ ਨਾ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਲਾਲ
ਵੀ ਨਾਲ ਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਪਿਆਰ ਦੀ ਖਿੱਚੀ ਹੋਈ
ਉਸ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਸੂਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮੈਗਨੈਟਿਕ ਸੂਈ।
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਪਿਆਰ ਦੀ ਸੇਧ ਦੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ
ਆਪ ਹੀ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਨੇਤਰਾਂ
'ਚੋਂ ਜਲ ਜਾਈ ਜਾਂਦੈ। ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੇਰਾ
ਨਾਨਕ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ। ਕਿੰਨੇ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ, ਵਿਛੜੇ
ਨੂੰ। ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸਿਹਤ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ, ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ
ਵਸਤਰ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਕੀ ਦੇਖਦੀ ਹੈ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸੀਸ ਦੇ ਉਤੇ ਦੋ ਗਜ਼
ਪਰਨਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਐ, ਦੋ ਗਜ਼ ਕੱਪੜਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਐ
ਤੇੜ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਵੀ ਦੇਖਿਆ। ਉਹਨਾਂ
ਨੇ ਤਾਂ ਜਾ ਕੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗਲ ਦੇ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ।

ਜਿਵੇਂ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਪਾਰਸ ਲੱਭ ਜਾਵੇ।
ਉਹ ਛੱਡਦਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ
ਨੂੰ ਬੁਕਲ 'ਚ ਲੈ ਗਿਆ। ਉਹ ਛੱਡ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇ।
ਸਾਰੇ ਕੱਪੜੇ ਹੰਝੂਆਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਭਿੱਜ ਗਏ।
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦੈ ਜਿਵੇਂ ਉਥੇ ਕੋਈ ਨਦੀ ਚਲ ਪਈ
ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਾਰਿਆਂ
ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਲੈ ਕੇ ਸਿੰਧੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਪਤਾ
ਲਗ ਗਿਆ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਜੀ ਨੂੰ, ਪਲੰਘ ਦੇ ਉਤੇ ਬੈਠੇ

ਨੇ ਤੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆ
ਰਹੇ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਉਠ ਰਹੇ ਨੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਨਾ, ਰਾਇ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਦੋ
ਰਾਜੇ ਹੋਂ, ਮਰਿਯਾਦਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਠਣਾ ਨਹੀਂ
ਚਾਹੀਦਾ। ਅਸੀਂ ਫੇਰ ਵੀ ਰਿਆਇਆ ਹਾਂ ਤੇ ਤੁਹਾਡਾ
ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦੈ। ਸਾਡਾ ਧਰਮ
ਬਣਦੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਹੇ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਬਲ
ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਠ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਿਪਟ
ਜਾਵਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰੀ ਆਪ ਦੇ
ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾ ਲੈਣ ਦਿਓ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ
ਅੱਖਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ।
ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣੇ।
ਪਰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਤੁਸੀਂ
ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੋ -

ਧਾਰਨਾ - ਨਿਰਵੈਰ ਨਿਰਾਲਾ ਜੀ,

ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖ ਅਗੰਮ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ ਨਿਰਵੈਰੁ ਨਿਰਾਲਾ।

ਜਾਣਹੁ ਧਰਤੀ ਧਰਮ ਕੀ ਸਚੀ ਧਰਮਸਾਲਾ।

ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੁ ਲੁਣੈ ਫਲ ਕਰਮ ਸਮਾਲਾ।

ਜਿਉ ਕਰਿ ਨਿਰਮਲੁ ਆਰਸੀ ਜਗੁ ਵੇਖਣਿ ਵਾਲਾ।

ਜੇਹਾ ਮੁਹੁ ਕਰਿ ਭਾਲੀਐ ਤੇਹੋ ਵੇਖਾਲਾ।

ਸੇਵਕ ਦਰਗਹ ਸੁਰਖਹੁ ਵੇਮੁਖੁ ਮੁਹ ਕਾਲਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩੪/੧

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਨੇਤਰ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਨੇ
ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ। ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਝੁਕਣਾ
ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ ਰਾਇ ਜੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ
ਆਪਣੀ ਬੁੱਕਲ 'ਚ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਧੋ ਦਿਤੇ। ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
ਬਿਰਹਾ ਐਨਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਹੈ। ਬੋਲ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਗਲ
ਰੁਕਿਆ ਪਿਆ, ਜੇ ਚਲਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਹੰਝੂ ਜਾ
ਰਹੇ ਨੇ। ਸ਼ਾਂਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਹੈ ਕੋਈ ਬੋਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਜੇ ਅਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਹਟਕੋਰਿਆਂ
ਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ
ਜੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਾਇ ਜੀ! ਕਿਉਂ
ਐਨਾ ਵੈਰਾਗ ਕਰਦੇ ਹੋਂ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਦਰ
ਦਾ ਮੰਗਤਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ,
ਦੱਸੋ, ਜੇ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਕਹੋਗੇ। ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਦੁਨੀਆਂ
ਦੀ ਤੁਸੀਂ ਮੰਗੋ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ
ਬਾਹਰ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੀ ਕੋਈ ਅਵਸਥਾ ਮੰਗੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ
ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਤੁਸੀਂ
ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡਾ ਤੇ ਮੇਰਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋਏਗਾ। ਦੱਸੋ,
ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੋਰ ਕੀ ਚਾਹੀਦੈ?

ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਨੇ ਰਾਇ ਜੀ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਮੰਗੀਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ, ਪੜ੍ਹੋ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਜੀ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਜਨਮ ਨਾ ਆਵਾਂ,
ਇਹੋ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਗੁਰਾ।

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਕੀ ਮੰਗਣੈਂ।

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਬਹੁਤੇ ਜੁਗ ਹਾਰਿਓ ਮਾਨਸ ਦੇਹ ਲਹੀ ॥
ਨਾਨਕ ਕਹਤ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀ ॥

ਅੰਗ - ੬੩੧

ਬੜਾ ਚਿਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਮਿਲਿਆ। ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਖੁਦਾਵੰਦ ਦੀ ਖਾਸ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਣਾਇਆ, ਆਪਣਾ ਗਿਆਨ ਦਿਤਾ, ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦਿਤੀ, ਆਪਣਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿਤਾ। ਆਪਣਾ ਆਪ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ।

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਕੀ ਮੰਗਾ? ਮੇਰੀ ਇਕੋ ਮੰਗ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਫੇਰ ਜਨਮ ਮਰਨ 'ਚ ਨਾ ਆਵਾਂ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਰਾਇ ਜੀ! ਉਹ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਰਹਾਂਗੇ, ਉਥੇ ਤੁਸੀਂ ਰਹਿਣੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਅਮੰਨਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਲੰਮਾ ਪੈ ਕੇ ਸੀਸ ਨਾ ਧਰ ਲਵਾਂ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾ ਬਣਾ ਲਵੋਂ। ਮੇਰੀ ਜਾਤ ਹੋਰ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਧਰਮ ਹੋਰ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਬੰਧਸ਼ਾਂ ਨੇ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੋੜ ਦਿਓ ਸਾਰੀਆਂ ਬੰਧਸ਼ਾਂ। ਜੇ ਮੈਂ ਰਹਿ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਹੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹਾਂ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ।

ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਰਾਇ ਜੀ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਨੀਂਦ ਹੈ, ਮੈਲ ਹੈ ਲਹਿੰਦੀ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਐਨਾ ਪਿਆਰ ਦੇਖਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਪਸੀਜ ਗਏ ਉਹਦੇ ਉਤੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਾਇ ਜੀ! ਦੇਖੋ ਬਣੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਾਰੇ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ, ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਅੱਲਾਹ ਹੈ, ਇਹ ਉਹਦਾ ਹੀ ਖੇਲੂ ਹੋ ਰਿਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹਨੇ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਹੈ -

ਜਿਨਿ ਰਚਿ ਰਚਿਆ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੈ ਨਾਲੇ ਹਉਮੈ ਪਾਈ॥
ਜਨਮ ਮਰਣੁ ਉਸ ਹੀ ਕਉ ਹੈ ਰੇ ਓਹ ਆਵੈ ਜਾਈ ॥

ਅੰਗ- ੯੯੯

ਇਕ ਤੱਤ ਪਾ ਦਿਤਾ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹਨੂੰ 'ਮੈਂ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਰੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ 'ਚ ਘੁੰਮ ਆਇਆ। ਇਹ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਹਟਦੀ -

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਹੋਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ ॥ ੧ ॥
ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ॥
ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੧੭੬

ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਹ ਮੈਂ ਦਾ ਭਾਵ ਕਾਇਮ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹਾਂ। ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤਕ ਪਿਆਰਿਆ! ਇਹ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹੀ ਜੰਮਦੈ - 'ਜਨਮ ਮਰਣੁ ਉਸ ਹੀ ਕਉ ਹੈ ਰੇ ਓਹ ਆਵੈ ਜਾਈ ॥'-

ਬਰਨੁ ਚਿਹਨੁ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਰਚਨਾ
ਮਿਥਿਆ ਸਗਲ ਪਸਾਰਾ ॥
ਭਣਤਿ ਨਾਨਕੁ ਜਬ ਖੇਲੁ ਉਝਾਰੈ
ਤਬ ਏਕੈ ਏਕੰਕਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ੪ ॥

ਅੰਗ- ੧੦੦੦

ਇਹ ਪਸਾਰਾ ਸਭ ਮਿਥਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਖੇਲੂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਏਕੰਕਾਰ ਹੁੰਦੈ। ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ, ਤੇਰਾ ਸਰੂਪ ਕੀ ਹੈ। ਇਹ ਹਉਮੈ ਦੀ ਕੰਧ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਇਹਨੇ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਤਕ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤਕ ਪਿਆਰਿਆ! ਇਹ ਜੋ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਮਨ ਵਿਚ ਪੈ ਚੁਕਿਐ, ਇਹ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ-

ਧਾਰਨਾ - ਬਿਨਾਂ ਗੁਰਾ ਤੋਂ ਮਿਟਣਾ ਨਹੀਂ ਅੰਧੇਰਾ,
ਚੰਦ ਭਾਵੇ ਸੌ ਚੜ੍ਹ ਜਾਏ।

ਜੇ ਸਉ ਚੰਦਾ ਉਗਵਹਿ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਹਿ ਹਜਾਰ ॥
ਏਤੇ ਚਾਨਣ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ- ੪੬੩

ਮੁਰਸ਼ਦ-ਏ-ਕਾਮਲ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਇਹ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਨਾ ਅੱਜ ਤਕ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਮਿਟਿਆ ਹੈ ਨਾ ਇਹ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਮਿਟਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਇਹ ਸੋਚਣ ਨਾਲ ਮਿਟਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਵਿਚਾਰਨ ਨਾਲ ਮਿਟਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਇਹ ਦਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਿਟਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਰੱਤੀ-ਰੱਤੀ ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਮਿਟਦੈ। ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਮੁਰਸ਼ਦ-ਏ-ਕਾਮਲ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਉਤੇ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਇਹ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਨਾ ਮਿਟੇਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਰੋਸ਼ਨੀ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਹੈ -

ਜਿਸ ਕਾ ਗ੍ਰਿਹੁ ਤਿਨਿ ਦੀਆ ਤਾਲਾ
ਕੁੰਜੀ ਗੁਰ ਸਉਪਾਈ ॥

ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਕਰੇ ਨਹੀ ਪਾਵੈ
ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ॥ ੩ ॥

ਅੰਗ- ੨੦੫

ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਅੰਤਰਿ ਆਨੇਰਾ ॥
ਨ ਵਸਤੁ ਲਹੈ ਨ ਚੁਕੈ ਫੇਰਾ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਹਥਿ ਕੁੰਜੀ ਹੋਰਤੁ ਦਰੁ ਖੁਲੈ ਨਾਹੀ
ਗੁਰੁ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਮਿਲਾਵਣਿਆ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੪

ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦੈ। ਕਹਿੰਦੇ -
ਘਰ ਮਹਿ ਘਰ ਦੇਖਾਇ ਦੇਇ ਸੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਣੁ ॥
ਅੰਗ- ੧੨੯੧

ਆਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਘਰ ਦਿਖਾ ਦੇਵੇ, ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ 'ਚ, ਕਿਆਸ (Imagination) 'ਚ ਨਹੀਂ, ਬੁੱਧੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਆਤਮਾ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਕਰਾ ਦੇਵੇ। 'ਮੈਂ' ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇ, 'ਮੈਂ' ਰਹੇ ਹੀ ਨਾ। ਕਿਉਂਕਿ 'ਮੈਂ' ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਨਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਵਾਧੂ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ - 'ਜਿਨਿ ਰਚਿ ਰਚਿਆ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੈ ਨਾਲੇ ਹਉਮੈ ਪਾਈ ॥ ਜਨਮ ਮਰਣੁ ਉਸ ਹੀ ਕਉ ਹੈ ਰੇ ਓਹਾ ਆਵੈ ਜਾਈ ॥ (ਅੰਗ- 999)' ਉਹਨੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਾ ਦਿਤੀ ਇਕ ਵਾਧੂ ਦੀ ਚੀਜ਼। ਇਹਨੇ ਹੀ ਪਸਾਰਾ ਪਸਾਰ ਦਿਤਾ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਬੰਦਾ, ਗੋੜੇ ਖਾਂਦੇ -

ਹਉਮੈ ਏਹਾ ਜਾਤਿ ਹੈ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ ॥
ਹਉਮੈ ਏਈ ਬੰਧਨਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਪਾਹਿ ॥
ਅੰਗ- ੪੬੬

ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕੋਲ ਚਾਬੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪੂਰੇ ਭਾਗ ਬਣਨ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਔਖੀ ਬਾਤ ਹੈ। ਸਮਝਾਉਣੀ ਹੀ ਔਖੀ ਹੈ। ਕਹਿਣੀ ਹੀ ਔਖੀ ਹੈ - 'ਉੱਚਾ ਨਹੀ ਕਹਣਾ ਮਨ ਮਹਿ ਰਹਣਾ....॥(ਅੰਗ- 877)' ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉੱਚੀ ਨਾ ਬੋਲ ਪਈਂ, ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਹਿ। ਕਹਿੰਦੇ ਗੁਰੂ ਹੈ ਜਿਹੜਾ, ਏਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਘਰ ਦਿਖਾ ਦੇਵੇ। ਹੁਣ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਘਰ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਕਿਥੇ ਹੈ? ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ -

ਕਾਇਆ ਨਗਰੁ ਨਗਰੁ ਗੜ ਅੰਦਰਿ ॥
ਸਾਚਾ ਵਾਸਾ ਪੁਰਿ ਗਗਨੰਦਰਿ ॥ ਅੰਗ- ੧੦੩੩

ਤਾਂ ਵੀ ਦਸ ਦਿਤਾ। ਗਗਨ ਮੰਡਲ ਦੇ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਨਾਮ ਹੈ -

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥
ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸੁਮੁ ॥
ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ ॥
ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ ॥
ਤਿਨਿ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਦਿਖਾਏ ॥
ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਜਨ ਸੋਝੀ ਪਾਏ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ- ੨੯੩

ਉਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧ ਹੈ, ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ, ਹੈ ਕਿਆਸੀ ਹੋਈ (Imaginary) ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਥੇ ਨਾਦ ਨੇ। ਆਤਮਕ ਸੰਗੀਤ ਉਥੇ ਹੋ ਰਿਹੈ। ਲਗਾਤਾਰ ਬਗੈਰ ਵਜਾਏ ਵਾਜਾ ਵਜ ਰਿਹੈ। ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦਸ

ਦਿਤੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਥੇ ਵਾਸਾ ਜਿਹੜਾ ਸੱਚੇ ਦਾ ਹੈ, ਉਹ 'ਗਗਨੰਦਰ' ਹੈ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ 'ਚ। ਉਥੋਂ ਦਿਸਦੈ -

ਅਸਥਿਰੁ ਬਾਨੁ ਸਦਾ ਨਿਰਮਾਇਲੁ
ਆਪੇ ਆਪੁ ਉਪਾਇਦਾ ॥ ਅੰਗ- ੧੦੩੩

ਉਥੇ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੀ, ਥਾਨ ਅਸਥਿਰੁ ਹੈ। ਜਿਹਨੇ ਸੰਸਾਰ ਉਪਾਇਐ ਉਹਨੇ ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਵੀ ਵਿਚ ਰਖ ਲਈ, ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ। ਜਿਵੇਂ ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਲੱਗੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਦੂਰਬੀਨਾਂ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ, ਕਰੋੜਾਂ ਮੀਲਾਂ ਤਕ ਦੇਖ ਲੈਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਖੁਰਦਬੀਨ ਤੇ ਦੂਰਬੀਨ ਇਹਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਸ਼ੌਕ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਆਏਗਾ, ਇਹਦੀ ਵਿਚੀਂ ਝਾਕ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਲਏਗਾ। ਉਹ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਹੈ ਦੂਰਬੀਨ ਹੈ -

ਅੰਦਰਿ ਕੋਟ ਛਜੇ ਹਟਨਾਲੇ ॥ ਆਪੇ ਲੇਵੈ ਵਸਤੁ ਸਮਾਲੇ ॥
ਅੰਗ- ੧੦੩੩

ਐਨੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਨੇ ਕਿ ਖਰੀਦਦਾ ਵੀ ਆਪੇ ਹੈ ਤੇ ਸੰਭਾਲਦਾ ਵੀ ਆਪੇ ਹੈ। ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਸਤੇ ਉਸਨੇ ਕੀ ਕਰਿਆ -

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਜੜੇ ਜੜਿ ਜਾਣੈ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਖੋਲਾਇਦਾ ॥
ਅੰਗ- ੧੦੩੩

ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕਪਾਟ ਜੜ੍ਹ ਦਿਤੇ। ਜਿਹੜੇ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਲੱਭਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਗੇ। ਸੂਖਸ਼ਮ ਨੇ ਲੱਭਣੇ ਕਿਥੇ ਨੇ -

ਦੁਖੁ ਦਰਵਾਜਾ ਰੋਹੁ ਰਖਵਾਲਾ
ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ ਦੁਇ ਪਟ ਜੜੇ ॥
ਮਾਇਆ ਜਲੁ ਖਾਈ ਪਾਣੀ ਘਰੁ ਬਾਧਿਆ
ਸਤ ਕੈ ਆਸਣਿ ਪੁਰਖੁ ਰਹੈ ॥ ੨ ॥ ਅੰਗ- ੮੭੭

ਇਹ ਵੀ ਬਾਤ ਸਮਝਣੀ ਬੜੀ ਔਖੀ ਹੈ। ਸ਼ੌਕ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਬਾਤ ਸਮਝ ਜਾਂਦੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅੱਖਰ ਨੇ, ਲਾਈਨਾਂ ਨੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਮਹੱਤਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਦੀ। ਜਿਹੜਾ ਸ਼ੌਕ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਚਾਬੀ ਲੱਭ ਜਾਏਗੀ ਕਿ ਆਹ ਤਾਂ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ ਕੰਮ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਕੋਲ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਖੁਲ੍ਹਣਾ ਹੈ।

ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਇਹਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ਉਹ ਕਹਾਣੀ। ਅਲੀ ਬਾਬਾ ਚਾਲੀ ਚੋਰ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਜਦ ਸਿਮ-ਸਿਮ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਪਹਾੜ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਉਪਰ ਨੂੰ ਉਠ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਜਾਣਾ, ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਾਲ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਕਹਾਣੀ ਤਾਂ ਬਣਾਈ ਹੈ ਬੜੀ ਰੌਚਕ ਤੇ ਅੰਦਰ ਬੇਅੰਤ ਮਾਲ ਪਿਐ। ਧਨ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਲੰਮੀ ਚੌੜੀ ਕਿੰਨੀ ਹੈ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ,

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਹੈ -

ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਲਾਇ ਭਾਵਨੀ
ਇਕਨਾ ਦਸਵਾ ਦੁਆਰੁ ਦਿਖਾਇਆ ॥
ਤਹ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਨਾਉ ਨਵ ਨਿਧਿ
ਤਿਸ ਦਾ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਈ ਪਾਇਆ ॥ ਅੰਗ- ੯੨੨

ਐਨੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਐਨੇ ਭੰਡਾਰੇ ਉਸ ਥਾਂ ਨੇ,
ਕਹਿੰਦੇ ਅੰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ -

ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡੇ ਸੋਈ ਪਿੰਡੇ ਜੋ ਖੋਜੈ ਸੋ ਪਾਵੈ ॥ ਅੰਗ- ੯੯੫

ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦਾ ਭੇਤ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਇਥੇ। ਜੋ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ
'ਚ ਹੋ ਰਿਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਗਿਆਤ ਵਿਚ
ਆ ਜਾਂਦੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਇਹ।
ਫੇਰ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ -

ਭੀਤਰਿ ਕੋਟ ਗੁਫਾ ਘਰ ਜਾਈ ॥ ਅੰਗ- ੧੦੩੩

ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲ੍ਹ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਗੁਫਾ 'ਚ ਵੜ੍ਹਨੇ।
ਵੜ੍ਹਨਾ ਮੰਤਰ ਜਪਦੇ-ਜਪਦੇ ਹੈ ਤੇ ਉਥੋਂ ਫੇਰ -

ਨਉ ਘਰ ਥਾਪੇ ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ॥ ਅੰਗ- ੧੦੩੩

ਜਿਹੜੇ ਨੌਂ ਘਰ ਖੁਲ੍ਹ ਹੋਏ ਸੀ, ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿਚ
ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ, ਹੁਣ ਅੱਖਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਨੇ - 'ਅਖੀਂ
ਦੇਖ ਨ ਰਜੀਆ ਬਹੁ ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ੇ' ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੀਆਂ।
ਕੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਸੁਣਦੇ, ਕੰਨ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣਦੇ
ਨੇ। ਰਸਨਾ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਨਾਮ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ
ਹੈ, ਹੋਰ ਰਸ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਭਾਲਦੀ। ਨਾਸਕਾ ਜਿਹੜੀ ਹੈ
ਦਿਬਯ ਸੁਗੰਧੀ ਦਾ ਰਸ ਮਾਣਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਦਰ
ਨੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਾਰੀਆਂ। ਦਿਬਯ ਨੇਤਰ ਨੇ, ਦਿਬਯ
ਕੰਨ ਨੇ, ਦਿਬਯ ਸੁਗੰਧੀ ਹੈ, ਦਿਬਯ ਰਸ ਹੈ, ਦਿਬਯ
ਸਪਰਸ਼ ਹੈ। ਆਪੇ ਹੀ ਆਦਮੀ ਅਨੰਦਿਤ ਹੋਈ ਜਾਂਦੇ।
ਸਪਰਸ਼ ਲੱਗੀ ਜਾਂਦੇ, ਝਰਨੂਟਾਂ ਆਈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ।
ਕਹਿੰਦੇ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਨੇ ਅੰਦਰ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ।
ਉਹ ਨੌਂ ਘਰ ਜਿਹੜੇ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ, ਅਸ਼ਾਂਤ
(disturb) ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਭੁਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ -

ਨਉ ਘਰ ਦੇਖਿ ਜੁ ਕਾਮਨਿ ਭੂਲੀ

ਬਸਤੁ ਅਨੁਪ ਨ ਪਾਈ ॥ ਅੰਗ- ੩੩੯

ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ, ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਨਿਕਲਣ ਨੂੰ
ਕੋਈ ਰਾਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਹੁਣ ਜਿਧਰ ਰਾਹ ਖੁਲ੍ਹਿਐ
ਓਧਰ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਦਸਵੇਂ -

ਦਸਵੈ ਪੁਰਖੁ ਅਲਖੁ ਅਪਾਰੀ ਆਪੇ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਦਾ ॥

ਅੰਗ- ੧੦੩੩

ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਲੇਖਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ, ਪਾਰਾਵਾਰ ਤੋਂ
ਬਾਹਰ, ਜਿਹਦੇ ਬਾਰੇ ਕੁਛ ਕਹਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ
ਸਕਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਹੈ - 'ਆਪੇ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਦਾ'।
ਹੋਰ ਸੁਖਾਲਾ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ

ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ ॥
ਬਜਰ ਕਪਾਟੁ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ ॥
ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਜੈ ॥
ਤਿਤੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਚਾਨਣਾ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਮਿਲੀਜੈ ॥
ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਵਰਤਦਾ ਜਿਨਿ ਆਪੇ ਰਚਨ ਰਚਾਈ ॥

ਅੰਗ- ੯੫੪

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੂ ਸਚੀ ਨਾਈ ॥ ਅੰਗ- ੯੪੭

ਦਿਸ ਗਿਆ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ।

ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਅੰਤਰਿ ਆਨੇਰਾ ॥

ਨ ਵਸਤੁ ਲਹੈ ਨ ਚੁਕੈ ਫੇਰਾ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਹਥਿ ਕੁੰਜੀ ਹੋਰਤੁ ਦਰੁ ਖੁਲੈ ਨਾਹੀ

ਗੁਰੁ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਮਿਲਾਵਣਿਆ ॥ ਅੰਗ- ੧੨੪

ਸੋ ਗੁਰੂ ਜਿਹੜਾ ਹੈ - 'ਘਰ ਮਹਿ ਘਰੁ ਦੇਖਾਇ
ਦੇਇ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਣੁ ॥' ਜਿਹੜਾ
ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਵੇ ਇਥੇ, ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ। ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਹੈ
ਕਹਿੰਦੇ -

ਪੰਚ ਸਬਦ ਧੁਨਿਕਾਰ ਧੁਨਿ ਤਹ ਬਾਜੈ ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਣੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੯੧

ਪੰਜ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਧੁਨਕਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। '

ਦੀਪ ਲੋਅ ਪਾਤਾਲ ਤਹ ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਹੋਰਾਨੁ ॥

ਤਾਰ ਘੋਰ ਬਾਜਿੰਤੁ ਤਹ ਸਾਚਿ ਤਖਤਿ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੯੧

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਹਰ ਵਕਤ ਸੰਗੀਤ ਹੋ
ਰਿਹੈ। ਗਾ ਰਹੇ ਨੇ -

ਸੋ ਦਰੁ ਤੇਰਾ ਕੇਹਾ ਸੋ ਘਰੁ ਕੇਹਾ

ਜਿਤੁ ਬਹਿ ਸਰਬ ਸਮਾਲੇ ॥

ਵਾਜੇ ਤੇਰੇ ਨਾਦ ਅਨੇਕ ਅਸੰਖਾ ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਵਾਵਣਹਾਰੇ ॥

ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਰਾਗ ਪਰੀ ਸਿਉ ਕਹੀਅਹਿ

ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਗਾਵਣਹਾਰੇ ॥

ਅੰਗ - ੮

'ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ' 'ਚ ਦਸ ਪਾ ਦਿਤੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਕਿ ਉਸ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰ ਵਕਤ
ਸੰਗੀਤ ਹੋ ਰਿਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ -

ਸੁਖਮਨ ਕੈ ਘਰਿ ਰਾਗੁ ਸੁਨਿ

ਸੁੰਨਿ ਮੰਡਲਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੯੧

ਕਹਿੰਦੇ, ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ 'ਚ ਲਿਵ ਲਾ ਕੇ ਸੁਣ
ਉਹ ਰਾਗ -

ਅਕਥ ਕਥਾ ਬੀਚਾਰੀਐ ਮਨਸਾ ਮਨਹਿ ਸਮਾਇ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੯੧

ਸਾਰੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਮਨੋਨਾਸ਼,
ਵਾਸ਼ਨਾ ਖੈ, ਰਹਿ ਕੀ ਗਿਆ-ਤੱਤ ਗਿਆਨ।

ਉਲਟਿ ਕਮਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਰਿਆ

ਇਹੁ ਮਨੁ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਅੰਗ- ੧੨੯੧

ਹੁਣ ਮਨ ਨੇ ਕਿਥੇ ਜਾਣੈ, ਅੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ
ਫੁਹਾਰ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਫੇਰ -

ਅਜਪਾ ਜਾਪੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਸਮਾਇ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੯੧

ਜਿਹਨੂੰ ਵਿਸਰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਗੈਰ ਜਪਣ 'ਤੇ ਹੀ
ਯਾਦ ਰਹਿੰਦੇ। ਉਹ 'ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ' ਵਾਹਿਗੁਰੂ 'ਚ
ਸਮਾ ਗਿਆ -

ਸਭਿ ਸਖੀਆ ਪੰਚੇ ਮਿਲੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੯੧

ਹੁਣ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਨਹੀਂ ਦੌੜਦੇ, ਇਕ ਰਸ, ਇਕ
ਥਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਨਿਜ
ਘਰ 'ਚ ਵਾਸਾ ਮਿਲ ਗਿਆ -

ਸਬਦੁ ਖੋਜਿ ਇਹੁ ਘਰੁ ਲਹੈ ਨਾਨਕੁ ਤਾ ਕਾ ਵਾਸੁ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੯੧

ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਇਸ ਘਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ
ਹੋਈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਵਾਸ ਹਾਂ। ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਘਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚ
ਗਿਆ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ - ਰਾਇ ਜੀ!
ਮੁਰਸ਼ਦੇ-ਏ-ਕਾਮਲ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਇਸ ਘਰ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ
ਲੱਗਿਆ ਕਰਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਹਉਮੈ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਕੰਧ
ਹੈ-

ਹਉ ਹਉ ਭੀਤਿ ਭਇਓ ਹੈ ਬੀਚੋ

ਸੁਨਤ ਦੇਸਿ ਨਿਕਟਾਇਓ ॥

ਭਾਂਡੀਰੀ ਕੇ ਪਾਤ ਪਰਦੇ ਬਿਨੁ ਪੇਖੇ ਦੂਰਾਇਓ ॥ ੩ ॥

ਅੰਗ- ੬੨੪

ਇਹੀ ਸਾਰੇ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਕਲੇਸ਼ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਮੂਲ
ਹੈ ਇਹ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਹਉਮੈ ਉਤੇ ਫਤਹਿ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।
ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਉਦੋਂ ਤਕ ਪਾਰ
ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਮੈਂ
ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਨਾ ਮੇਰੇ ਮਨ 'ਚ
ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਾਸਤੇ ਦੂਜਾਇਗੀ ਸੀ, ਨਾ ਇਸਲਾਮ ਵਾਲਿਆਂ
ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤੀ ਅਪਣੱਤ ਸੀ। ਨਾ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ,
ਰੋਜ਼ੇ ਰਖਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਰਬੀ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸੀ
ਜਾਣਦਾ, ਪਰ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਿਚ ਮੁੱਲਾਂ-ਮੁਲਾਣਿਆਂ
ਤੋਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਰਿਹਾ। ਜ਼ਕਾਤ ਮੈਂ ਕੱਢਦਾ ਰਿਹਾ, ਹੋਰ
ਨੇਕ ਕੰਮ ਜਿੰਨੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਹੋਏ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਿਸੇ
ਦਾ ਮੈਂ ਧਨ ਨਹੀਂ ਖੋਹਿਆ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨਜ਼ਾਇਜ਼
ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਉਤੇ ਮੈਂ ਜ਼ੁਲਮ ਨਹੀਂ
ਕਰਿਆ, ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਮੈਂ ਇਨਸਾਫ਼ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਪਰ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹਨੇਰਾ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕਿਆ।
ਸੁਖ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਇਹ
ਚੀਜ਼ਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਹੌਂਸਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਪਰ
ਜਿਹੜੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਉਹ ਨਹੀਂ
ਮੈਨੂੰ ਮਿਲੀ, ਪਰਮ ਸ਼ਾਂਤ ਅਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਹੋਈ। ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ
ਫੁਰਨੇ ਨੇ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਜਜ਼ਬੇ ਘੁੰਮਦੇ
ਨੇ, ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਮੈਂ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ,
ਗੁੱਸਾ ਮੈਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਫੇਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇਹਨੂੰ
ਕਾਬੂ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਲੋਭ ਉਠਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ
ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਕੁਰਾਨ ਸਰੀਫ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਦੇ
ਬਲ ਨਾਲ ਮੈਂ ਵਸ ਕਰ ਲਵਾਂ। ਹੰਕਾਰ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ
ਆਉਂਦੇ, ਸ਼ੈਤਾਨ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੇ ਪਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ!
ਮੈਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ
ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਲੱਭਿਆ, ਮੈਂ ਹਨੇਰੇ 'ਚ ਤੁਰਿਆ
ਫਿਰਦਾਂ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸ ਬਣੀ ਰਾਇ
ਬੁਲਾਰ! ਤੇਰੀ ਮਮਤਾ ਕਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ 'ਚ ਹੈ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ 'ਮੈਂ' ਤੇ 'ਮੇਰੀ' ਕਹਿੰਦੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰਾ
ਰਾਜ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਠੀਕ ਹੈ।

"ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ।"

"ਇਹ ਵੀ ਠੀਕ ਹੈ"

"ਮੇਰੇ ਮਹੱਲ।"

"ਇਹ ਵੀ ਠੀਕ ਹੈ।"

ਮੇਰੇ ਘੋੜੇ, ਮੇਰੀ ਦੌਲਤ, ਮੇਰੀ ਫੌਜ, ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਭਤਾ,
ਮੇਰੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਤੇ ਮੇਰਾ ਧਰਮ, ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ, ਮੇਰਾ
ਪਰਿਵਾਰ, ਮੇਰੀ ਵਹੁਟੀ, ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਠੀਕ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ 'ਚ ਹੈ ਨਾ
ਤੇਰਾ ਮੇਰਾ-ਪੁਣ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਬਿਨਸ ਜਾਣ ਵਾਲੇ
ਨੇ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਬਿਨਸਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ
ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ?

ਅੱਜ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬਾਣ ਮਾਰਿਆ।
ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਹੈਂ?

ਮੈਂ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਹੈ ਸਭ

ਨੂੰ ਮੈਂ ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ। ਇਹ ਤੇਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਤੇਰਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਬਿਨਸ ਜਾਏਗਾ। ਹੋਰ ਸੋਚ ਕੇ ਦਸ ਤੇਰੀ ਮਮਤਾ ਕਿਹਨਾਂ 'ਚ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ, ਮੇਰੇ ਕੰਨ, ਮੇਰਾ ਮੂੰਹ, ਮੇਰਾ ਨੱਕ, ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ, ਮੇਰੇ ਹੱਥ, ਮੇਰੇ ਪੈਰ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੀਆਂ ਤੇ ਕਰਮ ਇੰਦਰੀਆਂ 'ਚ ਤੇਰੀ ਮਮਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਖ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਕਿ ਅੱਖ ਤੂੰ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਹੈ। ਕੰਨ ਤੂੰ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰਾ ਕੰਨ ਹੈ। ਫੇਰ ਵੀਚਾਰ। ਇਹ ਤੂੰ ਤਾਂ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਵੀ ਤੇਰੀ ਮਮਤਾਵ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਇਹ ਗਲਤ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਾਣ ਨੇ। ਮੈਂ ਉਹ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਾਣ, ਅਪਾਨ, ਉਧਾਨ, ਬਿਆਨ, ਸੁਆਨ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਕਲ ਜਾਣ। ਫੇਰ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ? ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਫਲਾਣੇ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਫੇਰ ਤੂੰ ਪ੍ਰਾਣ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨਾ ਹੋਇਆ? ਹੋਰ ਸੋਚ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਫੇਰ ਮੈਂ ਮਨ ਹੋਵਾਂਗਾ? ਕਹਿੰਦੇ, ਵੀਚਾਰ ਕਰ। ਜੇ ਨਾ ਟਿਕੇ ਮਨ, ਫੇਰ ਤੂੰ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦਾ। ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਆ ਗਈ ਸੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ। ਮੇਰਾ ਮਨ ਹੁਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੇਰਾ ਮਨ ਹੈ ਨਾ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਮਨ ਨਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈਂ? ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਸ ਤੋਂ ਉਤੇ? ਕਹਿੰਦਾ, ਉਪਰ ਬੁੱਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਤੂੰ ਕੀ ਉਹ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਬੁੱਧੀ ਹੋਵਾਂਗਾ। ਅਕਲ ਹੋਵਾਂਗਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਵਿਚਾਰ। ਬੁੱਧੀ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਨਾ ਮਹਾਰਾਜ। ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹਦੀ ਬੁੱਧੀ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੰਦ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ, ਉਹ ਬੜੀ ਚੇਤਨ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੈ। ਫੇਰ ਬੁੱਧੀ ਤੂੰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਤੇਰੀ ਹੋਈ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਬੁੱਧੀ ਤਾਂ ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਮੇਰੀ ਹੋਈ? ਫੇਰ ਮੈਂ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਆਰਾਮ ਆਉਂਦਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਅੱਜ ਖੋਜ ਕਰ ਰਿਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਉਤੇ ਹੁੰਦੇ ਚਿੱਤ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਜੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਮੈਂ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਚਿੱਤ ਅੱਜ ਬੜਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ। ਮੇਰਾ ਚਿੱਤ ਅੱਜ ਉਦਾਸ ਹੈ, ਫੇਰ ਚਿੱਤ ਵੀ

ਮੈਂ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ? ਅਗਾਂਹਾਂ ਚੱਲ। ਕਹਿੰਦਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਦੇਖ ਲੈ, ਹੋਰ ਕਿਹੜੀ ਮਮਤਾਵ ਹੈ ਤੇਰੀ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰੀ 'ਮੈਂ' ਹੈ ਮਮਤਾਵ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਮੈਂ ਸੱਚੀ ਹੈ ਕਿ ਝੂਠੀ ਹੈ? ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ ਹੈ ਇਹ ਅੰਤਸਕਰਣ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਅੰਤਸਕਰਣ ਵਿਚ ਸੱਤਾ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਪੈਂਦੇ ਆਤਮਾ ਦਾ, ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਬਣ ਜਾਂਦੈ। ਇਸ ਮੈਂ ਨੂੰ ਹੀ ਹਉਮੈ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਭਾਵ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਣਾ ਅੰਦਰ। ਇਹੀ ਹਉਮੈ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਜਿਹੜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹਦੇ 'ਚ ਬੜੀ ਹਉਮੈ ਹੈ। ਉਹ ਮੂਰਖ ਨੇ ਬੰਦੇ, ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਉਮੈ ਤਾਂ ਜਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 'ਹਉਮੈ ਏਹਾ ਜਾਤਿ ਹੈ'। ਇਹੀ ਜਾਤ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਇਹੀ ਹੈ ਹਉਮੈ। ਫਲਾਣੇ ਵਿਚ ਬੜੀ ਹਉਮੈ ਹੈ ਜੀ। ਕਿੰਨਾ ਗਲਤ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਦਮੀ ਨਿਕਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ। ਹਉਮੈ ਤਾਂ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭਾਸਣਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਨਾ, ਕਿ ਮੈਂ 'ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ' ਹਾਂ। ਉਹ ਆਪਣਾ ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਚੌਗਿਰਦੇ ਦੇ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰ ਲੈਣਾ, ਇਹਨੂੰ ਹਉਮੈ ਤੱਤ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਸੰਤ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਫਲਾਣੇ ਨੇ। ਮੇਰੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਬੜਾ ਮਾੜਾ ਬੋਲੇ। ਆਹ ਦੋਵੇਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਹੈ ਇਹ ਪਾਂਧੇ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲੱਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਜਾਲਿ ਮੋਹੁ ਘਸਿ ਮਸੁ ਕਰਿ ਮਤਿ ਕਾਗਦੁ ਕਰਿ ਸਾਰੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੬

ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਜਾਲ ਕੇ ਇਹਦੀ ਸੁਆਹ ਬਣਾ ਕੇ ਇਹਦੀ ਸਿਆਹੀ ਬਣਾ ਲੈ। ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਈ। ਪਾਧਾ ਅਜੇ ਕਦੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸ ਅਵਸਥਾ 'ਚ। ਚਿਹਰੇ ਵਲ ਦੇਖਦੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ।

ਸੋ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਭਾਵ ਹੈ ਇਹ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ। ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੈ। ਸੰਤ ਵੱਡਾ ਬਣ ਜੁ, ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ। ਉਹਦਾ ਮੈਂ ਦੇ ਨਾਲ ਡੇਰਾ ਚਿੰਬੜ ਗਿਆ। ਮੇਰੀ ਲੋਕ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਮੇਰਾ ਲੋਕ ਆਦਰ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਕੁਛ ਹੈਗਾ। ਮੈਂ ਕੁਛ ਹੈਗਾ ਇਹ ਹਉਮੈ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਤਰਵਰੁ ਏਕੁ ਫਲੁ ਦੁਇ ਪੰਖੇਰੁ ਆਹਿ ॥

ਆਵਤ ਜਾਤ ਨ ਦੀਸਹੀ ਨਾ ਪਰ ਪੰਖੀ ਤਾਹਿ ॥

ਅੰਗ- ੫੫੦

ਇਕ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਮਸਤ ਪੰਖੀ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਉਡਿਆ ਫਿਰਦੈ ਹੈ ਹਉਮੈ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ -

ਪੰਖੀ ਬਿਰਖ ਸੁਹਾਵੜੇ ਉਡਹਿ ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਜਾਹਿ ॥
ਜੇਤਾ ਉਡਹਿ ਦੁਖ ਘਣੇ ਨਿਤ ਦਾੜਹਿ ਤੈ ਬਿਲਲਾਹਿ ॥

ਅੰਗ- ੬੬

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਤੇਰਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ਨਾ, ਆਤਮਾ ਉਹ ਤੂੰ ਹੈ -

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ ॥

ਅੰਗ- ੪੪੧

ਹੁਣ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਆਤਮਾ ਹੈ ਇਹਦੇ ਨਾਂ ਨੇ ਕਈ। ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚੇਤਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਮਾਨ ਚੇਤਨ ਕਹਿੰਦੇ। ਸਮਾਨ ਚੇਤਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬ੍ਰਹਮ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ -

ਜਿਸੀ ਜਮਾਨ ਕੈ ਬਿਖੇ ਸਮੱਸਤਿ ਏਕ ਜੋਤਿ ਹੈ।
ਨਾ ਘਾਟ ਹੈ ਨਾ ਬਾਢ ਹੈ ਨਾ ਬਾਢ ਘਾਟ ਹੋਤਿ ਹੈ।

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਜਿਹੜਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚੇਤਨ ਹੈ ਇਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਅੰਤਸਕਰਣ ਦੇ ਵਿਚ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮੈਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੈ। ਜੇ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਸਮਝ ਜਾਵੇ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦੈ। ਉਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚੇਤਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਘੜੇ ਵਿਚ ਅਕਾਸ਼ ਹੁੰਦੈ। ਉਹ ਘੜੇ ਦੀ ਬਿਆਪੀ ਕਰਕੇ ਅਕਾਸ਼ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਐ। ਆਪੇ ਹੀ ਸੋਚੋ ਕਿ ਘੜੇ ਵਿਚ (space) ਹੈ। ਉਹ ਬਾਹਰਲੀ ਸਪੇਸ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਵੱਖਰੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਉਹ ਘੜੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਨੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤੀ। ਮਕਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਪੇਸ ਬਾਹਰਲੀ ਖਲਾਅ (ਸਪੇਸ) ਤੇ ਅੰਦਰਲੀ ਸਪੇਸ ਇਕ ਹੈ। ਉਹ ਕੇਵਲ ਬਿਆਪੀ ਕਰਕੇ ਉਹਨੂੰ ਮਟਾ ਅਕਾਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਬੱਦਲ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਨੇ। ਇਹ ਹੇਠਲੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਵਿਚ ਸਪੇਸ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਮੇਘਾ ਅਕਾਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਹਟ ਜਾਂਦੈ, ਉਹਨੂੰ ਮਹਾਂ ਅਕਾਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜਾ ਸਾਰੇ ਖੰਡਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ 'ਚ ਅਕਾਸ਼ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਐ ਉਹਨੂੰ ਮਹਾਂ-ਮਹਾਂ ਅਕਾਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿਥੇ ਅਕਾਸ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਠੀਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਥਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੱਤਾ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਸਰੀਰ ਦੇ ਉਤੇ। ਸੱਤਾ ਪੈਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਹੋ ਕੇ ਦੇਖਦੀ ਹੇ। ਕੰਨਾਂ 'ਚੋਂ ਹੋ ਕੇ ਸੁਣਦੀ ਹੈ। ਮੂੰਹ 'ਚੋਂ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲਦੀ ਹੈ, ਹੱਥਾਂ 'ਚੋਂ ਹੋ ਕੇ ਕਿਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਫਸਦਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕਹਿੰਦੈ, ਮੈਂ ਕਰਦਾਂ। ਇਥੇ ਗਲ 'ਚ ਫਾਹਾ ਪਾ ਲੈਂਦੈ -

ਜਬ ਇਹ ਜਾਨੈ ਮੈ ਕਿਛੁ ਕਰਤਾ ॥

ਤਬ ਲਗੁ ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਮਹਿ ਫਿਰਤਾ ॥ ਅੰਗ- ੨੨੮

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਰਾਇ ਜੀ! ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਡਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ਨਾ ਤਿੰਨਾਂ ਸਰੀਰਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ, ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ, ਇਹ ਤੇਰਾ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਹੈ ਤੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਪਛਾਣ - 'ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ ॥' (ਅੰਗ-441)

ਇਹ ਕੇਵਲ ਥੋੜ੍ਹੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਘਰ ਵਿਚ ਦੀਵਾ ਜਲਦਾ ਹੁੰਦੈ। ਓਨੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦਿੰਦੈ। ਓਨੇ ਥਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡਾ ਜਿਹੜਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚੇਤਨ ਹੈ ਉਹ ਓਨੇ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜਾ ਸਮਾਨ ਚੇਤਨ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਜਾਣਦੈ। ਫਰਕ ਕਿੱਥੇ ਹੈ, ਇਕ ਮੱਤ ਨੇ ਫਰਕ ਪਾ ਦਿਤਾ -

ਜੈਸੀ ਮਤਿ ਦੇਇ ਤੈਸਾ ਪਰਗਾਸ ॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਕਰਤਾ ਅਬਿਨਾਸ ॥ ਅੰਗ- ੨੨੫

ਜੇ ਇਸ ਤੋਂ ਉਤੇ ਤੇਰਾ ਸਰੂਪ ਹੈ -

ਆਤਮਾ ਪਰਾਤਮਾ ਏਕੋ ਕਰੈ ॥

ਅੰਤਰ ਕੀ ਦੁਬਿਧਾ ਅੰਤਰਿ ਮਰੈ ॥ ਅੰਗ- ੬੬੧

ਆਹ ਜਿਹੜੀ ਦੁਬਿਧਾ ਮੈਂ ਤੇ ਤੂੰ ਦੀ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਮਾਰ ਲੈ। ਦੇਖ, ਹੁਣ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਦਿਸਦੈ?

ਅਨੰਦ ਦੇ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਮਹਾਨ ਅਨੰਦ ਦੇ ਵਿਚ। ਕੋਈ ਫੁਰਨਾ ਨਹੀਂ ਬਾਕੀ ਰਿਹਾ, ਮੈਂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਾ ਰਿਹਾ, ਪਰਮ ਜੋਤ ਰਹਿ ਗਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਜਦ 'ਚ ਆ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਦਿਤੀ।

ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ ॥

ਅੰਗ- ੮

ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਇਹ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਜਿਹੜਾ ਬੰਧਨ ਆਤਮਾ ਤੇ ਪਰਾਤਮਾ ਦਾ ਭਾਵ ਮਾਤਰ ਹੈ, ਸੱਤਾ ਮਾਤਰ ਹੈ ਉਹ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਤੋੜ ਕੇ ਆਤਮਾ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦੈ। ਫੇਰ ਰਹਿ ਕੀ ਗਿਆ-

ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹੈ ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹੈ

ਗੋਬਿੰਦੁ ਬਿਨੁ ਨਹੀ ਕੋਈ ॥

ਅੰਗ- ੪੮੫

ਹੁਣ ਨਜ਼ਰ ਕੀ ਆਉਂਦੈ? ਪੜ੍ਹੋ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -
ਧਾਰਨਾ - ਰਾਮ ਬੋਲੇ-ਰਾਮ ਬੋਲੇ,

ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰਾਮ ਬੋਲਦੈ।

ਦੂਜਾ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਰਹਿ ਕੀ ਗਿਆ, ਇਕੋ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਵਿਚ, ਆਪਣੀ ਖੇਲੁ ਆਪੇ ਹੀ ਕਰਦੈ -

ਏਕ ਮੂਰਤਿ ਅਨੇਕ ਦਰਸਨ ਕੀਨ ਰੂਪ ਅਨੇਕ।
ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ ਅੰਤ ਕੋ ਫਿਰ ਏਕ।

'ਆਦਿ ਸਚੁ' ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਉਹ ਸੀ, 'ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ' ਫੇਰ ਵੀ ਓਹੀ ਹੈ; 'ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥'

ਆਦਿ ਪੂਰਨ ਮਧਿ ਪੂਰਨ ਅੰਤਿ ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸੁਰਹ ॥

ਅੰਗ- ੨੦੫

ਦੂਜਾ ਇਥੇ ਆਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦਵੈਤ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਕੇ ਆਤਮ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਕਰਾ ਦਿਤਾ। ਆਤਮ ਰੂਪ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਤਾਰੀ ਹੋਈ ਜਿਸਦੇ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਓ, ਵੇਖ ਲਿਆ

ਜਿਹੜਾ ਰੱਬ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਿਸਦਾ।

ਐਸੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਕਰ ਦਿਤੀ -

ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਸੁਣਹੁ ਜਨ ਭਾਈ

ਹਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਇਕ ਸਾਖੀ ॥ ਅੰਗ- ੮੭

ਇਕ ਸਾਖੀ ਹੈ, ਸਹਾਦਤ ਹੈ, ਸੱਚੀ ਬਾਤ ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ -

ਜਿਸੁ ਧੁਰਿ ਭਾਗੁ ਹੋਵੈ ਮੁਖਿ ਮਸਤਕਿ

ਤਿਨਿ ਜਨਿ ਲੈ ਹਿਰਦੈ ਰਾਖੀ ॥ ਅੰਗ- ੮੭

ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਮਸਤਕ ਵਿਚ ਭਾਗ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਬਚਨ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਸੰਭਾਲ ਲੈਂਦੇ -

ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਥਾ ਸਰੇਸਟ ਉਤਮ

ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਸਹਜੇ ਚਾਖੀ ॥ ਅੰਗ- ੮੭

ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਥਾ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਇਹਦਾ ਅਨੰਦ ਲਿਆ। ਹੋਇਆ ਕੀ -

ਤਹ ਭਇਆ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਮਿਟਿਆ ਅੰਧਿਆਰਾ

ਜਿਉ ਸੂਰਜ ਰੈਣਿ ਕਿਰਾਖੀ ॥ ਅੰਗ- ੮੭

ਚਾਨਣਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ 'ਤੇ ਰਾਤ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਗਿਆ -

ਅਦਿਸਟ ਅਗੋਚਰੁ ਅਲਖੁ ਨਿਰੰਜਨੁ

ਸੋ ਦੇਖਿਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਖੀ ॥ ੧੨ ॥ ਅੰਗ- ੮੭

ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਿਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਲਖ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਲਖਿਆ

ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ। ਬਿਰਤੀ ਟਿਕ ਗਈ। 'ਮੈਂ' ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਉਂਦੇ ਜੀਅ ਪਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਰਾ ਕੇ ਪਰਮ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਵਿਚ, ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਜੀ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿਤਾ। 'ਮੈਂ' ਕਟ ਦਿਤੀ ਉਹਦੀ, ਜੋ ਅਸਲ ਸੀ ਉਹ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਸੀਭੂਤ ਹੋ ਕੇ ਐਸਾ ਰੂਹਾਨੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ।

ਮੈਂ ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਗੱਲਾਂਬਾਤਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਗੁਰਮਤਿ। ਕਰਨਾ ਪੈਂਦੈ, ਅੰਦਰ ਸੁਰਤ ਦੇ ਨਾਲ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਅੰਦਰ ਮੰਡਲ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਉਹਨਾਂ ਮੰਡਲਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ, ਇਹਨਾਂ ਬਚਨਾਂ ਦਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ। ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਓ। ਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰੀ ਜਾਓ। ਵਿਚਾਰਿਆਂ 'ਤੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਨਾ ਇਹ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ -

ਪੜਿਐ ਨਾਹੀ ਭੇਦੁ ਬੁਝਿਐ ਪਾਵਣਾ ॥ ਅੰਗ- ੧੪੮

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਨਾਨਕ ਲੇਖੈ ਇਕ ਗਲ ਹੋਰੁ ਹਉਮੈ ਝਖਣਾ ਝਾਖ ॥

ਅੰਗ- ੪੬੭

ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਿਥੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤੇ, ਉਥੇ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਓ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਸਮਾਂ ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਹੁੰਦੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ, ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਭਲਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਬਾਕੀ ਹੋਰ ਜਿਹੜੇ ਕੂੜ-ਕੁਬਾੜ ਮਨਾਂ 'ਚ ਪੈਂਦੇ ਨੇ, ਇਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ ਕਰੋ। ਇਹ ਲੰਘਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਗੇ। ਇਹ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਪੱਥਰ ਬਣ ਜਾਣੇ ਨੇ ਇਹ ਸੰਸਕਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਣੇ। ਕਿੰਨੇ ਜਨਮ ਭੋਗਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਫੇਰ ਕਿਤੇ ਜਾ ਕੇ ਇਕ ਅੱਧਾ ਸੰਸਕਾਰ ਟੁਟ ਗਿਆ ਤਾਂ ਟੁਟ ਗਿਆ। ਇਹ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਸੰਗਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਜੀਵ ਲੰਘਦੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਜੀਵ ਭਟਕਦਾ ਹੀ ਫਿਰੀ ਜਾਂਦੈ। ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਸਾਰੇ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰਸਤੋਤਰ 'ਚ ਬੋਲੋ।

ਅਰਦਾਸ, ਹੁਕਮਨਾਮਾ।

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੋਈ ਪ੍ਰਭ ਮਾਨਹਿ ਓਇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ : ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਨਵੰਬਰ ਅੰਕ-ਪੰਨਾ-35)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਭਾਈ ਬੁੱਧੂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰੇ ਆਵੇ ਪੱਕ ਜਾਣਗੇ। ਭਾਈ ਲੱਖੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਨਾ ਛਕਾਇਆ ਉਸ ਨੇ। ਭਾਈ ਲੱਖੂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਤੇਰੇ ਆਵੇ ਕੱਚੇ ਰਹਿਣਗੇ, ਕੱਚੇ ਰਹਿਣਗੇ, ਕੱਚੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਦੋ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਆਵਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖ ਆਇਆ ਸੀ ਕਿ ਪੱਕੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਨੇ, ਟੱਲੀ ਵਾਂਗੂੰ ਖੜਕਦੀਆਂ ਨੇ, ਬੜਾ ਧਨ ਖਰਚਿਆ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ, ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਾਈਆਂ ਪਰ ਉਹਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਚਿੱਤ ਦੇ ਵਿਚ ਖੁਭ ਗਈ। ਅਵਾਜ਼ ਆਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕੱਚੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ, ਕੱਚੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ, ਕੱਚੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਘਬਰਾ ਗਿਆ। ਅੰਦਰ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਕੱਚੀਆਂ-ਕੱਚੀਆਂ ਹੋਈ ਜਾਂਦੇ। ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੇ ਗੱਲ ਕਰਦੇ, ਤਾਂ ਕੱਚੀਆਂ-ਕੱਚੀਆਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਬੋਲ ਬਰਕਤ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਛਕਾਇਆ, ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਈ। ਇੱਟਾਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਦੇਖੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ। ਪਰ ਇਕ ਲਟਬੋਰਾ ਜਿਹਾ ਸਿੱਖ ਆ ਗਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਡਾਕੇ ਮਾਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਕੀ ਨਾਉਂ ਹੈ ਭਾਈ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਉਹਦਾ ਨਾਉਂ ਲੱਖੂ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਨੇ ਕੀ ਕਹਿ ਦਿਤਾ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਅਵੱਗਿਆ ਹੋ ਗਈ, ਮੈਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਨਾ ਛਕਾਇਆ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਕਰਿਆ। ਉਹ ਭਾਈ ਲੱਖੂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਮੰਗਦਾ। ਮੈਂ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹਦੀ ਜੁਬਾਨ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਨਾ ਛਕਾਇਆ। ਤੇਰੇ ਬਾਣੀ ਭੁੱਲ ਗਈ -

ਧਾਰਨਾ - ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ,
ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਰਸਨਾ ਉਤੇ।

ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਬਸਹਿ ਸਾਧ ਕੀ ਰਸਨਾ ॥ ਅੰਗ- ੨੬੩

ਪਿਆਰਿਆ! ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਮੈਂ ਹੀ ਮੰਗਿਆ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਈ ਲੱਖੂ, ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹਰ ਵਕਤ, 24 ਘੰਟੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ। ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ

ਉਹਦਾ ਬਚਨ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮੋੜ ਸਕਦਾ। ਜੋ ਕੁਛ ਉਹਨੇ ਕਿਹੈ, ਉਹ ਮੈਂ ਹੀ ਕਿਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਘਾਟਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਤੇਰੀਆਂ ਕੱਚੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਪੱਕੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਵਿਕ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਕਸ਼ਮੀਰ ਗਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ। ਸੰਗਤਾਂ ਜਥੇ ਬਣਾ-ਬਣਾ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੋਂ ਅੱਜ ਪਹਿਲਗਾਮ ਵਲੋਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਜਥਾ ਰਵਾਨਾ ਹੋਇਆ। ਤਾਜ਼ੇ ਫਲ ਤੋੜੇ ਤੇ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ, ਸੋਧ ਦੇ ਨਾਲ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ਹਿਦ ਇਕ ਮਰਤਬਾਨ ਭਰਿਆ। ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦੀਦਾਰੇ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਈ ਕੱਟੂ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ। ਸਮਾਧੀ ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਅੱਗੇ ਆਇਆ, ਆ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀ। ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਇਹ ਕੀ ਲਈਂ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਫਲ ਨੇ ਭਾਈ ਕੱਟੂ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਇਹਦੇ 'ਚ ਕੀ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਦੇ 'ਚ ਸ਼ਹਿਦ ਹੈ। ਮੱਲੋ-ਮੱਲੀ ਹੱਥ ਉਹਦਾ ਅੱਗੇ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਮੇਰੇ ਹੱਥ 'ਤੇ ਪਾ ਦਿਓ। ਇਕ ਫਲ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿਓ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਵੰਡਣੇ ਹੀ ਨੇ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਵਾਹ ਬਈ ਵਾਹ ਇਹ ਰਾਹ 'ਚ ਹੀ ਵੰਡਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਈਏ। ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲੱਗੇਗਾ। ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਵੰਡਾਂਗੇ। ਜੋ ਖਾਣਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਚੱਲ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਚੰਗਾ ਬਈ ਤੁਹਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ। ਜੀ ਕਰਿਆ ਸੀ ਮੇਰਾ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਜਾ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਭੇਟਾ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ। ਢਕੇ ਹੋਏ ਨੇ ਫਲ ਤੇ ਸ਼ਹਿਦ ਉਪਰ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਢੱਕਣ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ

ਲੱਗੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਆਹ ਦੁਰਗੰਧ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਆਉਣ ਲਗ ਗਈ? ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਸੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਹ ਕੀ ਲਿਆਏਂ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਤਾਜ਼ੇ ਫਲ। ਪਹਿਲਗਾਮ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਆਏ ਹਾਂ। ਤਾਜ਼ੇ ਫਲ ਤੋੜ ਕੇ ਲਿਆਏ ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਦਿਖਾਓ ਤਾਂ?

ਜਦੋਂ ਦੇਖਿਆ, ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਫਲ ਬਦਬੂ ਮਾਰਨ, ਗਲ ਗਏ।

ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਤਾਜ਼ੇ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸੀ। ਇਹ ਹੋ ਕੀ ਗਿਆ?

ਇਹਦੇ 'ਚ ਕੀ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਸ਼ਹਿਦ।

ਚੁੱਕੇ ਤਾਂ ਢੱਕਣ। ਢੱਕਣ ਚੁਕਿਆ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਕੀੜੇ ਕੁਰਬਲ-ਕੁਰਬਲ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਵਿਚ। ਬੜੀ ਨਮੋਸ਼ੀ ਆਈ ਕਿ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਿਹੜੀ ਭੰਗਣਾ ਪੈ ਗਈ ਸਾਡੇ ਤੋਂ? ਚੁੱਪ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਹੱਥ ਕੱਢਿਆ ਸੀ ਓਦੋਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਦਿਤੀਆਂ ਨਾ ਸਾਨੂੰ। ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਗਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਲਿਆ ਕੇ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ? ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਦਰਜਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਸਾਂਈ ਹੀ ਵਰਗੇ ਨੇ,
ਵਿਸਰੇ ਨਾ ਨਾਮ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।

ਜਿਨ੍ਹਾ ਨ ਵਿਸਰੈ ਨਾਮੁ ਸੇ ਕਿਨੋਹਿਆ ॥
ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮੁਲਿ ਸਾਂਈ ਜੋਹਿਆ ॥ ੧ ॥

ਰੱਬ ਵਰਗੇ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਵਿਸਰਦਾ -

ਹਰਿ ਕਾ ਸੇਵਕੁ ਸੇ ਹਰਿ ਜੇਹਾ ॥

ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮਾਣਸ ਦੇਹਾ ॥

ਜਿਉ ਜਲ ਤਰੰਗ ਉਠਹਿ ਬਹੁ ਭਾਤੀ

ਫਿਰਿ ਸਲਲੈ ਸਲਲ ਸਮਾਇਦਾ ॥ ੮ ॥ ਅੰਗ- ੧੦੭੬

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਦੇ ਜੋ ਰੱਤੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਲੈਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੁਛ, ਮੰਗਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ-

ਜੋ ਜਨੁ ਨਿਰਦਾਵੈ ਰਹੈ ਸੋ ਗਨੈ ਇੰਦੁ ਸੋ ਰੰਕ ॥ ੧੬੯ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੨੩

ਜਿਹਨੇ ਦਾਅਵਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਕੋਈ ਬੰਨ੍ਹਿਆ, ਉਹ ਤਾਂ ਇੰਦਰ ਵਰਗੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ

ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਕੰਗਾਲ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦੈ। ਕੀ ਲੈਣਾ ਇਸ ਤੋਂ। ਸੋ ਨਿਗ੍ਹਾ ਥੱਲੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦੇ -

ਰੰਗਿ ਹਸਹਿ ਰੰਗਿ ਰੋਵਹਿ ਚੁਪ ਭੀ ਕਰਿ ਜਾਹਿ ॥

ਪਰਵਾਹ ਨਾਹੀ ਕਿਸੈ ਕੇਰੀ ਬਾਝੁ ਸਚੇ ਨਾਹ ॥

ਅੰਗ - ੪੨੩

ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਾ ਵਿਦਵਾਨ, ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਨਾ ਸੂਰਮਾ ਤੇ ਨਾਲ ਛਤ੍ਰਪਤੀ ਰਾਜਾ, ਜਿਹਦੇ ਥੱਲੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਣ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ-

ਧਾਰਨਾ - ਪੰਡਤ ਸੂਰ ਛਤ੍ਰਪਤ ਰਾਜਾ,

ਭਗਤ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਨਾ।

ਪੰਡਿਤ ਸੂਰ ਛਤ੍ਰਪਤਿ ਰਾਜਾ

ਭਗਤ ਬਰਾਬਰਿ ਅਉਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਅੰਗ- ੮੫੮

ਜਿਸ ਨੋ ਬਖਸੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ॥

ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ॥ ੨੫ ॥ ਅੰਗ- ੫

ਉਹ ਤਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਵੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ।

ਧਾਰਨਾ - ਸੱਚੇ ਉਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੱਚੇ ਨਾਲ ਰੱਤੇ ਜਿਹੜੇ।

ਸੱਚੇ ਨਾਲ ਰੱਤੇ ਹੋਏ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਿਹਦੀ ਰੱਬ ਨਾਲ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜਿਹਦੀ ਬਣ ਗਈ ਉਹਦਾ ਕਿਹਾ ਸਾਰੇ ਹੀ ਚਲਦੈ -

ਜਾ ਕਾ ਕਹਿਆ ਦਰਗਹ ਚਲੈ ॥

ਸੋ ਕਿਸ ਕਉ ਨਦਰਿ ਲੈ ਆਵੈ ਤਲੈ ॥ ਅੰਗ- ੧੮੬

ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਵਿਚ ਕਹਿਣਾ ਚਲਦੈ ਉਹਦਾ। ਕਿਸਮਤਾਂ ਬਦਲ ਦਿੰਦੈ। ਫੇਰ ਉਹ ਨਿਗ੍ਹਾ ਥੱਲੇ ਕੀਹਨੂੰ ਲਿਆਵੇ। ਕਿਸ ਤੋਂ ਮੰਗੇ? ਉਹ ਤਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੀ ਦਿੰਦੈ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ। ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਉਹਦੇ ਹੁਕਮ 'ਚ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਚਲਦੀ ਭਾਈ ਜੀਵੇ ਨੇ ਚੋਕ ਦਿਤੀ। ਕਹਿੰਦਾ, ਠਹਿਰ ਜਾ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਖਿਚੜੀ ਬਣਾਉਣੀ ਹੈ। ਖਿਚੜੀ ਲੈ ਗਿਆ ਜਦ। ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪਿੱਠ ਕਰ ਲਈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਜੀਵਿਆ! ਮੈਂ ਦੇ ਚਾਰ ਘੜੀਆਂ ਪਿਛੋਂ ਛਕ ਲੈਂਦਾ। ਤੂੰ ਇਹ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਕਿਉਂ ਚੋਕੀ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ, ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕੀਟਾਣੂ, ਅਸੁੱਧ ਹਵਾ, ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਦੂਰ ਲਿਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਐਨੀ ਗਰਦ, ਗਵਾਰ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸੱਪ ਗਰਦ ਦੇ ਆਸਰੇ ਜਿਉਂਦੇ ਨੇ, ਪੱਥਰਾਂ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਇਹਨੇ ਪਾਉਣੀ ਸੀ। ਪਰ ਦੇਖੋ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਨੇ।

ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ। ਦਰਿਆ

ਨੇ ਆ ਕੇ ਕੰਢਾ ਢਾਹ ਲਿਆ, ਘਰ ਗੇਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਦੇਖਿਆ ਆਪ ਨੇ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਮਾਨ ਕੱਢ ਰਹੇ ਨੇ। ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਨੇ ਵੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕਰ ਲਈ। ਕਹਿੰਦਾ -

ਕੰਧੀ ਵਹਣ ਨ ਢਾਹਿ ਤਉ ਭੀ ਲੇਖਾ ਦੇਵਣਾ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੮੨

ਕਿਉਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਤੋੜ ਰਿਹੈਂ? ਕੱਟ-ਕੱਟ ਕੇ ਵਿਚ ਸੁਟ ਰਿਹੈਂ। ਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਤੈਂ ਦੇਣਾ?

ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਲਿਆ। ਦੂਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਦਰਿਆ। ਅਵਾਜ਼ ਆਈ, ਫਰੀਦਾ! ਇਹ ਵੀ ਹੁਕਮ 'ਚ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਜਿਧਰਿ ਰਬ ਰਜਾਇ ਵਹਣੁ ਤਿਦਾਉ ਗੰਊ ਕਰੇ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੮੨

ਜਿਧਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਚਲਿਆ ਜਾਹ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਂਈਂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਦੇ ਵਿਚ ਚਲਦੈ।

ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ। ਅਟਕ ਦਰਿਆ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਐ। ਫੌਜ ਲੰਘ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਖ਼ਬਰਾਂ ਇਹ ਆਈਆਂ ਨੇ ਕਿ ਜੇ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਨਾ ਪਹੁੰਚੇ, ਜਮਰੌਦ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਅਫ਼ਗਾਨਾਂ ਦੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਹੱਥ 'ਚ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੁੜ ਲਾਹੌਰ ਤਕ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਰੋਕੇ ਜਾਣੇ। ਦੋ ਲੱਖ ਮੁਲਖਈਆ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਐ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਸਾਧਨ ਹੈ ਕਿ ਜਮਰੌਦ ਨਾ ਹਥੋਂ ਜਾਵੇ। ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ। ਬਾਬਿਆਂ ਕੋਲ ਆਇਆ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਕੁਛ ਕਰੋ। ਆਹ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਆਫ਼ਤ ਆ ਜਾਣੀ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉਤੇ। ਉਹੀ ਹਾਲ ਹੋ ਜਾਣੇ ਨੇ। ਐਨਾ ਮੁਲਖਈਆ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਹੋਇਐ। ਜੇ ਜਮਰੌਦ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਤਾਂ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਉਚੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਤਕੜਾ ਮੁਕਾਮ। ਫੌਜ ਪਾਰ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਆ ਗਏ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਅਸੀਂ 'ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ' ਪੜ੍ਹਨੈ, ਦੋ ਘੰਟੇ ਵਾਸਤੇ, ਰਸਤਾ ਦੇ-ਦੇ। ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਲਿਆ ਸਾਧੂ ਦਾ। ਥਾਂ ਪਰ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਸੀ ਪਾਣੀ ਉਥੇ ਹੀ ਰੁਕ ਗਿਆ। ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਕੱਢ ਦਿਤੀ। ਇਕ ਕੰਪਨੀ ਰਹਿ ਗਈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਓਧਰ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਖਰੀ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਈ ਤੇ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਤੋਰ ਲਿਆ। ਇਹ ਨਾਸਤਕ ਨੇ ਕਹਿੰਦੇ ਐਵੇਂ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਕਹੇ 'ਤੇ ਦਰਿਆ ਉਤਰਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਦਰਿਆ 'ਚ ਵੜੇ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਰਿਆ ਦੇ ਪਾਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਓਡੀਓ ਛੱਲ ਫੇਰ ਆਈ, ਦਰਿਆ ਕੰਢਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਭਰ ਕੇ ਫੇਰ ਚੱਲਣ ਲਗ ਗਿਆ।

ਇਹ ਰੁੜ ਗਏ। ਅਟਕ ਨੇ ਦੋ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਫੌਜ ਰੋੜ੍ਹੀ ਹੈ ਇਕ ਮਹਿਮੂਦ ਦੀ ਰੋੜ੍ਹੀ ਸੀ ਇਕ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ।

ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ। ਨਾਸਤਕ ਸੀਗੇ, ਐਨੀ ਕੁ ਫੇਰ ਬਲੀ ਸਮਝ ਲਓ।

ਸਾਧੂ ਫਕੀਰ ਚੰਦ ਬੇਦੀ, ਡੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਦਾ, ਮਸਤਾਨਾ ਸਾਧੂ ਸੀ। ਮੱਝਾਂ ਚਾਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਜੇਠ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸੀ। ਮੱਝਾਂ ਟੋਭੇ 'ਚ ਬਹਿ ਗਈਆਂ। ਟੋਭਾ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਉਹ ਚਿੱਕੜ ਹੋਇਆ ਪਿਆ, ਮੱਝਾਂ ਲਿਬੜ ਗਈਆਂ। ਮੌਜ 'ਚ ਆਏ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ, ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਰਾਵੀਏ! ਟੋਭੇ ਸੁੱਕੇ ਪਏ ਨੇ ਭਰ ਕੇ ਜਾ। ਰਾਵੀ ਉਛਲਦੀ ਹੈ, ਟੋਭੇ ਭਰ ਦਿਤੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹਰੇਕ ਸਾਲ ਭਰਿਆ ਕਰ। ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਹਰ ਵਾਰੀ ਘਰਾਂ 'ਚ ਪਾਣੀ ਵੜ ਜਾਂਦੈ।

ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਗਏ। ਸਾਰੇ ਡੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਆਹ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੈ, ਰਾਵੀ ਅਚਾਨਕ ਉਛਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡੇ ਘਰਾਂ 'ਚ ਆ ਵੜਦੀ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਫਕੀਰ ਚੰਦ ਕਹਿ ਗਿਆ। ਮਸਤਾਨਾ ਜਿਹਾ ਸਾਧੂ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਚਲੇ ਦੇਗ ਬਣਾਓ। ਇਕ ਸਾਧੂ ਨੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤਾ ਰਾਵੀ ਨੂੰ, ਆਪਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਰਾਵੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਬੈਠ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀ। ਦੇਗ ਦਿਤੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਲੈ ਤੈਨੂੰ ਬੰਧਨ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿਤਾ। ਹੁਣ ਨਾ ਉੱਛਲ ਕੇ ਆਈਂ ਡੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ।

ਸਿਕੰਦਰ ਜਾਂਦੈ। ਤਲਵਾਰ ਕੱਢ ਲਈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣੈ। ਮੇਰੇ ਆਉਣ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਘੋੜਾ ਨਠਾਇਆ ਤੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਜਦੋਂ ਵਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ। ਉਪਰ ਨੂੰ ਉਭਾਰੀ ਜਦੋਂ ਤਲਵਾਰ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਲਮੀਕ ਨੇ ਕੁਹਾੜਾ ਉਬਾਰਿਆ ਤੇ ਮਾਰ ਨਾ ਸਕਿਆ -

ਸਤਿਗੁਰ ਮਨੁਆ ਰਖਿਆ ਹੋਇ ਆਵੈ ਹੁਫੇਹਾੜਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ

ਉਥੇ ਹੀ ਰੁਕੀ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ ਬਾਂਹ। ਬਬੇਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾਉਂਦੇ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਉਤਰਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਪੋਰਸ ਵਲ ਦੇਖਣ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਜੜ੍ਹ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਕ ਨਿਗ੍ਹਾ ਸਾਧੂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਸਿਕੰਦਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੱਥੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਹਿੰਦੇ, ਤੇਰੀ ਤਲਵਾਰ ਰੱਜੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਲੱਖਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਅਜੇ ਵੀ ਪਿਆਸੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਧੂ ਜਿਹੜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਨਾਂ

ਦੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਰੰਗਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਆਜਾ ਜੇ ਹਿੰਮਤ ਹੈ ਤਾਂ ਵੱਧ ਆ। ਬਿਟਰ-ਬਿਟਰ ਦੇਖਦੈ। ਪੋਰਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਮੌਜ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੇ, ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰ ਦਿਲ ਦੇ ਵਿਚ। ਬੇਨਤੀ ਕਰ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰੀ, ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ। ਬਾਂਹ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ, ਮਿਆਨ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਪਾ ਲਈ। ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਆਇਆ। ਆ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀ ਆਪਣੇ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ। ਜੀਅ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇਥੇ ਆਸ਼ਰਮ ਬਣਾ ਦੇਵਾਂ। ਸੜਕਾਂ ਕੱਢ ਦੇਵਾਂ। ਪਾਰਕ ਬਣ ਜਾਣ, ਬਹੁਤ ਫੁੱਲ ਫੁਲਵਾੜੀਆਂ ਲਾ ਦੇਵਾਂ। ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਸੜਕ ਕੱਢ ਦੇਵਾਂ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਇਥੇ ਤਕ। ਇਥੇ ਪਾਰਕ ਬਣ ਜਾਣ, ਫੁੱਲ ਹੋਣ, ਪੰਛੀ ਚਹਿਚਹਾਉਣ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾ, ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੱਖੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ।

ਮਹਾਰਾਜ! ਕਸ਼ੇਤਰ ਚਲਾ ਦਿੰਦਾਂ, ਦੁਨੀਆਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਏਗੀ ਤਾਂ ਭੁਖਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਊ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾ ਸਾਨੂੰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਬੜੀਆਂ ਭੋਟਾਵਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ, ਅਖੀਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੁਛ ਦੇ ਕੇ ਜਾਣੈ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਮੰਗਦੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਜੇ ਤੈਂ ਦੇਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਧੁੱਪ ਛੱਡ ਦੇ। ਪਾਸੇ ਹਟ ਜਾ ਛਾਉਂ ਕਰੀਂ ਖੜ੍ਹੇ, ਮੇਰੇ ਮੁਹਰੇ। ਸੋ -

ਰੰਗਿ ਹਸਹਿ ਰੰਗਿ ਰੋਵਹਿ ਚੁਪ ਭੀ ਕਰਿ ਜਾਹਿ ॥
ਪਰਵਾਹ ਨਾਹੀ ਕਿਸੈ ਕੇਰੀ ਬਾਝੁ ਸਚੇ ਨਾਹ ॥

ਅੰਗ- ੪੨੩

ਬਾਬਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲੇ ਵਾਲੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਪਟਿਆਲ ਇੰਗਲੈਂਡ ਗਿਆ ਤੇ ਉਥੇ ਬੜੇ ਸੋਹਣੇ ਗਲੀਚੇ ਤੇ ਦੁਸ਼ਾਲੇ ਦੇਖ ਕੇ ਲੈ ਆਂਦੇ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਹਿਨਣਗੇ ਦੁਸ਼ਾਲੇ। ਚਾਦਰਾਂ ਲੈ ਆਂਦੀਆ ਪਲੰਘਾਂ ਦੀਆਂ। ਜਦੋਂ ਭੋਟਾ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ, ਬਾਬਾ ਜੀ! ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ ਨੇ। ਇਹ ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਰਾਣਾ ਹੀ ਬਾਹਰ ਜਾ ਸਕਦੈ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਭਿਮਾਨ ਆ ਗਿਆ ਭੋਟਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਅੱਛਾ, ਬਹੁਤ ਤਕੜੀਆਂ ਨੇ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਥੇ ਰਖ ਦੇ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਲੰਘਾਂ ਦੇ ਵਿਛਾ ਦੇਈਏ। ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਆਪ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚ ਵੀ ਵਿਛਾ ਦੇਈਏ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਦਿਓ ਬਾਹਰ।

ਰੱਖ ਦਿਤੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਤ ਪੈ ਗਈ। 500 ਕੁੱਤਾ ਉਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਵੀ ਦੇਖਿਐ ਉਥੇ ਸੈਂਕੜੇ ਕੁੱਤੇ ਹੁੰਦੇ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੁੱਤੇ ਚਾਮੁਲੇ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਗਲੀਚੇ ਪਾੜ ਦਿਤੇ।

ਸਵੇਰੇ-ਸਵੇਰੇ ਆਇਆ ਰਾਜਾ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਬੜਾ ਸੋਹਣਾ ਸਜਦਾ ਹੋਣਾ, ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਸਹੀ। ਅੱਗੇ ਕੀ ਦੇਖਦੈ ਹਵਾ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਪੱਛੋਂ ਦੀ ਉਹਨੇ ਚੁੱਕ-ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੀਰਾਂ ਵਾੜਾਂ 'ਚ ਫਸਾ ਦਿਤੀਆਂ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਆਹ ਕੀ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਲੇ ਦੁਸ਼ਾਲੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਕੱਲ੍ਹ ਭੋਟਾ ਕਰੇ ਸੀ।

ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਕੀ ਗੱਲ, ਲੀਰਾਂ ਬਣੀਆਂ ਪਈਆਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ। ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੜੀ ਨਮੋਸ਼ੀ ਆਈ ਕਿ ਸੰਤ ਨੂੰ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ, ਮੈਂ ਐਡੀ ਦੂਰੋਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਹਾਂ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਕਦਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਕਰੀ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਬੁੜੇ ਹੋਏ ਦਿਲ ਨਾਲ, ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੈ। ਬਾਬੇ ਕਹਿੰਦੇ, ਵਾਹ ਬਈ ਵਾਹ ਆਹ ਤਾਂ ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਤਕੜੇ ਲਿਆਇਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਡੇ 500 ਕੂਕਰ ਦਾ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਪੂਰਾ ਹੀ ਜ਼ੋਰ ਲਗ ਗਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾੜਨ 'ਤੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ 500 ਰੁਪਏ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਬਣਾ ਕੇ ਛੁਕਾ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਥਾਂ ਪੈਣੀ ਹੈ। ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਨਾ ਹੈ। ਮੌਜ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਭੇ ਨੂੰ ਆਦਤ ਸੀ, ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਅੰਤਵਾਰਾ ਲੈਣ ਦੀ।

ਇਹ ਮਾਈ ਦਾ ਸਰੀਰ ਸੀ ਬਾਬਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ। ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਭਾ ਆ ਰਿਹੈ। ਜਦੋਂ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਉਠ ਕੇ, ਭਾਦੋਂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸੀ, ਮੱਕੀਆਂ 'ਚ ਜਾ ਵੜੇ। ਅੱਠ ਵਾਰੀ ਆਇਆ, ਅੱਠੋ ਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤੇ। ਨਾਲ ਦਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਜਾਂਦੇ ਹੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅੰਤਵਾਰਾ ਲੈਣ। ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਨਾਲ ਚੱਲੇ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਲੈ ਬਈ, ਐਤਕੀਂ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਚਲਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਪਟਿਆਲੇ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪਿਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਸੇਵਾਦਾਰ ਆ ਗਏ। ਸੰਗਤ ਆ ਗਈ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ ਭਾਈ, ਅੱਠ-ਦਸ ਤਸਲੇ ਗਾਰੇ ਦੇ ਭਰ ਕੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਰਖ ਦਿਓ। ਖੂਹ ਚਲਦੈ, ਆਹ ਚਿੱਕੜ ਹੈ ਨਾ ਜਿਹੜਾ, ਇਹਦੇ ਭਰ ਕੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਰਖ ਦਿਓ। ਉਹ ਅੱਠ ਫੁੱਟ ਮਨ੍ਹੇ ਦੇ ਉਤੇ ਬੈਠਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ।

ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਐਤਕੀਂ ਤਾਂ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹਨੇ ਜਦੋਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀ। ਬਾਬਿਆਂ ਨੇ ਚੁਕਿਆ ਤਸਲਾ ਸਿਰ 'ਚ ਪਾ ਦਿਤਾ ਗਾਰੇ ਦਾ। ਅਹਿਲਕਾਰ ਕੋਲ ਆ ਗਏ। ਇਹ ਉਵੇਂ ਹੀ ਖੜ੍ਹੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਨਹੀਂ-ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਪਾਸੇ ਹਟ ਜਾਓ। ਦੂਸਰਾ ਪਾ ਦਿਤਾ, ਤੀਸਰਾ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਅੱਠ ਪਾ ਦਿਤੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਉਂ ਕੁਛ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਆਈ? ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਅੰਤਵਾਰਾ ਲੈਣ ਆਉਂਦੇ, ਭਖਿਆ ਪਿਐਂ, ਵਿਦਿਆ ਨੇ ਤੇਰਾ ਦਿਮਾਗ ਗਰਮ ਕਰਿਆ ਪਿਐਂ, ਕੁਛ ਆਈ ਸ਼ਾਂਤੀ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਕੇਸਰ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਿਚੋਂ। ਤੁਸੀਂ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ, ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਧੋ ਦਿਤੇ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਮਹਿਮਾ, ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਰਾਜੇ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਸਾਂਈਂ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਜੀ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ ਨੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਰੇਸ਼ਮ ਦੀ ਪਗੜੀ ਭੇਜੀ। ਨਾਲ ਖਜੂਰਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਭੇਜ ਦਿਤੀ। ਮੀਆਂਮੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਹ ਪਗੜੀ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਲੈਣੀ। ਇਹ ਲੈ-ਲੈ ਵਾਪਸ। ਹਾਂ ਆਹ ਖਜੂਰਾਂ ਦੀ ਅਸੀਂ ਮਾਲਾ ਰਖ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਮੋਹਕਮ ਦੀਨ ਜਗਰਾਵਾਂ ਦੇ ਸਾਧੂ ਹੋਏ ਨੇ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਓਲਾਦ ਨਾ ਹੋਈ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਥੇ ਚਲਿਆ ਜਾਹ। ਲੁਧਿਆਣੇ ਆ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਹਾਥੀ, ਘੋੜਿਆਂ 'ਤੇ ਜਲੂਸ ਕੱਢ ਲਿਆ। ਖੜਕਾ ਹੋ ਰਿਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਟੱਲੂ ਪਾਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਜੰਗ ਪਾਏ ਹੋਏ ਨੇ ਗਲਾਂ 'ਚ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ 'ਚ ਇਕ ਬੀਬੀ ਹੁੰਦੀ, ਬਾਨੋ। ਕਹਿੰਦੇ, ਬਾਨੋ! ਇਹ ਖੜਕਾ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਹੋ ਰਿਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ ਸੇਵਾਦਾਰ ਆ ਕੇ ਦਸ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਹਾਂਗੀਰ ਆ ਰਿਹੈ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਹਜ਼ੂਰ! ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹੇ ਹਿੰਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਆਪ ਦੀ ਕਦਮਬੋਸੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪਹੁੰਚ ਰਿਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਰੋਕ ਦਿਓ ਉਸ ਨੂੰ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ। ਰੋਕ ਦਿਓ ਪਿੱਛੇ। ਜਾਓ ਰੋਕ ਦਿਓ। ਕੀ ਉਹਦਾ ਮੰਤਵ ਹੈ, ਜਾਓ ਪੁੱਛੋ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ। ਉਥੋਂ ਹੀ ਤੁਰ ਪਈ। ਜਾ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਦਿਤੇ ਸਾਰੇ

ਰੋਕੇ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੀ ਹੁਕਮ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੀ, ਹੁਕਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਲਾਈਨ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਣਾ ਤੁਸੀਂ? ਦਰਸ਼ਨ-ਦੀਦਾਰ ਦੇਣ ਨੂੰ ਮਹਾਤਮਾ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈਗੇ, ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਮਤਲਬ ਦੱਸੋ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਉਲਾਦ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹਾਂ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਹਾਂ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਜਾ ਕੇ। ਜਵਾਬ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ। ਠਹਿਰੋ ਇਥੇ ਹੀ। ਸਾਰੇ ਠਹਿਰਾ ਦਿਤੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਮਹਾਰਾਜ! ਏਕ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਕੇ ਲੀਏ ਜ਼ਰੂਰਤਮੰਦ ਹੋ ਕੇ ਆ ਰਹਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਜਾਓ, ਕਹਿ ਦਿਓ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਵਾਪਸ ਚਲਾ ਜਾਏ, ਅਭੀ।

ਉਥੋਂ ਹੀ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੂਸਰੇ ਸਾਲ ਫੇਰ ਆਇਆ। ਬੜੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾ ਰਿਹੈ। ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਰੋਕ ਦਿਤਾ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਕੋ ਲੇ ਆਓ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੋ ਰੋਕ ਦੋ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਰੇ ਰੁਕ ਗਏ। ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਬਾਨੋ ਚੁਕ ਕੇ ਲੈ ਗਈ। ਮਸਤਕ 'ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ, ਜਾਓ ਕਹਿੰਦੇ ਵਾਪਸ ਦੇ ਦਿਓ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਹਜ਼ੂਰ! ਉਹ ਇਸ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਸੋਨੇ ਦੇ ਦੀਵਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਇਥੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਜਾਓ ਕਹਿ ਦਿਓ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਰ ਸਕਦੈ। ਪਰ ਹਮਾਰੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਮਤ ਆਏ, ਯਹਾਂ ਸੇ ਹੀ ਵਾਪਸ ਹੋ ਜਾਏ।

ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਰੀ, ਅੱਜ ਤਕ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਲਗਾਏ ਉਥੇ।

ਉਹ ਬੇਪਰਵਾਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਰੰਗ ਹਸਦੇ ਤੇ ਰੰਗ ਰੋਂਦੇ,
ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਰਖਦੇ ਸਾਧੂ।

ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਬਣ ਗਏ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ, ਹੋਰ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੋਈ। ਕਿਉਂਕਿ ਲੈਣਾ ਦੇਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੁਛ। ਐਸੇ-ਐਸੇ

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੋਏ ਨੇ। ਮਊਦੀਨ ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦਾ ਤੀਸਰਾ ਪੋਤਾ ਚੇਲਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਉਹਦੀ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ। ਸੱਤ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀਆਂ ਉਹਦੇ ਵੇਲੇ ਹੋਈਆਂ। ਸ਼ਮਸ਼ਦੀਨ ਨੇ ਨੇੜੇ ਜਾ ਕੇ ਮਹਿਲ ਪਾ ਲਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੀਵਾਰ ਉੱਚੀ ਕਰਾ ਦਿਤੀ ਕਿ ਇਧਰ ਨੂੰ ਨਾ ਝਾਕੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਗਿਆਸੂਦੀਨ ਬਲਬਲ ਜਿਹੜਾ ਹੋਇਐ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਉਹ ਜਿੱਦ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹਨੂੰ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਬੁਲਾ ਕੇ ਛੱਡੂੰ। ਉਹਨੇ ਹੁਕਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸਾਧੂ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੀ ਰਾਤ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ। ਸਾਰੇ ਵਿਚਾਰੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੀ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਗਏ, ਜਦ ਇਹਨੂੰ ਹੁਕਮ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਇਹਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਹੁਕਮ ਅਦੂਲੀ ਕਰ ਰਿਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਐਤਕੀਂ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ 'ਤੇ ਮੈਂ ਮੰਗਾ ਕੇ ਛੱਡੂੰ ਉਹਨੂੰ। ਉਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਖਬਰ ਆ ਗਈ ਕਿ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਬਗ਼ਾਵਤ ਹੋ ਗਈ। ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਵਾਸਤੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਦੁਬਾਰਾ ਦਿੱਲੀ ਆਉਂਦੇ ਤਾਂ ਕੁਤਬਮੀਨਾਰ ਦੇ ਕੋਲ ਇਹਨੇ ਟੈਂਟ ਲਾ ਲਏ। ਬੜਾ ਭਾਰਾ ਜਸ਼ਨ ਹੋ ਰਿਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਦੇਖੋ ਅੱਜ ਜਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਮਊਦੀਨ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਬੁਲਾਉਣੈ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਨਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦੇਣੈ। ਬੜਾ ਸਖ਼ਤ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਥੇ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਆਹ ਹੁਕਮ ਹੋਇਐ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, 'ਹਨੂਜ਼ ਦਿੱਲੀ ਦੂਰ ਅਸਤ'। ਆਹ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਚੱਲੀ ਹੈ ਨਾ 'ਹਨੂਜ਼ ਦਿੱਲੀ ਦੂਰ ਅਸਤ'। 'ਅਜੇ ਦਿੱਲੀ ਦੂਰ ਹੈ' ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਤੋਂ ਹੀ ਚੱਲੀ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅਜੇ ਦਿੱਲੀ ਬੜੀ ਦੂਰ ਹੈ। ਕੱਲ੍ਹ ਆਏਗੀ ਤਾਂ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰੇਗਾ। ਕੱਲ੍ਹ ਕੀਹਨੂੰ ਆਉਣੀ ਹੈ।

ਜਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ, ਪੰਡਾਲ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗ ਗਈ, ਗਿਆਸੂਦੀਨ ਵਿਚੇ ਜਲ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ। ਸੋ ਪਰਵਾਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ, ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਰੱਖੀ ਹੋਈ। ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਬਣ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤਾਂ ਸਹਸਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਟਕੋਰੇ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ-

ਧਾਰਨਾ - ਪਿਆਰੇ! ਵਿਚ ਸਹਸਿਆਂ ਦੇ ਭਰੀਆਂ ਨੇ,
ਛੱਤ੍ਰਧਾਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀਆਂ।

ਛੱਤ੍ਰਧਾਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀਆਂ ਵਿਚਿ ਸਹਸੇ ਪਰੀਆ ॥ ੧ ॥
ਅੰਗ - ੪੨

ਸੋ ਇਕ ਪਾਸੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ

ਚਲ ਰਿਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਚਲ ਰਿਹੈ। ਸੁਖ ਕੀਹਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸੁਖ ਹੈ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਕੋਲ। ਉਹ ਪਰਮ ਸੁਖੀ ਨੇ। ਕਿਉਂ ਸੁਖੀ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨੂਰ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ। ਨਾਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ। ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਦੁਖੀ ਹੈ -

ਐਸਾ ਜਗੁ ਦੇਖਿਆ ਜੁਆਰੀ ॥

ਸਭਿ ਸੁਖ ਮਾਗੈ ਨਾਮੁ ਬਿਸਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਅੰਗ- ੨੨੨

ਨਾਮ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਆਸ ਕਰਦੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ ਪਿਆਰਿਆ-

ਜਉ ਸੁਖ ਕਉ ਚਾਹੈ ਸਦਾ ਸਰਨਿ ਰਾਮ ਕੀ ਲੇਹ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਰੇ ਮਨਾ ਦੁਰਲਭ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹ ॥ ੨੭ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੨੭

ਅਮੀਰ ਪੁਣਾ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਦਿਆ ਕਰਦਾ। ਮਰਦਾਨਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਆਪ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬੰਦ ਤੋਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਐਸੇ ਬਚਨ ਸੁਣੀਦੇ ਨੇ ਤੇ ਆਪ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋ -

ਧਾਰਨਾ - ਦੁਖੀਆ ਸਭ ਸੰਸਾਰ ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ।

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਂ। ਕੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਵੀ ਸੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਕੋਲ ਬੇਅੰਤ ਧਨ ਦੌਲਤਾਂ ਨੇ, ਕਾਰੋਬਾਰ ਚਲਦੇ ਨੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਨਹੀਂ ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਜਦੋਂ ਤਕ ਸੁਖ ਦੇ ਮੁਕਾਮ 'ਤੇ ਸੁਰਤੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀ, ਕਦੇ ਵੀ ਆਦਮੀ ਸੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਪਦਾਰਥ ਤਾਂ ਕਦੇ ਸੁਖ ਦਿੰਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਨੇ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਅੰਧ ਹੈ, ਅੰਧ ਦੇ ਵਿਚ ਦੁਖ ਹੈ, ਜੜ੍ਹ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੁਖ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ, ਸੁਖ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਨਾਮ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਇਹਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤਕ ਇਹ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਮਾਣ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ।

ਚੱਲੇ ਜਾਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਅੱਜ ਇਕ ਬੜਾ ਸੋਹਣਾ ਨਗਰ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਨਾਂ ਸੱਤਘਰਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸੇਠ, ਉਹਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਬੇਅੰਤ ਮੁਨੀਮ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਤੇ ਨੌਕਰ ਚਾਕਰ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ, ਬਹੁਤ ਕਾਰੋਬਾਰ ਚਲ ਰਿਹੈ। ਸੋ ਉਥੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਨਿਗ੍ਰਾ ਨਾਲ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੇ। ਹੁੰਡੀਆਂ ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਨੇ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਆਰਡਰ ਦਿਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਬੜਾ ਮਾਲ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਰਿਹੈ, ਵਾਪਸ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹੈ।

ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਹ ਸੇਠ ਮੈਨੂੰ ਲਗਦੈ ਕਿ ਸੁਖੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਭਰਮ ਕੱਢ ਲੈ। ਮਰਦਾਨਾ

ਬੈਠ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਭੀੜ ਹਟੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੇਠ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਸਾਧੂ ਬਾਣੇ ਵਾਲਾ ਜੋ ਬੈਠਾ ਹੈ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤੋਂ ਪੁਛੋ ਕਿ ਕੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਜੋ ਚਾਹੀਦੈ, ਉਹ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਦਿਓ ਇਹਨੂੰ। ਮੈਨੇਜਰ ਵਗੈਰਾ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਪੁਛਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸੱਤੋ! ਕੀ ਚੀਜ਼ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸੇਠ ਨਾਲ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਨੇ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਸੇਠ ਜੀ! ਉਹ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ।

ਪਿਛੇ ਇਕ ਕਮਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਥੇ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦੈ। ਪਿਛੇ ਜਾ ਕੇ ਕੀ ਦੇਖਦੈ ਕਿ ਖਿੜਕੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਕਿ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਬਾਗ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਪਾਰਕ ਬਣੇ ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ ਪਿਛੇ ਸੇਠ ਦੀ ਕੋਠੀ ਹੈ। ਫੁਹਾਰੇ ਚਲ ਰਹੇ ਨੇ, ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਕੋਲ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਸੁਖੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੇਠ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੇਠ ਜੀ! ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜੋ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬੈਠੇ ਸੀਗੇ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ 'ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭ ਸੰਸਾਰ।' ਐਨਾ ਬਚਨ ਕਰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਮਰਦਾਨਾ ਕੀ ਦੇਖਦੈ ਕਿ ਸੇਠ ਦਾ ਤਾਂ ਚਿਹਰਾ ਹੀ ਪਲੱਤਣ 'ਚ ਆ ਗਿਆ, ਗੱਲ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ। ਕੀ ਇਹਨੂੰ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਹੈ ਐਡੇ ਵੱਡੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ। ਐਨਾ ਦੁਖੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾਉਂ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਚਿਹਰਾ ਪੀਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਸਾਹ ਉਭੇ ਲੈਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸੇਠ ਜੀ! ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਗੁਸਤਾਖੀ ਹੋ ਗਈ, ਮੈਂ ਕੋਈ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿਤੀ। ਐਨਾ ਕਹਿਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਸੇਠ ਰੋਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਹਉਕੇ ਆਉਣ ਲਗ ਗਏ। ਰੋਂਦੈ, ਸੰਭਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰਖਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸੇਠ ਜੀ! ਦੱਸੋ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਲਕੋ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰਖੀਦੀ, ਇਲਾਜ ਹੋ ਜਾਂਦੈ, ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵੈਦ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਦਵਾਈ ਦੇ ਕੇ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰ ਰਿਹੈ। ਐਸੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਠੀਕ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ। ਤੁਸੀਂ ਦਸੋ ਤਾਂ ਸਹੀ, ਰੋਗ ਕੀ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਮੈਂ ਕੀ ਦਸਾਂ? ਮੇਰਾ ਗਲਾ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਘਾਟ ਨਹੀਂ। ਮੇਰੀ ਇੱਜ਼ਤ ਹੈ, ਹੁੰਡੀਆਂ ਮੇਰੀਆਂ ਚਲਦੀਆਂ ਨੇ। ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਚਲਦੈ। ਵਪਾਰ ਮੇਰਾ ਇਕ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਚਲਦੈ, ਖਰਾ ਵਪਾਰ ਕਰਦਾਂ, ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪਿਆਰਿਆ! ਫੇਰ

ਮੈਂ ਐਨਾ ਦੁਖੀ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਦਾ ਹੋਰ ਦੁਖੀ ਹੈ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਮਰਦਾਨਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੇਠ ਜੀ! ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਵੈਦ ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਚੱਲੋ। ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਇਲਾਜ ਹਰੇਕ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬਾਰੇ ਸੁਣਿਆ। ਉਠਿਆ ਤੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਨੇ? ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਜਿਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹੋਏ ਸੀ ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਜਾ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਉਂ ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਤੂੰ ਸੇਠ ਨੂੰ ਲੈ ਆਇਆ?

ਸੇਠ ਰੋ ਰਿਹੈ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਕੀ ਦਸਾਂ, ਮੇਰੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਐਨੇ ਗਲਤ ਚਲਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਤੈਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਸੀਗਾ ਕਿ ਪਦਾਰਥ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਸੁਖ ਦਿਆ ਕਰਦੇ। ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਜੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਹੋਣ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਜਿਹੜਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਲ੍ਹਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਚਿੱਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਖਿੜਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਜਲ ਬਲ ਜਾਂਦੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਲ ਬਲ ਜਾਵੇ ਜਿਉਤਾ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥

ਮੈ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਪੁਛਿ ਦੇਖਿਆ

ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਥਾਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅੰਗ- ੧੪

ਕਹਿੰਦੇ, ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਸੁਖ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਸੰਸਾਰ ਨਾਮ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਸੁਖ ਮੰਗਦੈ। 'ਐਸਾ ਜਗੁ ਦੇਖਿਆ ਜੁਆਰੀ ॥ ਸਭਿ ਸੁਖ ਮਾਗੈ ਨਾਮੁ ਬਿਸਾਰੀ ॥' (ਅੰਗ-22)

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸੇਠ ਜੀ! ਦਿਲ ਧਰੋ ਤੇ ਦਸੋ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਕੀ ਦੱਸਾਂ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਜੋ ਦੁਰਘਟਨਾ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਦੁਖੀ ਹੋਵੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮੇਰਾ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਅਸੀਂ ਬਚਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀਗੇ। ਇਕੱਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਜਾਨ 'ਚ ਜਾਨ, ਪ੍ਰਾਣਾਂ 'ਚ ਪ੍ਰਾਣ। ਐਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਿਆਰ ਸਾਡਾ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਪਤਾ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵਿਸ਼ੇ ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਰੋਂ ਸੀ। ਘਰਵਾਲੀ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਗਈ, ਬਹੁਤ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਗਈ। ਅਖੀਰ ਇਹ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਤਾਂ

ਇਹ ਅੱਜ ਮਰ ਜਾਵੇ, ਜਾਂ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਮਰ ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਰੋਣ ਲੱਗਿਆ ਉਸ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਚਲਣਾ। ਕਹਿੰਦੀ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਝੂਠ ਬੋਲਦੈਂ। ਮੈਂ ਮਰ ਜਾਣੈ ਤੇ ਤੂੰ ਵਿਆਹ ਹੋਰ ਕਰਾ ਲੈਣੈ। ਇਹ ਤੇਰਾ ਪਿਆਰ ਬਿਲਕੁਲ ਝੂਠਾ ਹੈ। ਬੜਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੁਆਇਆ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ। ਅਖੀਰ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਮਰਦ ਅੰਗ ਕੱਟ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਮੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੀ ਬਦਮਾਸ਼ੀਆਂ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਮਹਾਰਾਜ। ਰੰਗਾਂ-ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਬੰਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਮੇਰੀ ਅਮੀਰੀ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਾ ਆਈ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਮੈਂ ਰੋਂਦਾ ਹਾਂ, ਨਾ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਦੁਖੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸੇਠ ਜੀ! ਠੀਕ ਹੈ ਤੈਨੂੰ ਬੜਾ ਦੁਖ ਲੱਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਦੁਖ ਹੈ। ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਅੰਦਰ ਤੇਰੇ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ, ਫੇਰ ਇਹ ਦੁਖ ਤੈਨੂੰ ਲਗਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਇਕ ਦੋ ਚਾਰ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਇਹ ਸਾਰਾ ਹੀ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ -

ਧਾਰਨਾ - ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ,
ਰੋਂਦੇ ਵੇਖੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਸੇਠ ਜੀ! ਇਕ ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਥੇ ਜਿਹੜੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਅਵਤਾਰੀ ਪੁਰਸ਼, ਈਸ਼ਵਰ ਕੋਟੀ ਵਾਲੇ, ਸਮਰੱਥ ਪੁਰਸ਼ ਉਹ ਵੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਰੋਂਦੇ ਗਏ ਨੇ-

ਸਹੰਸਰ ਦਾਨ ਦੇ ਇੰਦ੍ਰੁ ਰੋਆਇਆ ॥ ਅੰਗ- ੯੫੩

ਨਾਲ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇੰਦਰ ਕਿਵੇਂ ਰੋਇਆ।

ਗੋਤਮੁ ਤਪਾ ਅਹਿਲਿਆ ਇਸਤ੍ਰੀ

ਤਿਸੁ ਦੇਖਿ ਇੰਦ੍ਰੁ ਲੁਭਾਇਆ ॥

ਸਹਸ ਸਰੀਰ ਚਿਹਨ ਭਗ ਹੁਏ ਤਾ ਮਨਿ ਪਛੋਤਾਇਆ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੪੪

ਸਰੀਰ ਫਟ ਗਿਆ ਹਜ਼ਾਰ ਥਾਂ ਤੋਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਕ ਭਗ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਤੇਰੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਹਜ਼ਾਰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੋਏਗਾ। ਰੋਇਆ ਬਹੁਤ। ਸਵਰਗ ਲੋਕ ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ਪਰਸਰਾਮ ਦਾ ਜਦੋਂ ਬਲ ਖੋਹ ਲਿਆ। ਪਰਸਰਾਮ ਨੇ 21 ਵਾਰੀ ਨਛੜੀ ਕੀਤਾ ਇਹਨੂੰ। ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਰਾਜ ਦਿਤੇ। ਲੇਕਿਨ ਫੇਰ ਖਤਰੀ ਰਾਜੇ ਖੋਹ ਲੈਂਦੇ ਸੀ। ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਲੁਕ ਛਿਪ ਕੇ ਵੜ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। 21 ਵਾਰੀ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਨੂੰ ਛੜ੍ਹਾਇਣ ਕੀਤੇ ਇਹਨੇ। ਐਡਾ ਸੂਰਮਾ ਪਰਸਰਾਮ ਸੀ। ਪਰ ਸ੍ਰੀ

ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰਾ ਹੀ ਬਲ ਖਿੱਚ ਲਿਆ ਸੀ ਇਹਦਾ, ਫੇਰ ਘਰ ਆ ਕੇ ਰੋਂਦਾ ਸੀ।

ਪਰਸ ਰਾਮੁ ਰੋਵੈ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥

ਅਜੈ ਸੁ ਰੋਵੈ ਭੀਖਿਆ ਖਾਇ ॥

ਅੰਗ- ੯੫੩

ਅਜੁ ਰਾਜਾ, ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਲਿੱਦ ਦਾ ਦਾਨ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਲਿੱਦ ਵਧ ਗਈ। ਸੱਤਾਂ ਕੋਲ ਗਿਆ, ਸੰਤ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੈਨੂੰ ਖਾਣੀ ਪੈਣੀ ਹੈ, ਸੂਰ ਬਣ ਕੇ। ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਾ ਲੈ। ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਾਈ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨੇ ਤਾਂ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰ ਦਿਤੀ ਪਰ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਿਰਤੀ ਸੀਗਾ, ਲੁਹਾਰ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਨਾ ਕਰੀ। ਦਾਤੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਤੇ ਗੱਲ ਚਲਾਈ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵਗਾਹ ਕੇ ਮਾਰੀਆਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਆਪਣੀ ਲਿੱਦ ਆਪ ਖਾ। ਮਹਾਤਮਾ ਕੋਲ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਭੀਖ ਮੰਗ, ਮੈਂ ਵੀ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਸੀ। ਪੱਲਾ ਅੱਡ ਕੇ ਖੜ੍ਹਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਲਿੱਦ ਦਾਨ 'ਚ ਦੇ ਦਿਓ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਨੂੰ ਜਾਲ ਲਈਂ, ਕੱਪੜ ਛਾਣ ਕਰ ਲਈਂ। ਫੇਰ ਜਾਲ ਲਈਂ, ਫੇਰ ਕੱਪੜ ਛਾਣ ਕਰ ਲਈਂ। ਦੇਖੀਂ ਇਹਦਾ ਤਿਣਕਾ ਬਾਹਰ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਲਿੱਦ ਦਾ। ਇਹਨੂੰ ਚੂਰਣ ਵਿਚ ਪਾ ਲਈਂ ਫੇਰ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੂਰਣ ਦੀ ਫੱਕੀ ਖਾਇਆ ਕਰੇ ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਹੰਝੂ ਆਇਆ ਕਰਨ।

ਅਜੈ ਸੁ ਰੋਵੈ ਭੀਖਿਆ ਖਾਇ ॥

ਐਸੀ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥

ਅੰਗ- ੯੫੩

ਰੋਵੈ ਰਾਮੁ ਨਿਕਾਲਾ ਭਇਆ ॥

ਸੀਤਾ ਲਖਮਣੁ ਵਿਛੁੜਿ ਗਇਆ ॥

ਰੋਵੈ ਦਹਸਿਰੁ ਲੰਕ ਗਵਾਇ ॥

ਜਿਨਿ ਸੀਤਾ ਆਦੀ ਡਉਰੁ ਵਾਇ ॥

ਅੰਗ- ੯੫੪

ਰਾਵਣ ਰੋਂਦੇ, ਜਿਸ ਵਕਤ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਗਈ ਮੇਰੀ ਸੋਨੇ ਦੀ ਲੰਕਾ -

ਰੋਵਹਿ ਪਾਂਡਹ ਭਏ ਮਜੁਰ ॥

ਜਿਨ ਕੈ ਸੁਆਮੀ ਰਹਤ ਹਦੁਰਿ ॥

ਅੰਗ- ੯੫੪

ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਬਨਵਾਸ ਦਾ ਤੇਰ੍ਹਵਾਂ ਸਾਲ ਕੱਟਣਾ ਪਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਨੌਕਰ ਬਣ ਕੇ ਰਾਜੇ ਵਿਰਾਟ ਦੇ ਗੁਪਤ ਵਾਸ ਕਰਕੇ ਤੇਰ੍ਹਵਾਂ ਸਾਲ ਕੱਟਿਆ। ਰੋਏ ਉਸ ਵਕਤ ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਪਤਾ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਰੋਵੈ ਜਨਮੇਜਾ ਖੁਇ ਗਇਆ ॥

ਏਕੀ ਕਾਰਣਿ ਪਾਪੀ ਭਇਆ ॥

ਅੰਗ- ੯੫੪

ਰਾਜਾ ਜਨਮੇਜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਬਿਆਸ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸੀਗੇ, ਕਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਸੀਗੇ ਫੇਰ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦਾ ਯੁੱਧ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ?

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਵੀ ਐਸੀ ਸੀ, ਕੋਈ ਮੇਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਭੋਗਹਿ ਬਿਨ ਭਾਗਹਿ ਨਹੀਂ ਕਰਮ ਗਤੀ ਬਲਵਾਨ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੇ ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪਤਾ ਹੋਵੇ।

ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹੀ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ-

ਰਾਜਾ ਜਨਮੇਜਾ ਦੇ ਮਤੀ ਬਰਜਿ ਬਿਆਸਿ ਪੜਾਇਆ ॥

ਤਿਨਿ ਕਰਿ ਜਗ ਅਠਾਰਹ ਘਾਏ

ਕਿਰਤੁ ਨ ਚਲੈ ਚਲਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ਅੰਗ- ੧੩੪੪

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕੁਛ ਨਾ ਬਣਿਆ। ਅਖੀਰ ਕੋਹੜੀ ਹੋ ਕੇ ਮਰਿਆ। ਉਹ ਵੀ ਰੋਂਦਾ ਰਿਹਾ।

ਰੋਵਹਿ ਸੇਖ ਮਸਾਇਕ ਪੀਰ ॥

ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਮਤੁ ਲਾਗੈ ਭੀੜ ॥

ਰੋਵਹਿ ਰਾਜੇ ਕੰਨ ਪੜਾਇ ॥

ਘਰਿ ਘਰਿ ਮਾਗਹਿ ਭੀਖਿਆ ਜਾਇ ॥ ਅੰਗ- ੯੫੪

ਭਰਥਰੀ ਵਰਗੇ, ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਵਰਗੇ ਰਾਜੇ ਜਾ ਕੇ ਭਿਖਿਆ ਮੰਗਦੇ ਨੇ, ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਖਾਂਦੇ ਨੇ ਬੂੜੀਆਂ ਤੋਂ -

ਰੋਵਹਿ ਕਿਰਪਨ ਸੰਚਹਿ ਧਨੁ ਜਾਇ ॥

ਪੰਡਿਤ ਰੋਵਹਿ ਗਿਆਨੁ ਗਵਾਇ ॥

ਬਾਲੀ ਰੋਵੈ ਨਾਹਿ ਭਤਾਰੁ ॥

ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਅੰਗ- ੯੫੪

ਪਤੀ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਪਤੀ ਬੰਦਗੀ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੁੱਤੇਖਾਣੀ ਕਰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ, ਜਾਹ ਤੈਨੂੰ ਅਗਲੇ ਜਨਮ 'ਚ ਪਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ।

ਰਾਜੇ ਦੀ ਲੜਕੀ ਬਣ ਕੇ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ। 20 ਵਿਆਹ ਕਰੇ, ਜਦੋਂ ਘਰ ਆਉਣ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪਤੀ ਮਰ ਜਾਵੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਰੋਈ ਫੇਰ ਉਹ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਤੀ ਉਹਦੀ ਕਿਸਮਤ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। **'ਬਾਲੀ ਰੋਵੈ ਨਾਹਿ ਭਤਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥'** ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਕਰਿਆ ਕੀ ਜਾਵੇ? ਕਹਿੰਦੇ-

ਮੰਨੇ ਨਾਉ ਸੋਈ ਜਿਣਿ ਜਾਇ ॥

ਅਉਰੀ ਕਰਮ ਨ ਲੇਖੈ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੯੫੪

ਜਿਹੜਾ ਨਾਮ 'ਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦੇ ਉਹ ਜਿੱਤਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਦੁਖ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ -

ਦੁਖੁ ਤਦੇ ਜਾ ਵਿਸਰਿ ਜਾਵੈ ॥

ਭੁਖ ਵਿਆਪੈ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਯਾਵੈ ॥

ਸਿਮਰਤ ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਸੁਹੇਲਾ

ਜਿਸੁ ਦੇਵੈ ਦੀਨ ਦਇਆਲਾ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ- ੯੮

ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਦੁਖ ਹੈ। ਹਉਮੈ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਦੁਖ ਨੇ। ਨਾਮ ਦੇ ਮੰਡਲ

ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸੁਖ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। 'ਮੰਨੇ ਨਾਉ ਸੋਈ ਜਿਣਿ ਜਾਇ ਅਉਰੀ ਕਰਮ ਨ ਲੇਖੈ ਲਾਇ ॥' (ਅੰਗ- 954) ਹੋਰ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ ਕਿਸੇ ਲੇਖੇ 'ਚ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜੋ ਤੱਤ ਕੱਢਿਆ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਸਾਰੇ-

ਧਾਰਨਾ - ਸੁਖ ਨਾਹੀ ਰੇ, ਹਰਿ ਭਗਤ ਬਿਨਾਂ।

ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ, ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ। ਜਿੰਨੀਆਂ ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰਨੀਆਂ ਨੇ ਮਾਰ ਲੈ -

ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਰੇ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਬਿਨਾ ॥

ਜੀਤਿ ਜਨਮੁ ਇਹੁ ਰਤਨੁ ਅਮੋਲਕੁ

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਜਪਿ ਇਕ ਖਿਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਅੰਗ- ੨੧੦

ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਭਜਨ ਕਰ -

ਸੁਤ ਸੰਪਤਿ ਬਨਿਤਾ ਬਿਨੋਦ ॥

ਛੋਡਿ ਗਏ ਬਹੁ ਲੋਗ ਭੋਗ ॥ ੧ ॥

ਹੈਵਰ ਗੈਵਰ ਰਾਜ ਰੰਗ ॥

ਤਿਆਗਿ ਚਲਿਓ ਹੈ ਮੁੜ ਨੰਗ ॥ ੨ ॥

ਚੋਆ ਚੰਦਨ ਦੇਹ ਫੂਲਿਆ ॥

ਸੋ ਤਨੁ ਧਰ ਸੰਗਿ ਰੁਲਿਆ ॥ ੩ ॥

ਮੋਹਿ ਮੋਹਿਆ ਜਾਨੈ ਦੂਰਿ ਹੈ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਹਦੂਰਿ ਹੈ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੧੩੯ ॥

ਅੰਗ- ੨੧੦

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਸੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ -

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ ॥

ਅੰਗ- ੪੪੧

ਸਰੀਰ ਨਾ ਬਣ। ਸਰੀਰ ਬਣ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਦੁਖ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਨਾਉਣੀ ਚੀਜ਼ ਬਣ ਰਿਹੈ। ਤੂੰ ਜੋਤ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜੋਤ ਪਛਾਣ। ਇਹ ਤਾਂ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਸੁਖ ਮਿਲਣਾ -

ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ਪੁਕਾਰਨਿ ਪੋਥੀਆ ॥

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਭਿ ਕੁੜੁ ਗਾਲੀ ਹੋਛੀਆ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੨੬੧

ਨਾਮੁ ਨਿਯਾਨੁ ਅਪਾਰੁ ਭਗਤਾ ਮਨਿ ਵਸੈ ॥

ਜਨਮ ਮਰਣ ਮੋਹੁ ਦੁਖੁ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਨਸੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਮੋਹਿ ਬਾਦਿ ਅਹੰਕਾਰਿ ਸਰਪਰੁ ਹੁੰਨਿਆ ॥

ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਇਨਿ ਮੂਲਿ ਨਾਮੁ ਵਿਛੁੰਨਿਆ ॥ ੨ ॥

ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਧਾਰਿ ਬੰਧਨਿ ਬੰਧਿਆ ॥

ਨਰਕਿ ਸੁਰਗਿ ਅਵਤਾਰੁ ਮਾਇਆ ਧੰਧਿਆ ॥ ੩ ॥

ਸੋਧਤ ਸੋਧਤ ਸੋਧਿ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰਿਆ ॥

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸੁਖ ਨਾਹਿ ਸਰਪਰ ਹਾਰਿਆ ॥ ੪ ॥

ਅੰਗ- ੭੬੨

ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਸੁਖ ਨਾਹੀ ਬਹੁਤੈ ਧਨਿ ਖਾਟੇ ॥

ਸੁਖ ਨਾਹੀ ਪੇਖੇ ਨਿਰਤਿ ਨਾਟੇ ॥

ਸੁਖ ਨਾਹੀ ਬਹੁ ਦੇਸ ਕਮਾਏ ॥

ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਏ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੧੧੪੭

ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਸੁਖ ਹੁੰਦੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਮੰਡਲ ਦੇ ਵਿਚ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੁਖ ਪੈਦਾ ਹੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੋਇਐ ਕਿ -

ਕਿਤੁ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਪੁਰਖਾ

ਕਿਤੁ ਕਿਤੁ ਦੁਖਿ ਬਿਨਸਿ ਜਾਈ ॥

ਅੰਗ- ੯੪੬

ਗੋਰਖਨਾਥ ਕਹਿੰਦਾ, ਹੇ ਨਾਨਕ! ਇਕ ਗੱਲ ਦਸ। ਸੰਸਾਰ ਕਿਵੇਂ ਬਣ ਗਿਆ? ਤੂੰ ਇਹਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕਹਿੰਦੈ, ਅਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਕਿਵੇਂ ਬਣ ਗਿਆ? ਤੇ ਦੁਖ ਕਿਵੇਂ ਹਟੇ ਜਿਹੜਾ ਲਗ ਗਿਆ?

ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਪੁਰਖਾ

ਨਾਮਿ ਵਿਸਰਿਐ ਦੁਖੁ ਪਾਈ ॥

ਅੰਗ- ੯੪੬

ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚੋਂ ਸੁਰਤ ਬਾਹਰ ਆਏਗੀ ਉਦੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋਏਗਾ। ਨਾਮ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਦੁਖ ਨੂੰ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇਗਾ -

ਦੁਖ ਨਾਹੀ ਸਭੁ ਸੁਖੁ ਹੀ ਹੈ.....॥

ਅੰਗ- ੧੩੦੨

ਦੁਖ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ, ਸੁਖ ਬਣ ਗਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਦੇ ਮੰਡਲ 'ਚ ਨਹੀਂ ਉਹ ਰਿਹਾ।

ਜਲਾਦ ਕਹਿੰਦਾ, ਮਤੀ ਦਾਸ! ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਰਾ ਤੇਰੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਧਰਿਐ, ਤੇਰਾ ਚਿਹਰਾ ਕਿਉਂ ਚਮਕ ਆਇਆ, ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਜੋਤ ਆ ਗਈ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਰੇ ਹੋਏ ਬੰਦੇ ਚੀਰਦਾ ਹਾਂ। ਜਿਉਂਦਾ ਤਾਂ ਅੱਜ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਤੈਨੂੰ ਦੇਖਿਐ। ਦਸ ਸਕਦੈਂ ਇਹ ਗੱਲ? ਕਹਿੰਦੇ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਜੇ ਕਰੇਂਗਾ ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕਰੂੰਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਭੇਤ ਸਮਝਾ ਦੇ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਭੇਤ ਕਾਹਦੈ। ਗੁਰੂ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਲਾ ਦਿਤਾ। ਉਹਦੀ ਖੁਮਾਰੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ।

ਪੋਸਤ ਮਦ ਅਫੀਮ ਭੰਗ

ਉਤਰ ਜਾਇ ਪਰਭਾਤਿ।

ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ ਨਾਨਕਾ ਚੜ੍ਹੀ ਰਹੇ ਦਿਨ ਰਾਤਿ।

ਜਨਮ ਸਾਖੀ

ਹੁਣ ਇਹ ਖੁਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਪਿਆਰਿਆ ਉਤਰਦੀ। ਮੌਤ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਜਿੱਤ ਲਿਆ -

ਕਬੀਰ ਜਿਸੁ ਮਰਨੇ ਤੇ ਜਗੁ ਡਰੈ

ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਆਨੰਦੁ ॥

ਮਰਨੇ ਹੀ ਤੇ ਪਾਈਐ ਪੂਰਨੁ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੬੫

ਨਾਮ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਗ ਗਿਆ। ਜਿਥੇ ਦੁਖ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ। ਮਰਦਾ ਮਨਮੁਖ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ। ਗੁਰਮੁਖ ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ। ਉਹ ਸਰੀਰ ਛੱਡਦੈ, ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਮਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੈ। ਅਸੀਂ ਮਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਰਦੇ ਨੇ ਹਉਮੈ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ-

ਹਉਮੈ ਏਹਾ ਜਾਤਿ ਹੈ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ ॥

ਹਉਮੈ ਏਈ ਬੰਧਨਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਪਾਹਿ ॥

ਅੰਗ- ੪੬੬

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਨਾਮ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਮੁਖ ਨਾਲ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਐ ਤੇ ਮੌਤ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਮੌਤ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਫੇਰ ਸੇਵਾ ਦਸ ਦਿਓ ਕੀ ਕਰਾਂ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮੇਰਾ ਮੂੰਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਲ ਕਰਦੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ-ਕਰਦਾ ਤੇਰੇ ਆਰੇ ਨਾਲ ਚੀਰਿਆ ਜਾਵਾਂ।

ਹਟ ਗਈ ਨਾ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੁਖ ਦੀ। ਦੁਖ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼। ਸੁਖ ਹੀ ਸੁਖ।

ਜੋ ਨਰੁ ਦੁਖੁ ਮੈ ਦੁਖੁ ਨਹੀ ਮਾਨੈ ॥

ਸੁਖੁ ਸਨੇਹੁ ਅਰੁ ਭੈ ਨਹੀ ਜਾ ਕੈ

ਕੰਚਨ ਮਾਟੀ ਮਾਨੈ ॥ ੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਅੰਗ- ੬੩੩

ਜਿਹਨੇ ਦੁਖ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਦੁਖ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਹਟ ਗਿਆ -

ਜੇ ਸੁਖੁ ਦੇਹਿ ਤ ਤੁਝਹਿ ਅਰਾਧੀ

ਦੁਖਿ ਭੀ ਤੁਝੈ ਧਿਆਈ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ - ੭੫੭

ਜੇ ਇਹਨੇ ਦੁਖ ਨਾਲ ਵੀ ਪਿਆਰ ਪਾ ਲਿਆ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਨੂੰ ਰੱਬ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਦੁਖ ਹੈ -

ਦੁਖੁ ਦਰਵਾਜਾ ਰੋਹੁ ਰਖਵਾਲਾ

ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ ਦੁਇ ਪਟ ਜੜੇ ॥

ਅੰਗ- ੮੭੭

ਚਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ ਜਿਹਨੇ ਇਹਨਾਂ ਉਤੇ ਫਤਹਿ ਪਾ ਲਈ ਉਹ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੈ -

ਮਾਇਆ ਜਲੁ ਖਾਈ ਪਾਣੀ ਘਰੁ ਬਾਧਿਆ

ਸਤ ਕੈ ਆਸਣਿ ਪੁਰਖੁ ਰਹੈ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ- ੮੭੭

ਸੋ ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰਸਤੋਤਰ 'ਚ ਬੋਲੋ। ਅਰਦਾਸ, ਹੁਕਮਨਾਮਾ।

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਹੁ ਗੋਬਿੰਦ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕੀਏ, ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਰੀਏ ਇਕਾਗਰ, ਰਸਨਾ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰੋ, 'ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।'

ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ ॥

ਜਿਥੈ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੨੨

ਇਹ ਸਤਿਸੰਗ ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਾਵਨ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਨੇ। ਇਹ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸੁਨਿਹਰੀ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਭਾਗ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ -

ਬਿਨੁ ਭਾਗਾ ਸਤਸੰਗੁ ਨ ਲਭੈ

ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਮੈਲੁ ਭਰੀਜੈ ਜੀਉ॥

ਅੰਗ - ੯੫

ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਇਹ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਬਾਕੀ ਠੀਕ ਹੈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਧੰਦੇ-ਧੰਦਾਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ ॥

ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥

ਅੰਗ- ੧੨

ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਜੁਗਤ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਗੁਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਭਗਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ -

ਵਿਣੁ ਗੁਣ ਕੀਤੇ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੪

ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਪਹੁੰਚੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤਾ, ਭਾਈ ਸਾਂਈ ਦਾਸ ਜੀ ਮਾਲਵੇ ਤੋਂ ਬੀਬੀ ਰਾਮੋ ਜੀ, ਡਰੌਲੀ ਤੋਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਮਕਾਨ ਬਣਾਇਆ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਉਣ ਗ੍ਰਹਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਵੇ, ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ, ਰਹਿ ਸਕਾਂਗੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਈ ਸਾਂਈ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਭ ਕੁਛ ਛੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ -

ਲੋਗ ਕੁਟੰਬ ਸਭਹੁ ਤੇ ਤੇਰੈ ਤਉ ਆਪਨ ਬੇਢੀ ਆਵੈ ਹੋ ॥

ਅੰਗ- ੬੫੭

ਐਸਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਇਣ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਨੇ ਹੀ ਆਪ ਨੂੰ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ। ਡਿਊਟੀ ਲਾਈ ਕਿ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਾਓ। ਡੱਲਾ ਜਿਹੜਾ ਸੀ, ਇਲਾਕਾ ਭਾਈ ਡੱਲ ਕੇ ਤੋਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਗਤ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਲਿਆਈ। ਭਾਈ ਕੀ ਡਰੌਲੀ ਕੇ ਇਥੇ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਾਓ। ਬਹੁਤ-ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ-ਵੱਡੀ ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਭਾਈ ਦੇਸਾ ਜੀ

ਵਰਗੇ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸਾਂਈ ਦਾਸ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਜਾਣ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਚੇਰੇ ਕਾਰਜ, ਜੋ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਤੇ ਭਾਈ ਕੀ ਡਰੌਲੀ ਆ ਕੇ ਭਾਈ ਸਾਂਈ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਾਇਆ। ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਰਤ ਗਈਆਂ। ਹੁਣ ਸੋਹਣਾ ਮਕਾਨ ਬਣਾਇਆ।

ਮਕਾਨ ਇਉਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਦੋ ਨੰਬਰ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲ ਬਣਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਮਕਾਨ ਸੋਹਣੇ ਤਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਕਿਰਤ ਕਮਾਈ ਪਰਾਲਬਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਪਿੱਛੋਂ ਚੱਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਜਿਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਪਰਾਲਬਧ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਕਿ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਪਛੜਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ, ਅੱਜ ਝੁੰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਭਾਗ ਲਗ ਗਏ। ਇਥੇ ਤਾਂ ਕਦੇ ਚੁਬਾਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਦਾ। ਦੂਜੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਡਰਦੇ ਸਨ, ਜਾਨੀ-ਮਾਲੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਨਗਰਾਂ ਵਿਚ ਐਸਾ ਸੀ।

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋੜਨ ਦਾ ਵੰਗ, ਜੁਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਸੋਹਣਾ ਬਣਾ ਲਓ, ਆਪੇ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਸੋਹਣੇ ਬਣ ਜਾਣਗੇ। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨਾ। ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਕਾਰਸੇਵਾ ਨਾਲ ਚੱਲੀ। ਮਕਾਨ ਵੀ ਨਾਲ ਬਣਦਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਬੜੀਆਂ ਸਸਤੀਆਂ ਸੀ। ਆਹ ਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਇਥੇ ਕਰੋੜਾਂ 'ਚ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਚਲੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਸੋ ਪਰਾਲਬਧ ਕਿਵੇਂ ਚੱਲ ਕੇ ਆਈ। ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਕਰੋੜਾਂ 'ਚ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਸੋਹਣੇ ਮਕਾਨ ਬਣ ਗਏ। ਇਹ ਪਰਾਲਬਧ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਸਾਂਈ ਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਪਿੱਛੇ ਪੈਲੀ ਸੀ, ਭਰਾ ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਇਣ ਹੋ ਗਏ, ਸੇਵਾ 'ਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਸਾਰਾ ਪੈਲੀ ਦਾ ਪੈਸਾ, ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪੈਸਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਕਰਕੇ ਗਏ। ਉਸ ਕਮਾਈ 'ਚੋਂ ਫੇਰ ਆਪ ਨੇ ਸੋਹਣਾ ਮਕਾਨ ਬਣਾਇਆ।

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਜਦੋਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ (ਬੀਜੀ) ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਕਿ ਇਸ ਘਰ 'ਚ ਪੂਜਾ ਦਾ ਧਾਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਣਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੂਜਾ ਦਾ ਧਾਨ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਇਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਅਭਿਆਗਤਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹੈ -

ਏਕੁ ਕਬੀਰਾ ਨਾ ਮੁਸੈ ਜਿਨਿ ਕੀਨੀ ਬਾਰਹ ਬਾਟ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬੫

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤਾਂ ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪੂਜਾ ਦੇ ਧਾਨ ਦੀ ਝਾਕ ਰੱਖਣੀ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਜ਼ਹਿਰ ਕੈਪਸੂਲ 'ਚ ਹੋਵੇ, ਬਾਹਰੋਂ ਸੋਹਣੀ ਲਗਦੀ ਹੈ -

ਤਿਉ ਧਰਮਸਾਲ ਦੀ ਝਾਕ ਹੈ ਵਿਹੁ ਖੰਡੂ ਪਾਜੁ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩੫/੧੨
ਧਰਮਸਾਲਾ ਦੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਤਿੰਨੇ ਕੰਮ ਕਰੇਨ।
ਮੱਤ ਮਾਰਨ, ਹੱਡ ਗਾਲਨ, ਭਜਨ ਕਰਨ ਨ ਦੇਨ।

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਸਾਰੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਇਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ।

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਜੋ ਵੀ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਹੋਣੀ ਉਹ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕੇ ਆਉਣੀ। ਫੇਰ ਇਥੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਬਣ ਗਿਆ। ਜਿਹੜੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕੋਠੀ ਵੀ ਬਣੀ, ਉਹ ਯੂ.ਪੀ ਫਾਰਮ ਵੇਚ ਕੇ ਆਏ, ਇਥੇ ਬਣਾਈ।

ਸਾਂਈ ਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ, ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਧਰਮਸਾਲ ਦੇ ਵਿਚ ਰੋਜ਼ ਸਤਿਸੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸੋਝੀਵਾਨ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕੰਮ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਮਿਸਤਰੀਆਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਵਧਾਈ ਜਾਣਾ ਤੇ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਕੰਮ ਵਧਾਈ ਜਾਣਾ। ਨਾ ਤਾਂ ਉਹ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਨੇ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ, ਇਕ ਰਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜੋ ਘਰ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪੈਸਾ ਆਇਆ, ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਮਕਾਨ ਉਸ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ। ਜਦੋਂ ਮਕਾਨ ਬਣ ਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਪੈਣ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਰੈਣ ਬਸੇਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕਿੱਡੀ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ, ਭਾਵਨਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪਰਿਵਾਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਹੈ ਆਪ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪੁਰਾਣੇ ਮਕਾਨ 'ਚ ਹੀ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਉਣ, ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਆਉਣ, ਇਥੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲੇ। ਗੁਰੂ ਕੀ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ -

ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਵਿਚਿ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੇ ॥
ਅੰਗ- ੯੮੨

ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਕਦੇ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਸਰੀਰ ਵੀ ਜੇ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਜਿਹੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਬਾਣੀ ਆਈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਬਚਨ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰ
ਪਾਧਰੁ ਮੁਕਤਿ ਜਨਾਵੈਗੋ ॥ ਅੰਗ- ੧੩੦੯

'ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ' ਧੁਰ ਤੋਂ ਹੀ ਚੱਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਤਿਜੁਗ 'ਚ ਤਾਰਾ ਰਾਣੀ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ 'ਰਾਤੀ ਜਾਇ ਸੁਣੇ ਗੁਰਬਾਣੀ' ਸੁਣਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਸਦਾ ਹੀ ਬਾਣੀ

ਹੈ। ਇਥੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚੱਲਿਆ। ਗ੍ਰਹਿ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਈ ਸਾਂਈ ਦਾਸ ਜੀ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀਓ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਨਿੱਤ ਰਸਤੇ ਉਡੀਕਦੇ ਨੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਿ ਕਦੋਂ ਗੁਰੂ ਆਉਣ ਇਸ ਗ੍ਰਹਿ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ। ਬੀਬੀ ਰਾਮੋ, ਹੋਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਵਲ ਬੇਨਤੀ ਪੱਤਰ ਭੇਜੋ। ਸਾਂਈ ਦਾਸ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਭੇਜੀ ਸੀ -

ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਲੋਚੈ ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਤਾਈ॥
ਬਿਲਪ ਕਰੇ ਚਾਤੁਕ ਕੀ ਨਿਆਈ॥
ਤਿਖਾ ਨ ਉਤਰੈ ਸਾਂਤਿ ਨ ਆਵੈ
ਬਿਨੁ ਦਰਸਨ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ ਜੀਉ॥
ਹਉ ਘੋਲੀ ਜੀਉ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ
ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ ਜੀਉ॥ਰਹਾਉ॥ ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ

ਕਿੱਡੀਆਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀਆਂ ਵੈਰਾਗ ਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਭਾਈ ਸਾਂਈ ਦਾਸ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਬੇਨਤੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਦਿਲ ਦੀ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ -

ਪੰਥੁ ਨਿਹਾਰੈ ਕਾਮਨੀ ਲੋਚਨ ਭਰੀ ਲੇ ਉਸਾਸਾ ॥
ਉਰ ਨਾ ਭੀਜੈ ਪਗੁ ਨ ਖਿਸੈ ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੀ ਆਸਾ ॥੧॥
ਉਡਹੁ ਨ ਕਾਗਾ ਕਾਰੇ ॥
ਬੇਗਿ ਮਿਲੀਜੈ ਅਪੁਨੇ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਜੀਵਨ ਪਦ ਕਾਰਨਿ
ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰੀਜੈ ॥
ਏਕੁ ਆਧਾਰੁ ਨਾਮੁ ਨਾਰਾਇਨ ਰਸਨਾ ਰਾਮੁ ਰਵੀਜੈ ॥

ਅੰਗ- ੩੩੮

ਕਿਉਂਕਿ ਦਿਲ ਤੋਂ ਜਿਹੜੀ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਐਸੀ ਇਹ ਦੁਆ, ਇਹ ਅਰਦਾਸ, ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਹੁਣ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਘਰ ਗ੍ਰਹਿ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪ ਜੀ ਆਪਣੇ ਮੁਬਾਰਕ ਚਰਨ ਪਾਓ। ਇਸ ਘਰ ਗ੍ਰਹਿ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰੋ। ਹੁਣ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਾਣੀ ਜਾਣ ਹਨ। ਉਥੇ ਅਰਦਾਸ-

ਵਿਣੁ ਬੋਲਿਆ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਾਣਦਾ
ਕਿਸੁ ਆਗੈ ਕੀਚੈ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਅੰਗ- ੧੪੨੦

ਹੁਣ ਅਰਦਾਸ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਦਿਲ ਤੋਂ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਉਹ ਖੁਦਾ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ, ਰੱਬ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਭਾਈ ਕੀ ਡਰੋਲੀ ਤੇ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਪਰ ਜੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਹੋਵੇ ਫੇਰ ਦੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਮਾਇਆਨੇ ਰਖਦੀਆਂ। ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਅਰਦਾਸ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਤਿਗੁਰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਆਪਣੇ ਮਹਿਲ ਮਾਤਾ ਦ੍ਰੋਮਤੀ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਭੈਣ, ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਪਤੀ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਖਿੱਚ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਮਕਾਨ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਮਕਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਹ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ। ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਆਉਣ, ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਘਰ ਵਿਚ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਕ ਅਲਮਸਤ ਫਕੀਰ ਹੈ, ਨਾਨਕ ਮਤਾ ਸਾਹਿਬ, ਪਹਾੜਾਂ 'ਚ ਜਿੱਥੇ ਰੀਠਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਉਸ ਜਗ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਬੇਅਦਬੀ ਕੀਤੀ ਗੁਰੂ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਤੇ ਫਕੀਰ ਇਕ ਕੁੱਟੀਆ ਪਾ ਕੇ ਲੁੱਕ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬਿਰਦ ਬਾਣੇ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖੋ। ਉਹਦੀ ਵੀ ਅਰਦਾਸ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਕਰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਹੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ! ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਪੈਜ ਰੱਖ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਪਹੁੰਚਣ 'ਚ ਦੇਰੀ ਕਦੇ ਤੱਕ ਲੱਗੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਦੇਖਦੀ ਰਹੀ ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ। ਪਾਂਡਵਾਂ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਚਾਰੀਆ, ਦ੍ਰੋਣਾਚਾਰੀਆ ਗੁਰੂਆਂ, ਭੀਸ਼ਮ ਪਿਤਾਮਾ ਵਲ ਵੇਖਦੀ ਰਹੀ। ਪਰ ਐਨੀ ਕੁ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ -

ਅਖੀ ਮੀਟਿ ਧਿਆਨੁ ਧਰਿ ਹਾਹਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਰੈ ਬਿਲਲਾਂਦੀ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ, ੧੦/੮

ਉਸੇ ਸਮੇਂ -

ਕਪੜ ਕੋਟ ਉਸਾਰਿਓਨੁ ਥਕੇ ਦੁਤ ਨ ਪਾਰਿ ਵਸਾਂਦੀ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ, ੧੦/੮

ਉਹ ਸੱਤ ਦਿਨ ਤੇ ਸੱਤ ਰਾਤਾਂ ਕੱਪੜਾ ਉਤਾਰਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਕਿਲੇ ਉਸਰ ਗਏ, ਪੈਜ ਰਹਿ ਗਈ।

ਘਰਿ ਆਈ ਠਾਕੁਰ ਮਿਲੇ ਪੈਜ ਰਹੀ ਬੋਲੇ ਸ਼ਰਮਾਂਦੀ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ, ੧੦/੮

ਕਹਿੰਦੀ, ਪੈਜ ਤਾਂ ਰਹਿ ਗਈ ਪਰ ਭਗਵਾਨ! ਤੂੰ ਦੇਰ ਲਾ ਦਿਤੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਰ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਵਲੋਂ ਲੱਗੀ, ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕੋਲ ਆਪ ਜੀ ਸਲਾਹ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ ਜੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਲਮਸਤ ਫਕੀਰ ਕੋਲ ਯੂ.ਪੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਵਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਧਰ ਇਹ ਭਾਈ ਸਾਂਈ ਦਾਸ ਦਾ ਤੇ ਬੀਬੀ ਰਾਮੇ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤੁਸੀਂ ਜਾਓ।

ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਵੀ ਫੇਰ ਐਸਾ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਘੋੜੇ ਉਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਨੂੰ ਵਧਦੇ ਨੇ ਜਿਧਰੋਂ ਫਕੀਰ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਦਲਭੰਜਨ ਗੁਰ ਸੁਰਮਾ ਵਡ ਜੋਧਾ ਬਹੁ ਪਰਉਪਕਾਰੀ॥

ਹੁਣ ਕੌਣ ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰ ਸਕਦੈ।

ਉਹ ਸਿੱਧ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਗੋੜੇ, ਈਰਖਾ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜੇ ਹੋਏ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਉਹ ਰੀਠਾ, ਜਿਹਨੂੰ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਆਪ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਹੈ ਛਕ ਲੈ। ਉਹ ਰੀਠਾ ਅੱਜ ਤੱਕ ਮਿਠਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾੜ ਦਿਤਾ। ਇਧਰ ਜਿੱਥੇ ਨਾਨਕ ਮਤਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਗੋਰਖ ਮਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛੱਤ ਪਾ ਕੇ, ਘਾਹ ਫੂਸ ਉਪਰ ਪਾ ਕੇ ਮਿੱਟੀ ਪਾ ਦਿਤੀ, ਥੱਲੇ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬਾਲਕਾ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ, ਬੜਾ ਪਾਖੰਡ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਧਰਤੀ 'ਚੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਏਗੀ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨੀ ਜਾਏਗੀ। ਹੁਣ ਉਥੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ, ਥੱਲੇ ਜਿਹੜਾ ਬਿਠਾਇਆ ਸੀ ਬਾਲਕਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਧਰਤੀ ਕੀਹਦੀ? ਕਹਿੰਦਾ ਗੋਰਖ ਮਤਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਿੱਥੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਸੀ, ਜਿੱਥੋਂ ਮੇਰੀ ਰੱਖੀ ਸੀ ਉਥੇ ਚਰਨ ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਹੁਣ ਆਵਾਜ਼ ਕਿੱਥੋਂ ਆਉਣੀ ਸੀ। ਧਰਤੀ ਪਾੜ ਕੇ, ਉਥੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਗੁੰਜਾਰ ਉਠੀ, ਨਾਨਕ ਮਤਾ, ਨਾਨਕ ਮਤਾ।

ਪਰ ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜਿਹੜਾ ਉਹ ਫਕੀਰ ਅਲਮਸਤ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਸਿੱਧਾਂ ਹੀ ਉਥੋਂ ਹੀ ਭਜਾ ਦਿਤਾ। ਐਸੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕੀਤੀ।

ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਉਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ। ਪਿੱਛੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ, ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲੀ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਕੁਝ ਸੰਗਤ ਭੇਜੀ, ਆਪਣੇ ਨਾਲ 25 ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਤੇਜ਼ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਸਰਪਰ ਘੋੜੇ ਓਧਰ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਦੌੜਾਏ, ਸਿੱਧ ਦੌੜ ਗਏ ਤੇ ਆਖਰ 'ਚ ਐਨੇ ਡਰ ਗਏ ਤੇ ਦੌੜ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਵੀ ਕਿੱਥੇ। ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਦੀ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ 'ਚ ਆਏ। ਐਨਾ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਆਪ ਦਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਰਿੱਧੀਆ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਭੁੱਲ ਗਈਆਂ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲਈ, ਅੱਗੇ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਾਂਗੇ।

ਰੀਠਾ ਸਾਹਿਬ ਅਸਥਾਨ ਜਦੋਂ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਯੂ.ਪੀ 'ਚ ਗਏ ਦਸਦੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੰਗਤ ਦੇ ਥੱਲੇ ਪਾਣੀ ਛੱਡ ਦੇਣਾ। ਫੇਰ ਕਰਨਲ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਮਾਈਆਂ 'ਚੋਂ 32 ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਉਥੇ ਲਈ। ਰੀਠਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਨਾਨਕ ਮਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕਰਵਾਈ।

ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਕੇਸਰ ਛਿੜਕਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਅੱਜ ਵੀ ਉਹ ਪਿੱਪਲ ਦੇ ਪੱਤੇ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖੇ ਨਾਨਕ ਮਤਾ ਸਾਹਿਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਰ ਕੇਸਰ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹਨ। ਕੇਸਰ ਛਿੜਕ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ 'ਸੂਕੇ ਕਾਸਟ ਹਰਿਆ' ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ।

ਏਧਰ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਆਪਣੀ ਨੂੰਹ ਮਾਤਾ ਦ੍ਰੋਮਤੀ

ਜੀ ਨਾਲ, ਹੋਰ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਏਧਰ ਵਲ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਮੇਵੜੇ ਨੇ ਆ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪਰਿਵਾਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਧ-ਬੁੱਧ ਨਾ ਰਹੀ। ਭਾਈ ਸਾਂਈ ਜੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੁਛ ਸੁੱਝ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਐਨੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਅੰਦਰ।

ਇਕ ਤਾਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀਆਂ ਤਾਂ ਚਲੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਪਰਿਵਾਰ, ਇਹ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਦੌੜੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਅੱਗੋਂ ਜਾ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਲੈਣ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਘਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਧਰਵਾਸ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਬੱਚਿਓ! ਤੁਸੀਂ ਧੀਰਜ ਰੱਖੋ, ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਸੰਵਾਰਦੇ ਨੇ, ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਉਹ ਰਾਖੀ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਨਾਨਕ ਮਤਾ ਰੀਠਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਆਪੁਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਆਪੇ ਰਾਖੈ ਆਪੇ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥

ਜਹ ਜਹ ਕਾਜ ਕਿਰਤਿ ਸੇਵਕ ਕੀ

ਤਹਾ ਤਹਾ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥

ਸੇਵਕ ਕਉ ਨਿਕਟੀ ਹੋਇ ਦਿਖਾਵੈ ॥

ਜੋ ਜੋ ਕਹੈ ਠਾਕੁਰ ਪਹਿ ਸੇਵਕੁ ਤਤਕਾਲ ਹੋਇ ਆਵੈ ॥

ਅੰਗ- ੪੦੩

ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਸਦਾ ਤੋਂ ਹੀ ਉਹ ਪੈਜ ਰਖਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਸੇਵਕ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਉਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਉਸ ਫਕੀਰ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ। ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਪਹੁੰਚੇ। ਹੁਣ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਸੰਵਾਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਏਧਰ ਮਾਤਾ ਜੀ, ਭਾਈ ਡਰੌਲੀ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਧੀਰਜ ਰੱਖੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਕਾਰਜ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਆਪ ਸੰਵਾਰਨ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਬਿਰੁ ਘਰਿ ਬੈਸਹੁ ਹਰਿ ਜਨ ਪਿਆਰੇ ॥

ਸਤਿਗੁਰਿ ਤੁਮਰੇ ਕਾਜ ਸਵਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਦੁਸਟ ਦੂਤ ਪਰਮੇਸਰਿ ਮਾਰੇ ॥ ਜਨ ਕੀ ਪੈਜ ਰਖੀ

ਕਰਤਾਰੇ ॥ ਬਾਦਿਸਾਹ ਸਾਹ ਸਭ ਵਸਿ ਕਰਿ ਦੀਨੇ ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਮਹਾ ਰਸ ਪੀਨੇ ॥ ੨ ॥

ਨਿਰਭਉ ਹੋਇ ਭਜਹੁ ਭਗਵਾਨ ॥

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਕੀਨੇ ਦਾਨੁ ॥ ੩ ॥

ਸਰਣਿ ਪਰੇ ਪ੍ਰਭ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥

ਨਾਨਕ ਓਟ ਪਕਰੀ ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ ॥ ਅੰਗ - ੨੦੧

ਐਸਾ ਧਰਵਾਸ ਮਾਤਾ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਸੀਸਾਂ ਦੇ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਤਾ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਹੀ ਪਿਆਰ ਵੰਡਦੀ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਦੇ ਆਸਰੇ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਚਲਦਾ ਹੈ।

ਜਤੁ ਤਤੁ ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ ਹੁਇ ਫੈਲਿਓ ਅਨੁਰਾਗੁ ॥

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਪੰਛੀ ਵੀ ਚਹਿ-ਚਹਾਉਂਦੇ ਨੇ ਪਿਆਰ 'ਚ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਆਹ ਦਰਖਤ ਵੀ ਝੁੰਮਦੇ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਐਸਾ ਪਿਆਰ ਉਸ ਵਾਤਾਵਰਣ 'ਚ ਫੈਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਐਸੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪੁਤਾ ਮਾਤਾ ਕੀ ਆਸੀਸ ॥

ਨਿਮਖ ਨ ਬਿਸਰਉ ਤੁਮ ਕਉ ਹਰਿ ਹਰਿ

ਸਦਾ ਭਜਹੁ ਜਗਦੀਸ ॥

ਅੰਗ- ੪੯੯

ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਯਾਦ ਕਰੋ ਗੁਰੂ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਓਧਰ ਵੀ ਖਿੱਚ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਸਿੱਧੇ ਹੀ ਜਿੱਥੇ ਇਸਨੇ ਘਰ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਭਾਗ ਲਗ ਗਏ। ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਿਲ ਗਈਆਂ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਦਰਿ ਹੋਵੇ ਫੇਰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਲਖ ਖੁਸ਼ੀਆ ਪਾਤਿਸਾਹੀਆ

ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਦਰਿ ਕਰੋਇ ॥

ਨਿਮਖ ਏਕ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦੇਇ

ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸੀਤਲੁ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ- ੪੪

ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਆਏ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਰਤ ਗਈਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਘਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੋਹਣੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਆਉਣ, ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਪਿਆਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਪੈਣ। ਕਿੰਨਾਂ ਸੁਹਾਵਣਾ ਘਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੱਖ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।

ਸੁਣਿ ਸਾਖੀ ਮਨ ਜਪਿ ਪਿਆਰ ॥

ਅਜਾਮਲੁ ਉਧਰਿਆ ਕਹਿ ਏਕ ਬਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੯੨

ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਉਹ ਘਰ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਹੁਣ ਸਾਂਈ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ 'ਚ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਏਧਰ ਵਿਸਾਖੀ ਆ ਗਈ ਤੇ ਏਧਰੋਂ ਵੀ ਅਰਦਾਸਾਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ! ਆਪਣੇ ਹਰਿਮੰਦਰ 'ਚ ਆਓ। ਏਧਰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਰਤਾਓ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਪਿਆਰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਫਿਰ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਜਗ੍ਹਾ-ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਭਾਗ ਲਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਗੁਰੂ ਸੰਵਾਰਦੇ ਨੇ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ,

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਿਹ।

ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ (ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਵਿਸਮਾਦੀ ਧੁਨਾਂ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾਈ ਜਾਰੇ ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ)

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹਰ ਸਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅਲੌਕਿਕ ਤੇ ਨਿਵੇਕਲੇ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼, ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਬੈਠੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਲ ਭਰ ਚੇਸ਼ਟਾ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਸੰਗਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜੁੜ ਬੈਠਣ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਜਲਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਐਤਕੀਂ ਹਾਲਾਤ ਕੁਝ ਵਖਰੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਨੂੰ ਕਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਕਾਰਨ ਬਣੇ ਗਲੋਬਲੀ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੇ ਆਵਾਜਾਈ ਸਾਧਨਾਂ (ਹਵਾਈ ਸਫਰਾਂ) ਤੇ ਰੋਕ ਲਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦੇ, ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਮਿਲੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸਮੂਹ ਟਰੱਸਟ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਟਰੱਸਟ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗੁਰਮਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਦਿਵਸ, ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸਨ। ਟਰੱਸਟ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗੁਰਮਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸਮਾਗਮ 31 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ 4 ਵਜੇ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਹੋਏ ਅਤੇ 1 ਨਵੰਬਰ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਤਕਰੀਬਨ 12 ਵਜੇ ਸੰਪੰਨ ਹੋਏ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਲੱਖਣ ਅਤੇ ਨਿਵੇਕਲੇ ਤੱਥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ।

ਆਰੰਭਿਕ ਪੁਖਤਾ ਪ੍ਰਬੰਧ - ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਓਟ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗੁਰਮਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਾਗਮ ਛੋਟੇ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਵਿਚ ਹੋਏ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵੱਡੇ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਵਿਚ ਵਰਤਾਏ ਗਏ।

ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਆਰੰਭਤਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਦਰਸਾਈ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਜੁਗਤਿ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ 3 ਵਜੇ ਤੋਂ 3.45 ਵਜੇ ਤਕ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਅੰਦਰ ਹੋਏ। ਉਪਰੰਤ 4 ਵਜੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੁੰਦਰ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚ ਸਸ਼ੋਭਿਤ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਲੋਂ ਸ਼ਰਧਾ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਦੀਵਾਨ

ਹਾਲ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਆਰੰਭਤਾ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਉਪਰੰਤ ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਬੀਬੀ ਚਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਦੇ ਜਥੇ ਵਲੋਂ ਹੋਏ।

ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸਵੇਰੇ 8 ਵਜੇ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਰਾਗੀ, ਢਾਡੀ, ਜਥਿਆਂ, ਸੰਤਾਂ-ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ।

ਬੀਬੀ ਜਗਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ, ਭਾਈ ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਜਥਾ ਬੀਬੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਕੌਰ ਪੱਟੀ, ਭਾਈ ਕਾਰਜ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਢਾਡੀ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਨਮੋਲ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਨੂੜ, ਭਾਈ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਘੋਲਾ), ਜਥੇਦਾਰ ਭਾਈ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਮੁਖੀ, ਪੰਥਕ ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ, ਭਾਈ ਜਗਮਿੱਤਰ ਸਿੰਘ ਰੋਪੜ, ਭਾਈ ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਜੀਦਪੁਰ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਪੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ। ਉਪਰੰਤ ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਘਾਲਣਾ ਕਮਾਈਆਂ 'ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਭਾਈ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਾਲੇ, ਢਾਡੀ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਨੂਰ, ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਕਸ਼ਮੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਲਹੋਰਾਂ ਵਾਲੇ, ਜਥੇਦਾਰ ਬਾਬਾ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ, ਸੰਤ ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਲੰਗਰਾਂ ਵਾਲੇ, ਭਾਈ ਮਨਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜਥਾ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਪੀ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ।

ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ, ਭਾਈ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ (ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਨੇ ਸਰਵਣ ਕਰਵਾਈ। ਉਪਰੰਤ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਵੀਚਾਰ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਉਪਰੰਤ ਭਾਈ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹੈਂਡ ਰਾਗੀ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਸੋਹਾਣਾ, ਭਾਈ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਨੇਹੀ, ਬਾਬਾ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਸਤੂਆਣਾ ਸਾਹਿਬ, ਭਾਈ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੋਲਾ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਪੀ, ਬਾਬਾ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ

ਟਿੱਬੀ ਸਾਹਿਬ, ਭਾਈ ਕਮਿੱਕਰ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁ. ਬੜਾ ਪਿੰਡ ਕਲਕੱਤਾ, ਬਾਬਾ ਸੁਖਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਗਰੂਰ, ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ, ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ, ਭਾਈ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਪੀ, ਭਾਈ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ, ਬੀਬੀ ਦਿਲਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ, ਬਾਬਾ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਧੰਨਾ ਭਗਤ ਮੋਹਾਲੀ, ਬਾਬਾ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਧੁਲਕੋਟ, ਬਾਬਾ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੁਰਾਲੀ, ਭਾਈ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੋਲਾ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਪੀ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰੱਤਾ ਗੱਦੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰ ਸਤੋਤਰ ਰਾਹੀਂ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਕੀਤੀ। ਅਰਦਾਸ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਉਪਰੰਤ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ 1 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ 12 ਵਜੇ ਹੋਈ।

ਭਾਵੇਂ ਟਰੱਸਟ ਵਲੋਂ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸਰਵਣ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ, ਫਲੈਕਸ ਬੋਰਡ, ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਨਿਊਜ਼ ਆਦਿਕ ਨਹੀਂ ਲਗਾਈ ਗਈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਨੇ ਹੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਕਿਸੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਵਾਰੀ ਬੱਸ ਆਦਿਕ ਨਹੀਂ ਭੇਜੀ ਗਈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਦੋਨੋਂ ਦਿਨ ਹੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਆਮਦ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੀ ਘਾਲਣਾ ਕਮਾਈ, ਉਹਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਆਪਣੀ ਮਿਸਾਲ ਆਪ ਸੀ। ਸੰਗਤਾਂ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ, ਆਪਣੇ ਸਾਧਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦੋਨੋਂ ਦਿਨ ਹੁੰਮ-ਹੁੰਮਾ ਕੇ ਪੁਜਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਚੌਗਿਰਦਾ ਖਾਲਸਈ ਜਾਹੋ ਜਲਾਲ ਨਾਲ ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ। ਕੇਸਰੀ ਰੰਗ ਦੇ ਝੂਲਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ, ਕੇਸਰੀ ਝੰਡੀਆਂ, ਸਜਾਵਟਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਲੜੀਆਂ ਨੇ ਹੋਰ ਵੀ ਦਿਲ ਖਿਚਵਾਂ ਨਜ਼ਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਘਾਲਣਾ ਕਮਾਈਆਂ ਬਾਰੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ 100 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰੇਮ ਭੇਟਾ ਤੇ ਦਿਤੀ ਗਈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅੱਧੀ ਭੇਟਾ ਤੇ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰਾਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਪਦਾਰਥ ਵਰਤਾਏ ਗਏ। ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਹੀ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ

ਪਿਆਰ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਜਾਬਤੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਿਆ। ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਸਰਸ਼ਾਰ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਲੈ ਕੇ ਅਗਲੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਤੇ ਆਸ ਨਾਲ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਚਾਲੇ ਪਾਏ।

ਸਟੇਜ ਸਕੱਤਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਾਖੂਬੀ ਨਿਭਾਈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਭਾਈ ਪ੍ਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੋਪੜ ਤੇ ਭਾਈ ਸਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਿਤਾ। ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਨਿਭਾਈ ਗਈ।

ਸੋ ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਹਰ ਪੱਖ ਤੋਂ ਨਿਵੇਕਲਾ ਤੇ ਅਲੌਕਿਕ ਸੀ। ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇੰਟਰਨੈਟ ਮੀਡੀਏ ਰਾਹੀਂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਹੀ ਲਾਈਵ ਸਰਵਣ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਪੈਣ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ।

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਸੰਬੰਧੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀਆਂ

1. ਰਿਨੂਅਲ ਦਾ ਚੰਦਾ ਭੇਜਣ ਲਈ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨੰਬਰ ਅਤੇ ਰਿਨੂਅਲ ਤਾਰੀਖ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਚੰਦਾ ਰਿਨੂਅਲ ਲਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲਈ ਹੈ।
2. ਜੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਲਈ ਚੰਦਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਇਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨਾ ਪੁਜਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਰਕਮ ਦਾ ਰਸੀਦ ਨੰਬਰ ਆਦਿ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੇ।
3. 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਛਪੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦੀ ਵਿਚ ਨਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ। ਜੇਕਰ ਆਪ ਪੁਰਾਣੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨਹੀਂ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਤਰਣ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਵਾਪਿਸ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ।

ਹਿੰਦ ਦੀ ਚਾਦਰ - ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਵਸ - (19 ਦਸੰਬਰ 2020)

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹਾਦਤ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਵਾਪਰਿਆ ਵੱਡਾ ਅਦੁੱਤੀ ਸਾਕਾ ਹੈ। ਐਸੀ ਘਟਨਾ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਮਿਲਣੀ ਕਠਨ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਧਰਮ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਉਪਰ ਬਣੇ ਧਰਮ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਠਲੂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਮਹਾਨ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ 'ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਹਿੰਦ ਦੀ ਚਾਦਰ' ਕਹਿ ਕੇ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਅਲੌਕਿਕ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੂੰ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਵਾਪਰਿਆ ਮਹਾਨ ਸਾਕਾ ਕਿਹਾ ਹੈ -

ਤਿਲਕ ਜੰਝੂ ਰਾਖਾ ਪ੍ਰਭ ਤਾਕਾ॥

ਕੀਨੋ ਬਡੋ ਕਲੂ ਮਹਿ ਸਾਕਾ॥

ਸਾਧਨਿ ਹੇਤਿ ਇਤੀ ਜਿਨਿ ਕਰੀ॥

ਸੀਸੁ ਦੀਆ ਪਰ ਸੀ ਨ ਉਚਰੀ॥

ਧਰਮ ਹੇਤ ਸਾਕਾ ਜਿਨਿ ਕੀਆ॥

ਸੀਸ ਦੀਆ ਪਰ ਸਿਰਰੁ ਨ ਦੀਆ॥

ਨਾਟਕ ਚੇਟਕ ਕੀਏ ਕੁਕਾਜਾ॥

ਪ੍ਰਭ ਲੋਗਨ ਕਹ ਆਵਤ ਲਾਜਾ॥

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਹਿਲੀ ਅਪ੍ਰੈਲ 1621 ਈ: (ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ 5, 1678 ਬਿਕਰਮੀ) ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਪੰਜਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਬਚਪਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਬੀਤਿਆ ਜਿਥੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਘੋੜ ਸਵਾਰੀ, ਨੇਜ਼ਬਾਜ਼ੀ ਅਤੇ ਸੂਰਮਗਤੀ ਦੇ ਕਈ ਕਰਤੱਵ ਸਿਖਾਏ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਰਾਗ ਵਿਦਿਆ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੁਚੀ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਵੈਰਾਗ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। 12 ਸਾਲ ਦੀ ਆਯੂ ਵਿਚ 4 ਫਰਵਰੀ 1633 ਨੂੰ, ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਬੀਬੀ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋ ਗਈ ਜੋ ਲਖਨੌਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲਾਲਚੰਦ ਅਤੇ ਬਿਸ਼ਨ ਕੌਰ ਦੀ ਸਪੁੱਤਰੀ ਸਨ।

1628 ਈ: ਵਿਚ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਬੈਠਿਆ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਰੁਖ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਲ ਸੁਖਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁਗਲਾਂ ਨਾਲ ਕਈ ਯੁੱਧ ਹੋਏ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਬਹਾਦਰੀ

ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਵਿਖਾਏ। ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ 1644 ਈ: ਵਿਚ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਉਪਰੰਤ ਆਪ ਜੀ ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਸਣੇ ਬਾਬਾ ਬਕਾਲਾ ਆ ਗਏ। ਏਥੇ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਵਧੇਰੇ ਸਮਾਂ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਵਿਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਜੀ ਨਮਿਤ ਜੁੜੇ ਰਹੇ।

ਜਲਦੀ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ 'ਬਾਬਾ ਬਕਾਲੇ' ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਕੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾ ਗਏ। ਏਥੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮੱਖਣਸ਼ਾਹ ਲੁਭਾਣੇ ਨੇ 'ਗੁਰੂ ਲਾਧੇ ਰੇ, ਗੁਰੂ ਲਾਧੇ ਰੇ' ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। 11 ਅਗਸਤ 1664 ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਰਸਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਅਤੇ ਆਪ ਨੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਸੰਭਾਲੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸੇਧ ਦੇਣ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਨਿਜੀ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਲੰਮੀ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ। ਰੋਪੜ, ਬਨੂੜ, ਰਾਜਪੁਰਾ, ਬਹਾਦਰਗੜ੍ਹ, ਧਮਧਾਨ ਤੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਦਿੱਲੀ ਪੁੱਜੇ। ਇਥੋਂ ਮਥਰਾ, ਆਗਰਾ, ਈਟਾਹ, ਕਾਨ੍ਹਪੁਰ, ਫਤਹਿਪੁਰ, ਅਲਾਹਾਬਾਦ, ਮਿਰਜ਼ਾਪੁਰ ਅਤੇ ਬਨਾਰਸ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤੇ। ਸਸਰਾਮ ਅਤੇ ਬੋਧ ਗਾਇਆ ਤੋਂ ਪਟਨੇ ਪੁੱਜੇ ਜਿਥੇ ਪਰਿਵਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੰਘੇਰੇ ਰਾਹੀਂ ਆਪ ਢਾਕਾ ਪੁੱਜੇ। ਏਥੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਖਬਰ ਮਿਲੀ ਕਿ ਪਟਨੇ ਵਿਖੇ 22 ਦਸੰਬਰ 1666 ਨੂੰ ਬਾਲਕ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਨੇ ਜਨਮ ਧਾਰਿਆ ਹੈ।

ਲੰਮੀਆ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦੂਰ ਦੂਰੇਡੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਕਾਰਨ ਆਪ ਜੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਕਈ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਕਸਬਿਆਂ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕ ਰਹਿਨੁਮਾ ਵਜੋਂ ਉਜਾਗਰ ਹੋ ਗਏ। ਆਮ ਲੋਕ ਮੁਗਲ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਸਹਿਮ ਵਿਚ ਜੀਅ ਰਹੇ ਸਨ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਰਾਜ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹਿੰਦੂ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਜਬਰਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਜ਼ੋਰ ਪਕੜ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਵਿਚ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਉੱਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਹਰੇਕ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਖਤੀ ਅਤੇ ਜੁਲਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ। ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ 1669 ਈ: ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਰਈਅਤ ਉਪਰ ਮੁੜ ਜਜ਼ੀਆ ਲਾ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਸਭ ਮੰਦਰ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਢਾਹ ਦੇਣ ਦਾ

ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਜਾਮਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਸਖਤੀ ਵਰਤੀ ਗਈ। ਸੰਨ 1674 ਈ: ਵਿਚ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਇਫਤਾਰ ਖਾਨ (1674-75) ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਨ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਨੁਕਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਅਤੇ ਤਸੀਹੇ ਦੇਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਗਰੀਬ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਮਜਬੂਰਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਨ ਲਗ ਪਏ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਪੰਡਤ ਇਸ ਦਸ਼ਾ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮੁਸੀਬਤ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕੀਤਾ। ਆਖਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਰਗ ਦਾ ਇਕ ਜੱਥਾ ਮਟਨ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਾਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ 25 ਮਈ 1675 ਨੂੰ ਚੱਕ ਨਾਨਕੀ (ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ) ਪੁਜਿਆ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਦੁਖ ਭਰੀ ਵਿਥਿਆ ਦਸੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਪੰਡਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਾਮ ਭਾਈ ਮਾਈਦਾਸ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿਚੋਂ ਸੀ। ਮਾਈਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਯਾਤਰਾ ਸਮੇਂ ਲੰਮੀ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਾਮ ਤੋਂ ਦੁਖ ਭਰੀ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਸ ਜੁਲਮ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਠਲ੍ਹ ਪਾਈ ਜਾਵੇ। ਆਪ ਜੀ ਅੰਤਰ-ਧਿਆਨ ਹੋ ਕੇ ਸੋਚ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਹੋਣਹਾਰ ਬਾਲਕ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਯੂ ਉਸ ਸਮੇਂ 9 ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਦਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਿਤਾ-ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਆ ਪਹੁੰਚੇ। ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਪਾਸ ਬਿਠਾਇਆ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਤਾਂ ਦੀ ਦੁਖ ਭਰੀ ਕਹਾਣੀ ਦੱਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਜੁਲਮ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਹੀ ਰੋਕ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਜੀ ਨੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਹੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਮਹਾਨ ਆਤਮਾ ਹੋਰ ਕੌਣ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਉਤਰ ਸੁਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਲੀਦਾਨ (ਸ਼ਹੀਦੀ) ਦੇਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਬਣਾ ਲਈ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਵਾਪਸ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪਰਤ ਜਾਣ ਅਤੇ ਗਵਰਨਰ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦੇਣ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਦੇ ਆਗੂ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇ ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਨਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲੈਣ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਦੇ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਵਲ ਨੂੰ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ। ਆਪ ਜੀ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਦੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ, ਧਮਧਾਨ ਰਾਹੀਂ

ਆਗਰੇ ਪਹੁੰਚੇ ਜਿਥੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਕ ਕੌਤਕ ਰਾਹੀਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਆਗਰੇ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਪਰ ਭੱਟਵਹੀ ਮੁਲਤਾਨੀ ਸਿੰਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ 11 ਜੁਲਾਈ 1675 ਈ: ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਚੱਲੇ। ਤੁਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 8 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਉਤਰਾਧਕਾਰੀ ਥਾਪ ਕੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੀ ਸੌਂਪਣਾ ਕਰ ਦਿਤੀ ਸੀ। 12 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਰੋਪੜ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਚੌਕੀ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂਰ ਮਹੰਮਦਖਾਨਾ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਘਨੌਲਾ ਪਰਗਨਾ ਦੇ ਪਿੰਡ ਮਲਕਪੁਰ ਰੰਗੜਾਂ ਵਿਖੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਸਰਹਿੰਦ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਦਿਲਾਵਰ ਖਾਨ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਸੀ ਪਠਾਣਾ ਵਿਖੇ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਖਬਰ ਭੇਜ ਦਿਤੀ। ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਤੇ ਆਪ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਤੇ ਤਸੀਹੇ ਦਿਤੇ ਗਏ। ਫੇਰ ਇਕ ਲੋਹੇ ਦੇ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਦਿੱਲੀ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਆਪ 4 ਨਵੰਬਰ 1675 ਈ: ਨੂੰ ਪੁੱਜੇ। ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਗਲਾਂ ਨਾਲ ਜਕੜਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੁਲਮ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਾਂ ਕਿ ਆਪ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲੈਣ ਪਰ ਨਾਂ ਤਾਂ ਸਰੀਰਕ ਕਸ਼ਟ, ਨਾ ਦੁਨਿਆਵੀ ਲਾਲਚ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਰਾਦੇ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਸੱਚ ਦਾ ਮਾਰਗ ਤੋਂ ਥਿੜਕਾ ਸਕੇ। ਜਦੋਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵਸ ਨਾ ਚੱਲਿਆ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੀ ਉੱਚਤਾ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰਾਮਾਤ ਵਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਪਰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਮੁਦਾਖਲਤ ਕਰਨੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਾ ਮੰਨੀ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਵਿਖੇ 11 ਨਵੰਬਰ 1675 ਨੂੰ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਕਰੋਧੀ ਤੋਂ ਡਰਦਿਆਂ ਆਪ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਅੱਗੇ ਨਾ ਆਇਆ। ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਲੱਖੀ ਸ਼ਾਹ ਲੁਬਾਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਨਗਾਹੀਆ ਆਪਣੇ ਗੱਡੇ ਲੈ ਕੇ ਆਏ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਧੜ ਗੱਡਿਆਂ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੈ ਗਏ। ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਭੈ ਕਾਰਨ ਖੁਲ੍ਹੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਲੁਬਾਣਾ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਘਰ ਅੰਦਰ ਹੀ ਰੱਖ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਹੀ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿਤੀ। ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਸਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਘਰ ਵੀ ਜਲ ਕੇ ਰਾਖ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਰਕਾਬਗੰਜ ਸਥਿਤ ਹੈ।

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 52 ਤੇ)

ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਪੰਜ ਖੰਡ

ਡਾ. ਰਾਮ ਸਿੰਘ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਨਵੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-45)

ਅਸੀਂ ਭੀ ਇਥੇ ਆਤਮਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪਰ ਇਹ ਦਰਸ਼ਨ ਹਾਲੇ ਵੀ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ ਤੇ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ। ਪਰਮ-ਖੰਡ ਨਾਲੋਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੇ ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਟਿਕਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਪਰ ਫੇਰ ਭੀ ਸਦੀਵੀ ਨਹੀਂ। ਸਦੀਵਤਾ ਦਾ ਲੱਛਣ ਇਹ ਕਿਸੇ ਅਗਲੇ ਦਰਜੇ ਉੱਤੇ ਧਾਰਨਗੇ। ਉੱਜ ਸਾਧਕ ਲਈ ਇਹ ਭੀ ਅਤਿਅੰਤ ਗ਼ਨੀਮਤ ਹਨ। ਦੈਵੀ ਨੂਰ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਉਸ ਨੂੰ ਖੂਬ ਸਰਸਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਸ ਵਿਚ ਹੁਣ ਉਤਰਾ ਚੜ੍ਹਾ ਘੱਟ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਘਾਲ ਸਫਲ ਹੋਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਬੱਝਦਾ ਹੈ। ਪਰਮ-ਖੰਡ ਕਠਨ ਘਾਲ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ, ਗਿਆਨ-ਖੰਡ ਉਸ ਘਾਲ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪੈਣ ਦੀ। ਸਾਧਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਾਨਣ ਦੇ ਫੁਹਾਰੇ ਫੁਟਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦਾ ਤਨ ਮਨ ਠਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਉਹ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਬਿਰਤੀ ਜੋੜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿਮਰਨ ਉਸ ਲਈ ਇਕ ਰਸਮ ਜਾਂ ਨਿਯਮ-ਮਾਤਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਨਾ ਇਕ ਅਲੂਣੀ ਸਿਲ ਚੱਟਣ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਅਲੂਣੀ ਸਿਲ ਵਿਚ ਹੁਣ ਰਸ ਝਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਇਹ ਰਸ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਆਪਾ ਹੀ ਨਵੇਂ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖੀ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਦੈਵੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਦਾ ਅੰਦਰ ਸਧਾਰਨ ਆਪੇ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਫੈਲਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਖੁਲ੍ਹੇ ਦਾ, ਬੰਦ-ਖਲਾਸੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਗਿਆਨ-ਖੰਡ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਇਹ ਅਜਿਹੇ ਨਵੇਂ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਪਹਿਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਫਨੇ ਵਿਚ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਸਕਦਾ। ਮਨ ਦੀ ਜਿੱਤ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਦਾ ਅਰਥ ਬੰਦ-ਖਲਾਸੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਭੀ ਹੈ।

ਉੱਪਰ ਅਸੀਂ ਆਤਮਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਇਹ ਦਰਸ਼ਨ ਭਾਵੇਂ ਬੇਹੱਦ ਅਨੰਦ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਤਮਾਨੰਦ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹਾਲੇ ਵੀ ਸਾਧਕ ਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਸਾਧਕ ਦਾ ਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਪੂਰਨ ਸੰਜੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਸਾਧਕ ਦਾ ਆਪਾ ਭਾਵੇਂ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਫੇਰ ਵੀ

ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਵਿਚ ਸਮਾਨ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਉਸ ਉੱਤੇ ਧਿਆਨ ਹੀ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਲੇਖਕਾਂ, ਐਵੇਲਿਨ ਅੰਡਰਹਿਲ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ 'ਰੂਹ ਦੀ ਮੰਗਣੀ' ਕਿਹਾ ਹੈ, ਵਿਆਹ ਹਾਲੇ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਭੀ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਧਕ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਦਿਸਦੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਭੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਰੀਰਕ ਇੰਦਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਕੁਦਰਤੀ ਵਸਤਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵੀਂ ਰੰਗਤ ਤੇ ਅਸਲੀਅਤ ਸਹੀ ਕਰਨ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਖੀਰ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਭੇਤ ਨੂੰ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਕਵੀ ਬਲੇਕ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਸਰੀਰਕ ਇੰਦਰਿਆਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਸਾਫ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਹਰੇਕ ਵਸਤੂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਿਸਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਹ ਸੱਚਮੁਚ ਹੈ - ਬੇਅੰਤ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭੀ ਗਿਆਨ-ਖੰਡ ਦੇ ਵਰਣਨ ਵਿਚ ਸਾਧਕ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਰਤਨ ਵਲ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਹਰ ਵਸਤ ਬੇਅੰਤ ਭਾਸਦੀ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਹਰ ਵਸਤ ਹੈ ਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਹੀ, ਪਰ ਜਦ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਉੱਤੇ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਪੜਦਾ ਛਾਇਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਬੇਅੰਤਤਾ ਲੁਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਇਹ ਭੀ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੇਅੰਤ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਜਣ ਵਾਲਾ ਨਿਰੰਕਾਰ ਬੇਅੰਤ ਹੈ, ਜਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਬੇਅੰਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਬੇਅੰਤਤਾ ਨੂੰ ਹੀ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਲੱਛਣ ਉਸ ਦੀ ਕਿਰਤ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੇਅੰਤਤਾ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਮਨੁੱਖੀ ਘੋਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਗੁਣ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਸਤਕ ਮਤਾਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਸਿਧਾਂਤ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਭਿੰਨ ਮਤਾਂ ਵਿਚ ਪਰਮ-ਸੱਤਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਬਾਰੇ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੇ ਮਤ ਭੇਦ ਹੋਣ, ਸਭ ਉਸ ਨੂੰ ਅਤਿਅੰਤ ਵੱਡਾ ਜ਼ਰੂਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਗੀਤਾ ਦੇ ਯਾਰੂਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਆਪਣਾ ਵਿਰਾਟ ਸਰੂਪ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਕਈ ਸਲੋਕ ਪੇਂਤੀਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦੀ ਵਸਤੂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਹਨ -

'ਅਰਜਨ ਬੋਲਿਆ - ਹੇ ਦੇਵ! ਆਪ ਦੀ ਦੇਹ ਵਿਚ ਮੈਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ, ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸਭ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਨੂੰ, ਕਮਲ ਆਸਨ ਉੱਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ

ਈਸ਼ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ, ਸਭ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਦੈਵੀ ਸੱਪਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ।

"ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਹੱਥਾਂ, ਢਿੱਡਾਂ, ਮੂੰਹਾਂ, ਨੇਤਰਾਂ ਤੇ ਅਨੰਤ ਰੂਪਾਂ ਵਾਲਾ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਆਪ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮਯ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਆਪ ਦਾ ਆਦਿ ਹੈ।"

'ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ ਬੋਲੇ - ਹੇ ਅਰਜਨ! ਤੇਰੇ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਤੇਜਮਈ, ਸੰਸਾਰ-ਵਿਆਪੀ, ਅਨੰਤ, ਪਰਮ ਆਦਿ ਰੂਪ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ।

'ਵੇਦ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ, ਯੱਗ ਨਾਲ, ਹੋਰ-ਹੋਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਵਾਚਨ ਨਾਲ, ਦਾਨ ਨਾਲ, ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਜਾਂ ਉਚ ਤਪਾਂ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਇਹ ਸਰੂਪ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੈ।

"ਪਰ ਹੇ ਅਰਜਨ! ਮੇਰੇ ਸਬੰਧੀ ਐਸਾ ਗਿਆਨ, ਐਸੇ ਮੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਵਾਸਤਵਿਕ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਸਿਰਫ ਅਨੰਨ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ।"

"ਹੇ ਪਾਂਡਵ! ਜਿਹੜਾ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਮੈਨੂੰ ਸਮਰਪਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਆਸਰੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਭਗਤ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਆਸਕਤੀ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨਾਲ ਦਵੈਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਪਾਂਦਾ ਹੈ।" (ਅਨੁਵਾਦਕ, ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਮੁਸਾਫਰ)

ਇਥੇ ਅੰਤਲੇ ਦੇ ਸਲੋਕ ਇਸ ਲਈ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਏ ਦੇ ਤੱਤਸਾਰ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕੇ। ਵਿਰਾਟ ਸਰੂਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਦੈਵੀ ਬੇਅੰਤਤਾ ਦਾ ਲੱਛਣ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਭਗਤੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਉਣਾ ਇਸ ਅਧਿਆਏ ਦਾ ਅਸਲ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ। ਮਾਨਵਵਾਦ ਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਬੇਅੰਤਤਾ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਵੇਲੇ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗਿਆਨ-ਖੰਡ ਦੇ ਵਰਣਨ ਨੂੰ ਪੈਂਤੀਵੀਂ ਪਉੜੀ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਛੱਤੀਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਦੀ ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਵਿਚ 'ਨਾਦ ਬਿੰਦ ਕੋਡ' ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ 'ਅਨੰਦੁ' ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਦ ਸਾਧਕ ਬੇਅੰਤਤਾ ਦੇ ਰੂਬਰੂ ਖਲੋਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਪ੍ਰਤਿਕਰਮ ਅਨੰਦ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਨੰਦ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਹਾਤਮਿਕ ਅਨੁਭਵ ਹੈ। ਬੇਅੰਤਤਾ ਜਦੋਂ ਬਹੁਤ ਇਕਾਗਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਂਦੀ ਹੈ -

ਸਾਧਾਰਨ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦੀ ਹੈ - ਛੋਟੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਤੋਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਵਾਲੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਤੋਂ। ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲ ਜਾਂ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪਹਿਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹਨ ਤੇ ਪਹਾੜਾਂ ਜਾਂ ਸਮੁੰਦਰਾਂ

ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੂਜੀ ਦੇ। ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਜਾਂ ਮਹੱਤਵ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਜੇ ਸੁਹਜਾਤਮਿਕ ਭਾਵਨਾ ਜਾਗਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਸਮਾਦ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਜੁਲਦੀ ਭਾਵਨਾ ਮਹਾਨ ਉੱਚ (The Sublime) ਦੀ ਹੈ। ਵਿਸਮਾਦ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਵੇਲੇ ਦਰਸ਼ਕ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਛੋਟਾ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸਬਦਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਦਰਸ਼ਕ ਵਿਚ ਨਿਮਰਤਾ ਜਗਾ ਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ। ਜਦ ਵਿਸਮਾਦਿਕ ਭਾਵਨਾ ਤੀਬਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਲ ਦੇਖਦਾ, ਉਸ ਵਿਚ ਆਪਾ ਗਵਾਉਂਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁਮਾਰੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਖੰਡ ਵਿਚ ਇਹ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਖੰਡ ਦਾ ਨਾਂ ਭਾਵੇਂ ਬੋਧਿਕਤਾ ਦੀ ਯਾਦ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਵਸਤੂ ਦੀਰਘ ਭਾਵਕਤਾ ਦੀ ਉਪਜ ਦੀ ਸੂਚਕ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਸਾਧਕ ਗਿਆਨ ਖੰਡ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਨਿੱਤ ਨਵੇਂ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਪਰਗਟਾ ਦੀ ਬੇਅੰਤਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੋਰਾਨੀ ਉਸ ਦੀ ਲਿਵ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਇਕਾਗਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਧਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਵਧਦੇ ਅਨੰਦ ਦਾ ਸੋਮਾ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗਿਆਨ-ਖੰਡ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਬੇਅੰਤਤਾ ਤੇ ਅਨੰਦ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅਸੀਂ ਵਿਸਮਾਦ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਤਸੱਵਰ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰਤਿਕਰਮ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਗਤੀ ਦਾ ਭੀ ਜਾਗਦਾ ਹੈ। ਸਾਧਾਰਨ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਖਿੱਚ ਖਾ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਸਾਧਕ ਲਈ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਬੇਅੰਤਤਾ ਦਾ ਗੁਣ ਉਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਉਸ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਕਾਂਗਾਂ ਉਛਾਲਦਾ ਹੈ। ਗਿਆਨ-ਖੰਡ ਭਗਤੀ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਪੱਕਣ ਦੀ ਭੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ, ਜਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਿਛੇ ਦੇਖ ਆਏ ਹਾਂ।

ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਗਿਆਨ-ਖੰਡ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਣਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ -

(ੳ) ਬੇਅੰਤਤਾ ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਤੋਂ ਵਿਸਮਾਦਿਕ ਮਨੋਭਾਵ ਜਾਗਦੇ ਹਨ।

(ਅ) ਵਿਸਮਾਦਿਕ ਭਾਵ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਉਤਪੰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

(ੲ) ਵਿਸਮਾਦਿਕ ਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਗਦਾ ਤੇ ਵਧਦਾ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਅਦੁੱਤੀ ਸ਼ਹਾਦਤ

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

(ਨੋਟ-ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਜੋੜ ਮੇਲ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮਿਤੀ 22 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਜੋੜ ਮੇਲ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਸਰਹੰਦ ਵਿਖੇ 26-28 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ)

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਅਦੁੱਤੀ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਦਸੰਬਰ ਸੰਨ 1704 ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਸੰਸਾਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਦੁਰਲੱਭ ਹੈ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਜੋਗੀ ਅੱਲਾ ਯਾਰ ਖਾਨ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਹਾਨ ਤੀਰਥ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਰਦਲ 'ਤੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਤੀਰਥ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਹਰ ਕਣ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿਚ ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਐਸੀ ਹੀ ਦਿਲ-ਕੰਬਾਊ ਦਾਸਤਾਨ 'ਸਰਹੰਦ ਦੀ ਦੀਵਾਰ' ਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਨਿੱਕੀਆਂ ਜਿੰਦਾਂ - (ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ) ਨੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸਾਕਾ ਕਰ ਵਿਖਾਇਆ। ਕੋਟਿ-ਕੋਟਿ ਪ੍ਰਣਾਮ ਹੈ ਐਸੇ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਰਮ, ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਸੈਮਾਨ, ਅਣਖ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹਿਤ ਜਾਨਾਂ ਵਾਰ ਦਿਤੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨੇ ਅਣਗਿਣਤ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਟੁੰਬਿਆ ਹੈ। ਜਿੰਦਾਂ ਭਾਵੇਂ ਅਨਭੋਲ ਨਿੱਕੀਆਂ-ਨਿੱਕੀਆਂ ਸੀ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਬਾਬਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸੀ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਬਾਬਾ' ਪਦ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਬਾਬਾ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਜੀ।

ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਚੱਪਾ-ਚੱਪਾ ਧਰਤੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਅਲਮਸਤ ਕੋਈ ਅਗੰਮੀ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਪ੍ਰਾਣੀਓਂ, ਪਿਆਰ ਵੰਡੇ, ਖੁਸ਼ਬੂ ਵੰਡੇ। ਉਮਰਾਂ ਕਰਕੇ ਜਿੰਦ ਭਾਵੇਂ ਛੋਟੀ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਵੱਡੀ, ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਅੰਦਰ ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਦਾ ਚਾਨਣ ਹੋਵੇ, ਮਨ ਸਰੀਰਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪਿਆਰ ਦੇ ਸਾਗਰ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਵੇ; ਕੂੜੀਆਂ ਵੰਡਾਂ, ਈਰਖਾ, ਦੂੜ, ਵੈਰ, ਵਿਰੋਧ ਤੋਂ ਪਾਕ ਹੋਵੇ, 'ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ' ਦਾ ਦਿਲੋਂ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਐਸੀਆਂ ਜਿੰਦਾਂ 'ਤੇ ਧਰਤੀ ਮਾਣ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਐਸਾ ਜੀਵਨ ਹੀ ਅਸਲੀ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਐਸਾ

ਜੀਵਨ ਹੀ ਸਫਲ ਜੀਵਨ ਹੈ। ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰਾਹੋਂ ਵੀ ਚਲੇ ਜਾਓ, ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤਕ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਪਿਆਰ-ਸਤਿਕਾਰ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਹਾਂ 'ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਛਾਈ ਖੜ੍ਹਾ ਦਿੱਸੇਗਾ। ਥਾਂ-ਥਾਂ ਲੰਗਰ, ਛਬੀਲਾਂ, ਦੁੱਧ, ਚਾਹ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹੀ ਸੇਵਾਦਾਰ, ਬੱਚੇ, ਨੌਜਵਾਨ ਤੁਹਾਡਾ ਰਾਹ ਰੋਕ, ਕੁਝ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲੈਣ ਲਈ ਤਰਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਉਲਟੀ ਗੰਗਾ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮਿੰਨਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਵੇ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਹਰ ਸੜਕ ਐਸਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਿੰਦਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲੋਂ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਨਸਾਨ ਹਨ - ਨਾ ਹਿੰਦੂ, ਨਾ ਸਿੱਖ, ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਨਾ ਛੋਟੇ, ਨਾ ਵੱਡੇ, ਨਾ ਉੱਚ, ਨਾ ਨੀਚ। ਕਿਸੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਨੇ ਠੀਕ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਹੀਦ ਦੇ ਖੂਨ ਦਾ ਹਰ ਕਤਰਾ ਸੱਚੇ ਧਰਮ ਦੇ ਮਹੱਲ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਅਣਚਾਹੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਚੇਤੰਨ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸਿਰਜੇ ਤੇ ਰੂਪਮਾਨ ਕੀਤੇ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਜੌਹਰ ਸਨ ਜੋ ਕੌਮ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਫਖਰ ਬਣੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ-ਪਿਤਾ, ਗੁਰੂ ਦਾਦਾ, ਗੁਰੂ ਵਿਰਸੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾਮ-ਰੰਗ ਦੀ ਸੂਰਮਗਤੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਾਹਰੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਇਹ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਦੇ ਰਹੱਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਕੋਈ ਸੌਖੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ ਜੋ ਸਰੀਰਾਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਮਰਨ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹਨ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣ ਨੂੰ ਇਕ ਭਿਆਨਕ ਘਟਨਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਜੁਟਾਉਣ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮਾਰਗ 'ਸੱਚ ਦਾ ਮਾਰਗ' ਹੈ, ਧਰਮ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਉਪਰ 'ਕੂੜ ਦੀ ਪਾਲ' ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਹੀ ਚੱਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ 'ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ ਸਭੁ ਸਉਪਿ ਗੁਰ ਕਉ ਹੁਕਮਿ ਮੰਨਿਐ ਪਾਈਐ' ਦਾ ਅਮਲ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ 'ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ' ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਸੰਗਤ ਪੰਗਤ, ਨਾਮ ਮਹਿਮਾ, ਸ਼ਬਦ ਬਾਣੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਇਹੋ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਸਭ ਲਈ ਇਕੋ ਸੰਦੇਸ਼ ਸੀ -

ਸਚ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਰਿਦੈ ਸਚਾ ਹੋਇ ॥

ਕੂੜ ਕੀ ਮਲੁ ਉਤਰੈ ਤਨੁ ਕਰੇ ਹਛਾ ਧੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੮

'ਸੱਚ' 'ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਂਦਿਆਂ ਪੰਜਵੇਂ ਅਤੇ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ 'ਕੂੜ' ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਦੀ ਸਪੰਨਤਾ ਹਿਤ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ 1699 ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਇਕੱਠ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਕੀ ਹੈ ਮੌਤ ਕੀ ਹੈ? ਦੇ ਰਹੱਸ ਨੂੰ ਰੂਪਮਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀਸ ਦੀ ਬਲੀ ਮੰਗੀ, ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਪੰਜ ਸਿੱਖ ਸੀਸ ਭੇਟ ਕਰਨ ਹਿਤ ਨਿੱਤਰੇ-ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਭਾਈ ਦਯਾ ਰਾਮ, ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਭਾਈ ਧਰਮਦਾਸ, ਜਗਨਾਥਪੁਰੀ ਤੋਂ ਭਾਈ ਹਿੰਮਤ ਰਾਇ, ਸੌਰਾਸ਼ਟਰ ਤੋਂ ਭਾਈ ਮੋਹਕਮ ਚੰਦ ਅਤੇ ਆਂਧਰਾ ਤੋਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਮਿਲਣ ਨਾਲ 'ਖਾਲਸੇ' ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਹੋਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ 'ਆਪੇ ਗੁਰ ਚੇਲਾ' ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਤੋਰੀ। ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੈਰ-ਵਿਤਕਰੇ, ਉਚ-ਨੀਚ, ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਵਰਣ-ਭੇਦ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਰਹਿਤਾਂ ਬਖਸ਼ੀਆਂ, ਚਾਰ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਬਚਨ ਲਿਆ-

ਦੇਹੁਰਾ ਮਸੀਤ ਸੋਈ ਪੂਜਾ ਔਂ ਨਿਵਾਜ ਓਈ,
ਮਾਨਸ ਸਬੈ ਏਕ ਪੈ ਅਨੇਕ ਕੋ ਭ੍ਰਮਾਉ ਹੈ॥ (ਅਕਾਲ
ਉਸਤਤਿ)

ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਇਆ। ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ 'ਸੁਪਰਮੈਨ', ਸੱਚ ਦੇ ਧਾਰਨੀ, ਧਰਮੀ ਬੰਦੇ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਸੀ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ-ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪੰਨ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਔਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਵੱਡੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਮਰਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕੀਤਾ, ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ ਬਣੇ, ਯੁੱਧ ਵਿਦਿਆ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਟੋਲੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਜੰਗ ਲੜਨ ਦੇ ਕਰਤੱਵ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਜੌਹਰ ਵਿਖਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ ਖਾਲਸਾ ਹਕੂਮਤ ਲਈ ਖਤਰੇ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਣ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਰਬੱਤ ਸਿੱਖ 'ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ' ਮੰਨਦੇ ਤੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਲਈ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨਾ ਕਠਨ ਸੀ। ਸਭ ਜਾਤਾਂ ਦਾ ਇਕੋ ਬਾਟੇ ਵਿਚੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਚ ਨੀਚ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਪਹਾੜੀ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੋ ਉਹ ਵੀ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਨ।

ਐਸੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਹੀ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਨਵਾਬ ਦਲਾਵਰ ਖਾਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਲੜਕੇ ਰੁਸਤਮ ਖਾਨ ਨੂੰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਭਾਰੀ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਹਿਤ ਭੇਜਿਆ। ਨਵੰਬਰ 1699 ਦੀ ਇਕ ਰਾਤ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਆਈ ਮੁਗਲ ਸੈਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਖਾਲਸਾ

ਫੌਜ ਨਾਲ ਆ ਟਕਰਾਈ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਸਾਮ੍ਹਣਾ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ। ਉਪਰੰਤ 1700-1704 ਈ. ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਯੁੱਧ ਹੋਰ ਹੋਏ ਪਰ ਹਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੁਗਲ ਅਨੰਦਗੜ੍ਹ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਸਰ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਥੇ ਹੀ ਇਕ ਵਾਰ ਮੁਗਲ ਸੈਨਾ ਨੇ ਇਕ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਦਰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਬਚਿੱਤਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਾਗਨੀ (ਇਕ ਖਾਸ ਸ਼ਸਤਰ) ਨਾਲ ਘਾਇਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸੈਨਾ ਲਈ ਹੀ ਮੁਸੀਬਤ ਬਣ ਗਿਆ। ਸਭ ਤੋਂ ਭਿਆਨਕ ਯੁੱਧ 1704 ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਜੋ 6 ਮਹੀਨੇ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਜਦੋਂ ਮੁਗਲ ਸੈਨਾ ਦੀ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਗਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਤੇ ਇਕ ਮੌਲਵੀ ਨੂੰ ਜ਼ਾਮਨ ਬਣਾ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੀਤਾ ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦੇਣ ਤਾਂ ਯੁੱਧ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਉਹ ਜਿਥੇ ਚਾਹੁੰਣ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਲਈ ਕੁਝ ਗੱਡੇ ਕੂੜ-ਕਬਾੜ ਨਾਲ ਲਦਵਾ ਕੇ ਉਪਰ ਰੇਸ਼ਮੀ ਚਾਦਰਾਂ ਪੁਆ ਦਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਾ ਸਮਝ ਲਾਲਚੀ ਮੁਗਲ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਖਜ਼ਾਨਾ ਲੁੱਟਣ ਲਈ ਟੁੱਟ ਕੇ ਪੈ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਤਿ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਸਹਾਰਨੀ ਪਈ।

ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਵਲੋਂ ਦਸਤਖਤ-ਸੁਦਾ ਕੁਰਾਨ ਅਤੇ ਉਸ ਵਲੋਂ ਚਿੱਠੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ, ਪਿਛਲੀ ਗਲਤੀ ਦੀ ਖਿਮਾ ਮੰਗੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਸਿੱਖ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਸਮੇਤ ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦਿਓ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੜਾਈ ਮੁੱਕ ਜਾਏਗੀ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਹਿਣ 'ਤੇ 20 ਦਸੰਬਰ 1704 ਦੀ ਸਰਦੀਲੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ, ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ, ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਅਤੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ, ਬਾਕੀ ਸਿੱਖ ਜਥੇ ਵੀ ਮਗਰ-ਮਗਰ ਤੁਰ ਪਏ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਰਸਾ ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਕੀਤਾ। ਤਦ ਤਕ ਮੁਗਲ ਫੌਜ ਇਕਰਾਰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸੈਨਾ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਐਸੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੁੜ ਗਏ। ਘਰੇਲੂ ਸੇਵਾਦਾਰ ਗੰਗੂ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਪਿੰਡ ਖੇੜੀ ਜਾ ਟਿਕੇ। ਅਜੇ ਸਿੱਖ ਸੈਨਾ ਸਰਸਾ ਕੰਢੇ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮੁਗਲ ਫੌਜ ਨੇ ਆ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ। ਸਿੱਖ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨਾ ਵਧਣ ਦਿਤਾ। ਭਾਈ ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਜੀਵਨ, ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਨੇ ਕਈ-ਕਈ ਮੁਗਲ ਜਮਪੁਰੀ ਭੇਜੇ। ਅਖੀਰ ਬੇਅੰਤ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਵਾ ਕੇ ਥੱਕੀ-ਟੁੱਟੀ ਮੁਗਲ ਸੈਨਾ ਆਪਣੇ ਕੈਂਪ ਨੂੰ ਪਰਤ ਗਈ।

ਏਧਰ ਗੁਰੂ ਜੀ, ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਅਤੇ 40 ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਿੰਘ ਰੋਪੜ ਦੇ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਪੁੱਜੇ ਅਤੇ ਖੁੱਲੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਛਾਉਣੀ ਪਾਈ। ਇਥੇ ਹੀ ਕੋਟਲਾ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਦੇ ਉੱਚੇ-ਲੰਮੇ ਪਠਾਣ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੈਂਪ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਭੇਟ ਕੀਤੀ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਚੌਧਰੀ ਬੁੱਧੂ ਚੰਦ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸੈਨਿਕ ਕੈਂਪ ਉਸ ਦੀ ਹਵੇਲੀ, ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਭਾਂਪਦਿਆਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਛੋਟੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਲੜਾਈ ਪੱਖੋਂ ਪੂਰੀ ਮੋਰਚੇਬੰਦੀ ਕਰ ਲਈ। ਜਦੋਂ ਸਰਹੰਦ ਦੇ ਸੂਬੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਫੌਜ ਸਮੇਤ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਜਾ ਘੇਰਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਦਿਤਾ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਮੁੱਲ ਖਰੀਦੀ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਮੁਗਲ ਸੈਨਾ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਗੁਰੂ-ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਮਰਜੀਵੜੇ ਸਿੱਖ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਯੁੱਧ-ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਐਸੀ ਉਦਾਹਰਣ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਜਿਥੇ ਕੇਵਲ 40 ਕੁ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਅਣਗਿਣਤ ਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਲੋਹਾ ਲਿਆ ਹੋਵੇ। 'ਸਵਾ ਲਾਖ ਸੇ ਏਕ ਲੜਾਉ' ਦਾ ਬਚਨ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋਇਆ। ਜਰਨੈਲ ਨਾਹਰ ਖਾਨ ਪੌੜੀ ਰਾਹੀਂ ਗੜ੍ਹੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਲੱਗਾ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਗਿਆ; ਜਰਨੈਲ ਗਨੀ ਖਾਨ ਨੂੰ ਗੁਰਜ ਮਾਰ ਕੇ ਚਿਤ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸਿੱਖ ਸਿਪਾਹੀ ਸਣੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਥਿਆਰਾਂ ਤੀਰਾਂ, ਤਲਵਾਰਾਂ, ਬਰਛਿਆਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸਨ।

22 ਦਸੰਬਰ 1704 ਨੂੰ ਘਮਸਾਨ ਦਾ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ। ਸਿੱਖ ਸੈਨਾ ਭਾਵੇਂ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ, ਪਿਆਰ ਸਿਦਕ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਕਾਰਨ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਣਨੀਤੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਿਆਂ, ਪੰਜ-ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਜੱਥੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨਾਲ ਜੂਝਣ ਲਈ ਮੈਦਾਨੇ-ਜੰਗ ਵਿਚ ਭੇਜਦੇ, ਜੋ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਨਾਲ ਵੈਰੀਆਂ 'ਤੇ ਟੁੱਟ ਪੈਂਦੇ। ਸੈਂਕੜੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰਦਿਆਂ ਆਪ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਗੜ੍ਹੀ ਦੀ ਛੱਤ ਤੋਂ ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਾਂਦੇ, ਮੁਗਲਾਂ ਵਿਚ ਭੜਥੂ ਪਾਈ ਰਖਦੇ। ਜਦੋਂ ਗੜ੍ਹੀ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਘਿਰ ਗਈ ਅਤੇ ਸਿੰਘ ਵੀ ਕਾਫੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਬਚੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਸਣੇ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਣ। "ਕਿਹੜੇ ਪੁੱਤਰ" ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿਤਾ, "ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਹੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਹੋ! ਸਭ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸੇਜਲ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਨੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ। ਪੰਜ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਦੀ ਕਮਾਨ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਲੈ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜੱਥੇ ਨੇ ਅਨੇਕ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰਿਆ। ਤੀਰ ਮੁੱਕ ਗਏ ਤਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਧੂਹ ਲਈਆਂ। ਅਖੀਰ ਦਮ ਤਕ ਜੂਝਦੇ ਹੋਇਆਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਤੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਹੁੰਦਿਆਂ 15 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਮੈਦਾਨ-ਏ-ਜੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਤੋਰਦਿਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਬਖਸ਼ੀਆਂ। ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਲੜਦਿਆਂ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੇਰੀ ਅਮਾਨਤ ਤੈਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, "ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਲੜਨਾ ਹੀ ਸਾਡਾ ਧਰਮ ਅਤੇ ਕਰਤੱਵ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਲਹੂ ਦਾ ਇਕ-ਇਕ ਕਤਰਾ ਸਾਡੇ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਪੱਕੀਆਂ ਕਰੇਗਾ।" ਕੇਵਲ 11 ਸਿੰਘ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਬਚੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਮਤਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗੜ੍ਹੀ ਛੱਡ ਜਾਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ।

ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪ ਜੀ ਰਾਤ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਗੜ੍ਹੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਏ ਅਤੇ ਸਵੇਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਤਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਪੁੱਜ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਆ ਮਿਲੇ। ਨਬੀ ਖਾਨ ਅਤੇ ਗਨੀ ਖਾਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਧਾ ਰੱਖਦੇ ਸਨ, ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆ ਮਿਲੇ। ਰਾਏਕੋਟ ਦੇ ਮੁਕਾਮ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਖਬਰ ਮਿਲੀ ਕਿ ਸਰਹੰਦ ਦੇ ਨਵਾਬ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨੀਹਾਂ ਵਿਚ ਚਿਣ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਆਖਰੀ ਸ੍ਰਾਸ ਤਕ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਅਤੇ ਅਕੀਦੇ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਰਹੇ। ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਕਚਹਿਰੀ ਭੇਜਦੇ ਰਹੇ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੱਚ ਦੀ ਸਾਖ ਭਰਦਿਆਂ ਕਾਜ਼ੀ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਉਤਰ ਬੜੀ ਦਲੇਰੀ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਦਿਤੇ। ਨਵਾਬ ਅਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਦੋਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕਾਇਲ ਸਨ ਪਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਉਤਸੁਕ ਵੀ ਸਨ। ਦੀਵਾਨ ਸੁੱਚਾ ਨੰਦ (ਜੋ ਕਿ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਵਿਚ ਝੂਠਾ ਨੰਦ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਸਭ ਕੁਝ ਵੇਖ-ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚੀ-ਸਮਝੀ ਵਿਉਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰੋਗੇ? ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਦਲੇਰਾਨਾ

ਉੱਤਰ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਸੈਨਿਕ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਧਰਮ ਲਈ ਯੁੱਧ ਕਰਾਂਗੇ ਅਤੇ ਜ਼ਾਲਮ ਰਾਜ ਨੂੰ ਉਖੇੜਨ ਦਾ ਹਰ ਜਤਨ ਕਰਾਂਗੇ। ਇਸ ਉੱਤਰ ਨਾਲ ਸੁੱਚਾ ਨੰਦ ਨੂੰ ਨਵਾਬ ਅਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਉਕਸਾਉਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੱਪ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵੱਡੇ ਹੋ ਕੇ ਬੜੇ ਖਤਰਨਾਕ ਸਿੱਧ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨੀਹਾਂ ਵਿਚ ਚਿਣਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਸਲਾਹ ਦਿਤੀ ਕਿ ਇਹ ਕਾਰਜ ਨਵਾਬ ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ, ਸ਼ੇਰ ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਨ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਭਰਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਜੰਗ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਨਵਾਬ ਰੱਬ ਤੋਂ ਡਰਨ ਵਾਲਾ ਇਨਸਾਨ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਇਹ ਸਰਾਸਰ ਜ਼ੁਲਮ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਭਰਾ ਜੰਗ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਬੱਚੇ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਬਦਲਾ ਲੈਣਾ ਵੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਤੋਂ ਲਵਾਂਗੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਪਾਪ ਹੋਵੇਗਾ। ਹੇ ਖੁਦਾ! ਇਹ ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਜ਼ੁਲਮ ਹੈ। ਨਵਾਬ ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ ਨੇ ਹਾਅ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਮਾਰਿਆ। ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਵੀ ਤਾਹੀਓਂ ਸਦਾ ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ ਦੇ ਨਵਾਬਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੀ ਆਈ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨੀਹਾਂ ਵਿਚ ਚਿਣ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਨਿੱਕੀਆਂ ਜਿੰਦਾਂ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਉਚਾਰਦੀਆਂ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਬੱਚੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿਚ ਪਾਸ ਹੋਏ। ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮਲੀਨ ਹੋ ਗਏ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣ ਕੇ ਇਕ ਬੂਟਾ ਪੁੱਟਿਆ ਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ, ਹੁਣ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਪੁੱਟੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਕ ਸੱਚੇ ਸਿੱਧ ਹੋਏ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਿਰਜੇ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਲਿਤਾੜੇ, ਲੁੱਟੇ ਤੇ ਮਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਗਲ ਹਕੂਮਤ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ ਦਿਵਾਈ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਅਦੁੱਤੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਵਿਰੁੱਧ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਐਸੀ ਜਾਗਰਤੀ ਆਈ ਕਿ ਨਿਮਾਣੀ-ਨਿਤਾਣੀ ਜਨਤਾ ਗੁਰੂ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਲੈ ਕੇ ਮੁਗਲਾਂ ਨਾਲ ਜੂਝਣ ਵਾਲੇ ਜੱਥਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮੁਗਲ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਪੈਰ ਉਖੜ ਗਏ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਮਹਾਨ ਕਰਣੀ ਨੂੰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਗ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਭ ਸੰਗੀਆਂ-ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੱਚ ਦੀ, ਅਮਨ ਦੀ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲਈ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਬੇਮਿਸਾਲ ਹੈ।

ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਵਿਖੇ, ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਓਥੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸੀਸ ਗੰਜ ਸਸ਼ੋਭਿਤ ਹੈ।

ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਤੁਰੰਤ ਬਾਦ ਐਸੀ ਭਗਦੜ ਮਚੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਾਈ ਜੈਤਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੀਸ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਿੱਧਾ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ। ਬਾਲਕ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਨੂੰ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਸਿਆ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਸੀਸ ਭੇਟ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਮਸਤਕ ਝੁਕਾਇਆ, ਭਾਈ ਜੈਤੋ ਜੀ ਨੂੰ ਗਲਵਕੜੀ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ, 'ਰੰਗਰੇਟੇ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਬੇਟੇ।' ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੇ ਸੀਸ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸੀਸਗੰਜ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਸਥਾਪਤ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਲੱਖੀਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਗਤ ਵੀ ਪੁੱਜ ਗਈ, ਸਭ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਾ ਦਰਦਨਾਕ ਸਾਕਾ ਸੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਰਵਣ ਕਰਵਾਇਆ ਅਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ, ਹਿੰਦ ਦੀ ਚਾਦਰ' ਕਹਿ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੈ ਜੈਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੀ ਸਾਖ ਭਰਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ 'ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ' ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਚਿੰਨ ਤਿਲਕ ਅਤੇ ਜੰਵ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਹਿਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਤੀ ਜੋ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਇਕ ਮਹਾਨ ਸਾਕਾ ਸੀ। ਆਪ ਨੇ ਨਿਰਭੈ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਅਤੇ ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਰਹਿ ਕੇ ਸੀਸ ਦਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਮਹਾਨ ਸਾਕਾ ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਹਿਤ ਵਾਪਰਿਆ। ਧਰਮ ਦੀ ਖਾਤਰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਦਲਹੀਜ਼ ਪਰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਠਕਿਰਾ ਫੋੜ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਐਸੀ ਕਿਰਿਆ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।

ਇਸ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨਾਲ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹਿੰਦੂ ਕੌਮ ਵਿਚ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਆਈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ ਹਾਕਮ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਭੈ-ਭੀਤ ਕਰਕੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾਉਣਾ ਸੱਖਾਲਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ।

ਪਿਤਾ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਕ ਡੂੰਘੀ ਵੀਚਾਰ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਕਿਸੇ ਮਹਾਨ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਸਿਰਜਣਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਗਏ। 1699 ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਹੋਈ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਇਸ ਗੰਭੀਰ ਵੀਚਾਰ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਸਿਰਜਨਾ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਦੇਣ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ-ਭੰਡਾਰ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ'

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਨਵੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-56)

ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੪
ਦਿਨਸੁ ਚੜੈ ਫਿਰਿ ਆਥਵੈ
ਰੈਣਿ ਸਬਾਈ ਜਾਇ॥

ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਐਸੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਦਿਨਸੁ=ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਆਥਵੈ=ਅਸਤ ਭਾਵ ਛਿਪ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਬਾਈ=ਸਾਰੀ ਰੈਣਿ=ਰਾਤ ਬਤੀਤ ਹੋ ਜਾਇ=ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਏਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਰੂਪੀ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਬਿਰਥ ਅਵਸਥਾ ਰੂਪੀ ਅਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਮਰ ਰੂਪੀ ਰੈਣਿ=ਰਾਤਰੀ ਸਬਾਈ=ਸਾਰੀ ਹੀ ਧੰਧਿਆਂ 'ਚ ਬਤੀਤ ਹੋ ਜਾਇ=ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਵਾ: ਅਗਿਆਨਤਾ 'ਚ ਸੁੱਤਿਆਂ ਹੀ ਬਤੀਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਆਵ ਘਟੈ ਨਰੁ ਨਾ ਬੁਝੈ
ਨਿਤਿ ਮੁਸਾ ਲਾਜੁ ਟੁਕਾਇ॥

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਕਰਕੇ ਆਵ=ਉਮਰ ਘਟੈ=ਘਟਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੌਤ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਦੇ ਗਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਮਿਣਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਨਰੁ=ਮਨੁੱਖ ਬੁਝਦਾ ਭਾਵ ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਉਮਰ ਘਟਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਗੁੜੁ ਮਿਠਾ ਮਾਇਆ ਪਸਰਿਆ
ਮਨਮੁਖੁ ਲਗਿ ਮਾਖੀ ਪਚੈ ਪਚਾਇ॥੧॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਮੈ=ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਮੀਤੁ=ਮਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸਖਾ=ਸੱਜਣ ਸੋਇ=ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਹੈ ਵਾ: ਹੇ ਭਾਈ! ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਸਮੇਂ ਦਾ ਮਿੱਤਰ ਤੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸਖਾ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਹੈ।

ਪੁਤੁ ਕਲਤੁ ਮੋਹੁ ਬਿਖੁ ਹੈ
ਅੰਤਿ ਬੋਲੀ ਕੋਇ ਨ ਹੋਇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਪੁਤੁ ਅਤੇ ਕਲਤੁ= (ਕਲੱਤ੍ਰ) ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਮੋਹ ਨਿਰਾ ਬਿਖੁ=ਜ਼ਹਿਰ ਰੂਪ ਹੀ ਹੈ। ਅੰਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਬੋਲੀ=ਸਹਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਭਾਵ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਪੁਤਰ (ਪੁ+ਤਰ) ਪੁ=ਨਰਕ ਤੋਂ ਤਰ=ਤਾਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੱਕਾ ਸਾਥ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਭਾਵ (ਕਲ+ਤੁ) ਕਲ+ਧਾਤੂ ਤੁ= ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਲਿਵ ਉਬਰੇ
ਅਲਿਪਤੁ ਰਹੇ ਸਰਣਾਇ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ=ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਲਿਵ=ਬਿਰਤੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ, ਉਹ ਉਬਰੇ=ਬਚ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਰਣ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਅਲਿਪਤੁ=ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਉਹ ਪਰਿਵਾਰ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਮੋਹ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਉਨੀ ਚਲਣੁ ਸਦਾ ਨਿਹਾਲਿਆ
ਹਰਿ ਖਰਚੁ ਲੀਆ ਪਤਿ ਪਾਇ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਾਂ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਚਲਣੁ=ਚਲੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲਿਆ=ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਖਰਚ ਨੂੰ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਪੱਲੇ ਬੰਨਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਉਹ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ 'ਚ ਪਤਿ=ਇਜ਼ਤ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਦਰਗਹ ਮੰਨੀਅਹਿ
ਹਰਿ ਆਪਿ ਲਏ ਗਲਿ ਲਾਇ॥੨॥

ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਦਰਗਹ=ਸੱਚਖੰਡ ਵਿਚ ਮੰਨੀਅਹਿ=ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਇੱਜ਼ਤ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਭੇਦਤਾ ਰੂਪੀ ਗਲਿ=ਕੰਠ ਨਾਲ ਲਾਇ=ਲਾ ਲਏ=ਲਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖਾ ਨੋ ਪੰਥੁ ਪਰਗਟਾ
ਦਰਿ ਠਾਕ ਨ ਕੋਈ ਪਾਇ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਲਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਪੰਥੁ=ਰਸਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਰਿ=ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਠਾਕ-ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ, ਭਾਵ ਕੋਈ ਜਮਦੂਤ ਆਦਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਗਾਹੀ ਰਸਤੇ 'ਚ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਉਹ ਸਚਖੰਡ ਦੇ ਵਾਸੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਵਾ: ਜਦੋਂ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਬਿਰਤੀ ਟਿਕਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਮਾਦਿ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰ, ਰਾਗ, ਦਵੈਸ਼, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਜਾਂ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਆਦਿ ਕੋਈ ਠਾਕ=ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਆਹੁਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪਤੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਉਹ ਖੜਕੇ ਤੋਂ ਵੀ ਡਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਪਤੀ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਤੀ ਮਿਲਾਪ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਭੈ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਬਿਰਤੀ ਬ੍ਰਹਮਾਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਝਗੜਿਆਂ ਤੇ ਮੇਰ-ਤੇਰ ਦਾ ਖੜਕਾ ਸੁਣ ਕੇ ਵੀ ਬਿਰਤੀ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 56 ਤੇ)

ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾਤਮਕ ਵਿਚਾਰ (Inspired Thoughts of Swami Ram)

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਨਵੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-55)

ਸੁਆਸਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਚੇਤਨਾ, ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਤਿ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਉਚ ਪਦਵੀ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਆਸ ਚੇਤਨਾ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਕੇ ਫੇਰ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ, ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਉਨਤ ਤਕਨੀਕਾਂ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅੱਜ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਪਰਦਾ ਸੁਆਸਾਂ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਸਾਡੇ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਸਾਡੇ ਅਚੇਤ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਹਿਲਜੁਲ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਅਚੇਤ ਮਨ ਹੀ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨਾ ਸਿਖਦੇ ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਰੀਰ ਦੇ ਹਿਲਣ ਜੁਲਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸੁਆਸਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਚੇਤਨ ਹੋਣਾ ਸਿਖਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ, ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਅਤੇ ਫੇਫੜਿਆਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਹਰਕਤ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨਿਯਮਤ ਕੰਟਰੋਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਸੁਆਸਾਂ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਦਿਲ, ਦਿਮਾਗ ਤੇ ਸਵੈ ਚਲਿਤ ਨਾੜੀ ਤੰਤਰ ਨਿਯਮਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਵੈਚਲਿਤ ਨਾੜੀ ਤੰਤਰ ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਲੋਕ ਵਿਗਿਆਨ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਗਲਤ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਫੇਫੜਿਆਂ ਦੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨਾ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਵੈਚਲਿਤ ਨਾੜੀ ਤੰਤਰ ਦੀਆਂ ਉਨਤ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ।

ਸੁਆਸਾਂ ਦੇ ਕੰਟਰੋਲ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਗਿਆਨ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਤਿ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਸਥਿਰ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠਣਾ ਸਿੱਖ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਫੇਰ ਸਰੀਰ ਦੀ ਹਿਲਜੁਲ ਸਾਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੁਆਸਾਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀ ਵਿਧੀਆਂ ਵਿਚ ਤਰੁੱਟੀਆਂ ਦਿਸਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੁਆਸਾਂ

ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਉਣੀ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੁਆਸਾਂ ਵਿਚ ਝਟਕੇ ਪਤਾ ਲਗਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੁਆਸ ਓਪਰੇ-ਓਪਰੇ ਹਨ, ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਕਰਨ, ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਨ ਅਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਧਕ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕੇ ਅਜ਼ਮਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਂਗਲੀ ਨਾਲ ਇਕ ਨਾਸਿਕਾ ਬੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਾਂਗੇ। ਪਰ ਸੁਆਸਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਚੇਤਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਓਰੀਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਿਖਾਉਂਦੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬੋਧੀ ਜੈਨ ਪਰ ਯੋਗ ਵਾਲੇ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਲਈ ਵੀ ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ ਕੰਟਰੋਲ ਅਤਿ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ।

ਮੱਠਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ, ਗੁਰੂ ਉਚੇਰੀ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਤਕਨੀਕ ਨਹੀਂ ਦਸਦੇ ਜਦੋਂ ਤਕ ਸਾਧਕ ਦਾ ਸੁਆਸਾਂ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਕੰਟਰੋਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਸਰੀਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਸੁਆਸ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਂਤ ਨਾ ਹੋਣ ਜਾਣ। ਸਥਿਰ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਿੰਨੀ ਹਿਲਜੁਲ ਘਟ ਹੋਏਗੀ, ਓਨਾਂ ਹੀ ਮਨ ਸਥਿਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਾਰੀ ਹਿਲਜੁਲ, ਸੰਕੋਤ, ਝਟਕੇ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਮਨ ਦੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਪਹਿਲਾਂ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਬਾਦ ਵਿਚ। ਜਿੰਨਾਂ ਵਧ ਸਰੀਰ ਹਿਲੇਗਾ, ਮਨ ਉਨਾਂ ਹੀ ਖਿਲਰਦਾ ਚਲਾ ਜਾਏਗਾ।

ਚਿੰਤਨਸ਼ੀਲਤਾ - ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ

ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਚੇਤਨਤਾ ਫੈਲਦੀ ਹੈ ਵਿਸਤਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਚੇਤਨਤਾ ਕੇਵਲ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਮਨ ਦਾ ਇਹ ਸੁਭਾਅ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੰਸਾਰਕ ਵਸਤੂਆਂ ਵਲ ਵਧੇਰੇ ਆਕਰਸ਼ਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਸਚੇਤਨਤਾ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸਚੇਤਨਤਾ ਮਨ ਨੂੰ ਖੇਰੂ-ਖੇਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਸਚੇਤਨਤਾ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦਸਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਨ ਇਕਾਗਰ

ਕਰਨਾ ਤੇ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਾਰਨਾ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਚੇਤਨ ਮਨ ਦੀ ਬੜੀ ਹੀ ਇਕ ਪੁੰਦਲੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਮਾਤਰਾ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਚੇਤਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬੜੇ ਨਿਯਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮੁੜ ਕੇ ਚੇਤਨ ਅਵਸਥਾ 'ਚੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ।

ਮਨ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਉਸ ਵਲ ਹੀ ਖਿਚੇ ਰਹਿਣਾ। ਸੰਸਾਰਕ ਵਸਤੂਆਂ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿਣਾ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਮਨ ਬਾਹਰ ਰੁੜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਜਦੋਂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰੇ ਫੇਰ ਮਨ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਆ ਕੇ, ਸੂਖਸ਼ਮ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰ ਤੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਪੂਰੀ ਸਥਿਰਤਾ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਅਵਸਥਾ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਦੋਂ ਮਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਸ਼ਾਂਤ 'ਤੇ ਸਥਿਰ ਮਨ ਨਾਲ ਵਾਸਵਿਕਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਾਰਕ ਹੈ, ਮਨ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧ ਹੈ ਸੁਆਸ ਦੀ ਚੇਤਨਾ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੌੜੀ ਹੈ, ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਕੇ ਸਥਿਰ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠਣਾ। ਦੂਸਰੀ ਪੌੜੀ ਹੈ ਸ਼ਾਂਤ, ਅਚਲਤਾ ਨਿਯਮਤ ਸੁਆਸ। ਤੀਸਰੀ ਪੌੜੀ ਹੈ ਸ਼ਾਂਤ ਤੇ ਸਥਿਰ ਮਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਹੀ ਡੂੰਘੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਚੌਥੀ ਪੌੜੀ ਹੈ ਚੇਤਨ ਮਨ ਦਾ ਕੰਟਰੋਲ, ਜਿਹੜਾ ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕੰਟਰੋਲ ਰਚਨਾਤਮਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਵੀਂ ਪੌੜੀ ਸਵੈ ਚਲਿਤ ਨਾੜੀ ਤੰਤੂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਅਚੇਤ ਮਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਚੇਤਨ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਵੀ ਕੰਟਰੋਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਛੇਵੀਂ ਪੌੜੀ ਤੇ ਮਨ ਚੇਤਨ ਹੋ ਕੇ ਸਮਾਂ, ਥਾਂ, ਪੁਲਾੜ ਤੇ ਕਾਰਣ ਲਈ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਰ ਤਕ ਇਕਾਗਰ ਰਹਿ ਕੇ, ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹੁਣ ਵਾਸਤੇ, ਹੋ ਰਹੀ ਸਥਿਤੀ ਲਈ ਟਰੇਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸਦੀਵ ਹੈ, ਅਨੰਤ ਹੈ। ਸੱਤਵੀਂ ਪੌੜੀ ਵਿਚ ਪਰਾ-ਚੇਤਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਅਨੰਦ ਸ਼ਾਂਤਮਈ, ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਹੈ।

ਬਹੁਤ ਘੋਖਣ ਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਦ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਜਾ ਤਾਂ ਪਿਛੋਕੜ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਬਾਰੇ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਵਾਏ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰ ਸਕੇ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਉਹ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਨੂੰ ਏਧਰ ਓਧਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦਾ, ਇਹ ਕੋਈ ਜਾਦੂ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਇਕ ਦਮ ਕੁਝ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕੀ ਸੋਚਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਚੇਤਨ ਹੋ ਕੇ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨਾ ਹੈ ਮਨ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਨਿਯਮਤ ਰੂਪ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸੰਦੇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੁਛ ਇਕ ਅਨੋਖੇ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੇਕਰ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨਿਯਮਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਜੇਕਰ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨਿਯਮਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ।

ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨ

ਸੁਆਸ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਮਨ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਕ ਸੇਤੂ ਹਨ ਸਰੀਰ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ। ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਲੈਣੇ, ਬਾਹਰ ਕੱਢਣੇ, ਇਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੋ ਗਾਰਡ ਹਨ, ਜੀਵਨ ਦੇ ਰਖਸ਼ਕ ਇਹ ਹਰ ਸਮੇਂ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿ ਕੇ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੁੱਤਿਆਂ, ਜਾਗਦਿਆਂ, ਸੁਆਸਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਮਾਨਸਿਕ ਗਤੀ ਨਾਲ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਕਰਨ, ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਇਹੋ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਐਨੀਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਨਹੀਂ। ਸੁਆਸਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਵੀ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ, ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਡਤ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ। ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਾਣਾਂ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀਆਂ ਕਾਫੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥ ਦਸਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰਾਣ ਮਨ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ। ਜੇ ਵੀ ਮਨ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਾਣ ਹਨ।

'ਚਲਦਾ.....!'

(ਪੰਨਾ 53 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਰੁਕਦੀ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਫਿਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਕਾਮਾਦਿਕ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਰੂਪੀ ਸੇਜਾ ਉਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਰੂਪ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਮਾਣਦੀ ਹੈ।

ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਨਿ ਨਾਮੁ ਮਨਿ
ਨਾਮਿ ਰਹਨਿ ਲਿਵ ਲਾਇ॥

ਉਹ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮਕਾਰ ਕਰਕੇ ਲਿਵ=ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਲਾਇ=ਲਾ ਕੇ ਰਹਨਿ=ਰਹਿੰਦੇ ਭਾਵ ਜੋੜੀ ਰਖਦੇ ਹਨ।

ਅਨਹਦ ਧੁਨੀ ਦਰਿ ਵਜਦੇ
ਦਰਿ ਸਚੈ ਸੋਭਾ ਪਾਇ॥੩॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਿ=ਅੰਦਰ ਅਨਹਦ=ਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ ਵਾ: ਹੱਦ ਰਹਿਤ ਧੁਨੀ=ਸ਼ਬਦ ਵਜਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਉਚਾਰਣ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਉਹ ਦਸਮ ਦੁਆਰ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਵਾ: ਸੰਤ ਜਨ ਸਚੈ ਦੇ ਦਰਿ=ਸਚਖੰਡ ਵਾ: ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਸੋਭਾ=ਵਡਿਆਈ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਵਾ: ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੱਚੇ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸਚਖੰਡ ਰੂਪੀ ਦਰਿ=ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਸੋਭਾ=ਵਡਿਆਈ ਪਾਇ=ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਜਿਨੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਿਆ
ਤਿਨਾ ਸਭ ਕੇ ਕਹੈ ਸਾਬਾਸਿ॥

ਜਿਨੀ=ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਮ ਦੀ ਸਲਾਹਿਆ=ਸਿਫਤ ਸਲਾਹਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਕੋਈ ਸਾਬਾਸਿ=ਧੰਨਤਾ ਯੋਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਜੈ-ਜੈਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਤਿਨ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਦੇਹਿ ਪੁਭੁ
ਮੈ ਜਾਚਿਕ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਤਿਨ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਕੀ=ਦੀ ਸੰਗਤ ਬਖਸ਼ ਦੇਹਿ=ਦਿਓ। ਮੈ=ਮੇਰੀ ਜਾਚਿਕ=ਮੰਗਤੇ ਦੀ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਇਹੋ ਅਰਦਾਸ=ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਵਾ: ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੇਰੀ ਇਹੋ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਬਖਸ਼ ਦਿਓ ਅਤੇ ਭੈੜੀ ਆਦਤ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖ ਲੈਣਾ ਕਰੋ।

ਨਾਨਕ ਭਾਗ ਵਡੇ ਤਿਨਾ ਗੁਰਮੁਖਾ
ਜਿਨ ਅੰਤਰਿ ਨਾਮੁ
ਪਰਗਾਸਿ॥੪॥੩੩॥੩੧॥੬॥੧੦॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ=ਉਚੇ ਭਾਗ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਮ ਦਾ ਪਰਗਾਸਿ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾ: ਚਾਨਣਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ.....'

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਸਾਰੇ ਐਤਵਾਰ - ਸਮਾਂ-ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 3.30 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - (30 ਦਸੰਬਰ, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ-ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ)

(ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮੀ 7.00 ਤੋਂ 9.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਪੋਖਿ - ਸੰਗਰਾਂਦ-15 ਦਸੰਬਰ, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ (ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਤੋਂ 8.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ -

INTERNET MEDIA AND LIVE TELECAST

Website :- www.ratwarasahib.in

Website :- www.ratwarasahib.org

Instagram : - RATWARA SAHIB (<https://instagram.com/ratwara.sahib/>)

You Tube :- <https://www.youtube.com/user/babalakhbirsingh>

Facebook:- <https://www.facebook.com/ratwarasahib1>

Twitter:- <https://mobile.twitter.com/ratwarasahib1>

Apps (for both apple & andriod) : Ratwara sahib ji & ratwara sahib TV

E-mail :- sratwarasahib.in@gmail.com

Contact - 9569455861, 9417912900, 9814612900

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਜਾਂ ਦਸਵੰਧ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਭਾਰਤ (INDIA)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਭੇਜਣ ਲਈ

VGRMCT/Atam Marg Magazine

S/B A/C No. 12861100000008

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਦਸਵੰਧ ਭੇਜਣ ਲਈ -

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

SB A/C No. 12861100000005

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਵਿਦੇਸ਼ (Abroad)

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

Punjab National Bank

SB A/C No. 0779000100179603

RTGS/IFSC Code - PUNB0077900, SWIFT CODE - PUNBINBBMOH

Branch Code - 077900

ਜੇਕਰ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ Gurudwara Ishar Parkash Ratwara Sahib, P.O. Mullanpur Garibdas. Distt SAS Nagar (Mohali) - 140901 ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ। ਜੇਕਰ Online ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਮੋਬਾਈਲ ਨੰ: +91 98889 10777 'ਤੇ sms ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨਿਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ।

ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "VGRMCT/ATAM MARG MAGAZINE" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

ਰਿਨਿਊਵਲ

ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

within India

Foreign Membership

Subscription Period	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque	Annual	Life
1 Year	Rs. 300/320		U.S.A. 60 US\$	600 US\$
3 Year	Rs. 750/770		U.K. 40 £	400 £
5 Year	Rs. 1200/1220		Canada 80 Can \$	800 Can \$
Life (20 Year)	Rs 3000/3020		Australia 80 Aus \$	800 Aus \$

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ

ਜਨਵਰੀ	ਫਰਵਰੀ	ਮਾਰਚ	ਅਪ੍ਰੈਲ	ਮਈ	ਜੂਨ	ਜੁਲਾਈ	ਅਗਸਤ	ਸਤੰਬਰ	ਅਕਤੂਬਰ	ਨਵੰਬਰ	ਦਸੰਬਰ
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ ਪਤਾ Address.....

.....Pin Code.....Phone..... E-mail :.....

ਮੈਂ.....ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸਖਤ.....

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਰਿੰਦੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	120/-	70/-
2. ਕਿਵ ਕੁੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	120/-	35/-
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ	400/-	400/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -	400/-	
5. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ		30/-
6. ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-
7. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	40/-	60/-
8. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-
9. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-
10. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-
11. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-
12. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	30/-	
13. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	20/-	15/-
14. ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-	
15. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	200/-	100/-
16. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-	
17. ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-	
18. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-
19. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	10/-
20. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ		10/-
21. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 1	90/-	90/-
22. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 2	90/-	
23. ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ (ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) (ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ 1 ਅਤੇ 2)	200/-	
24. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਾਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-	
25. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	100/-	
26. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ	50/-	
27. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉੱਤਰ	60/-	
28. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	300/-	
29. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	300/-	
30. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	300/-	
31. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-	
32. 'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ	250/-	
33. 'ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'	300/-	
34. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ	440/-	
35. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	60/-	
36. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ	50/-	
37. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 1	120/-	
38. ਜਨਮ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ	120/-	
39. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -1)	65/-	
40. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -2)	65/-	
41. ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਨਿਧਾਨ	10/-	
42. ਕਲਜੁਗਿ ਜਗਜ ਅਰਜੁਨ ਗੁਰ	100/-	

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ
43. ਧਰਮ ਹੇਤਿ ਸਾਕਾ	20/-
44. ਮੰਝ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ	30/-
45. ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤ	30/-
46. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨਿਉ	10/-
47. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ	10/-
48. ਤ੍ਰੈ ਸ਼ਤਾਬਦੀ	20/-
49. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 2	120/-
50. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 3	120/-
51. ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਦੀ ਚਿਰ ਸਥਾਈ...	100/-

English Version	Price
1. Baisakhi (ਵੈਸਾਖੀ)	. 5/-
2. How Rend The Veil of Untruth (ਕਿਵ ਕੁੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ)	. 70/-
3. Discourses on the Beyond-1 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੧)	50/-
4. Discourses on the Beyond -2 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੨)	50/-
5. Discourses on the Beyond -3 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੩)	50/-
6. Discourses on the Beyond -4 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੪)	60/-
7. Discourses on the Beyond -5 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੫)	60/-
8. The way to the imperceptible (ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ)	80/-
9. The Lights Immortal (ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ)	20/-
10. Transcendental Bliss (ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ)	70/-
11. How to Know Thy Real Self-(Vol-1) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
12. How to Know Thy Real Self-(Vol-2) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
13. How to Know Thy Real Self-(Vol-3) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	110/-
14. The Dawn of Khalsa Ideals	. 10/-
15. A Glimpse of His Holiness - Baba ji	. 5/-
16. Divine Word Contemplation Path', (ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ)	150/-
17. The Story of Immortality (ਅਮਰ ਗਾਥਾ)	260/-
18. Why not thy contemplate the Lord? (ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ ?)	200/-

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਰਡਰ,ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਟਰਸਟ ਦੇ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9417214379, 8437812900 ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

A/c Name :VGRMCT / Atam Marg Magazine

Punjab & Sind Bank - S/B A/C No. 12861100000008

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286\, Branch Code - C1286

**Our Address: VGRMCT, Gurdwara Ishar Parkash,
Ratwara Sahib,**

**(Near New Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas,
Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar (Mohali)**

140901, Pb. India

The Lights Immortal

In this world when the downfall in religion sets in, when vis-a-vis human values, aggression, force, bigotry, political injustice, social hatred, pride and madness amidst abundance of money enter society or the political atmosphere, then, the king becomes a butcher; nothing worth the name of religion remains in his rule. The Master, the king of kings, proclaims thus -

*The Age of Machines has become a cutter,
And the kings have become butchers.
Righteousness has taken wings and fled.
In the pitch dark night of falsehood,
It is not possible to see
Where the moon of truth risen be.*

*ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ ਧਰਮੁ ਪੰਖ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ॥
ਕੁਝੁ ਅਮਾਵਸ ਸਰੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਸੈ ਨਾਹੀ ਕਹ ਚੜਿਆ॥*

P. 145

As oppression increases, the pitch darkness of ignorance obscures everything, man descends to the level of beasts; the power in the mind of man to know truth from falsehood, righteousness from unrighteousness, justice from injustice gets lost in the darkness of ignorance. The pain of this condition of the world reaches the Master of billions of universes. Then from His own Primal Being, he sends His very self in the universes upon universes, which assuming a human body is meant to destroy this ignorance and oppression. If the disease grows and spreads in the body of the society, an able doctor considers it necessary that those parts which have become infected, must be cut off. Amputations on account of cancer are common, as we know. Similarly when the light lighting up the world gets obscured, then, spiritual masters, teachers,

incarnations of God (i.e. God in flesh and blood as Jesus is considered to be), prophets, great holy men, under the inspiration of God, in complete obedience to His will, adopt a number of methods to guide society and the powers that be. At some places they have to be brought back to their senses by using mental powers; at others, the lives of the *manmukhs* (those turned away from God and the Guru) enveloped in the incurable darkness have to be finished by the use of arms; at others, by giving a message of love and affection as a Guru, the darkness is ended from inside their minds. Thus as is the need so is the personality God continues to send in the world in the form of a Guru, or an incarnation or a prophet.

The Tenth Guru (Guru Gobind Singh Ji) while telling us about his appearance in this world has said that God assigned him a special mission and ordered him to create a society based on the religion whose path is pure through and through, whose path is untouched by superstition and unaffected by the outer garbs, a path which is free from hatred, heart burning, enmity, hostility, lust, anger, attachment, ego, ill-will and calumny. Guru, the king of kings, enlightening us, says that in accordance with the will of the Timeless One, it was proclaimed that I, giving you the status of my son, send you for the fulfillment of a special mission. In India the pain of injustice and oppression is on the increase for upwards of seven to eight hundred years; cruel rulers who come to attack and conquer India are crushing underfoot men and women of India. Neither is Indian woman shown any respect nor does Indian man get a breathing space.

Pulling down their places of worship, lacs of hearts are broken. All this is done in the name of religion. In the name of religion sin is termed as purity. Stuck up in this thick darkness, people have become lifeless, they have no courage left in them. They have gone so low in this atmosphere of fear that they have forgotten their sense of pride. Said God, the Primal Lord, that I am sending you in the world so that you may start the path of truth and remove the blind thinking mixed up with righteousness. Oppression has even ended the power to know what is wisdom and what is unwisdom. Adopting unwisdom, man is suffering. Guru, the king of kings, requests, "O God, I've looked very carefully, the whole world is burning. Heavy darkness has spread and this path which is called the spiritual path, can make progress if You, God Almighty place your strengthening and pure hand on my back. In his own words, it reads -

*"I declare thee my son.
I have made you preach the Path (Pure).
Wheresoever you start your religion,
Check the people from going astray.*

ਮੈਂ ਅਪਨਾ ਸੁਤ ਤੁਹਿ ਨਿਵਾਜਾ।
ਪੰਥ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਬੇ ਕਉ ਸਾਜਾ।
ਜਹਾ ਤਹਾ ਤੈ ਧਰਮੁ ਚਲਾਇ।
ਕਬੁਧਿ ਕਰਨ ਤੇ ਲੋਕ ਹਟਾਇ।

*Folding my hands I spoke with my head bowed ;
The Panth (The path pure) will endure in the world,
When you lend a helping hand."*

ਠਾਢ ਭਯੋ ਮੈ ਜੋਰਿ ਕਰ, ਬਚਨ ਕਹਾ ਸਿਰ ਨਿਆਇ।
ਪੰਥ ਚਲੈ ਤਬ ਜਗਤ ਮੈ, ਜਬ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਸਹਾਇ।

ਬਚਿੱਤਰ ਨਾਟਕ

Guru, the great king, while telling the world about his objective, proclaims that I have been sent in the world for this very purpose; I have no enmity towards anyone; I love all; don't think that I come assuming

the airs of God in the world. That Primal Lord is unreachable, unknowable. He is in the form of unity and I am a slave of His. Therefore, do not commit a mistake by just taking me for God because God is unreachable, unknowable, unique; nobody can know His limits. He exists in His fullness in all; He exists as ever-burning flame in everyone. I am His slave. Let no doubt enter your minds. Just think that I have put on a human form in order to carry out the order of That Primal Lord. I am to watch the drama of the world and my task lies in victory of truth and defeat of falsehood. He proclaims -

*On this account God sent me
Then I took birth and came into the world;
As He spoke to me so I speak to men.
I bear no enmity towards anyone.
All who call me Supreme Being
Shall fall into the pit of hell, crying.
Recognize me as God's servant only.
Have no doubt whatever of this, really
I am the slave of the Supreme Being.
And have come to watch the world drama
playing.
I tell the world what God told me,
And through fear of mortals not silent be.*

ਚੌਪਈ। ਇਹ ਕਾਰਨਿ ਪ੍ਰਭ ਮੋਹਿ ਪਠਾਯੋ।
ਤਬ ਮੈ ਜਗਤ ਜਨਮ ਧਰਿ ਆਯੋ।
ਜਿਮ ਤਿਨ ਕਹੀ ਤਿਨੈ ਤਿਮ ਕਹਿ ਹੋ।
ਅਉਰ ਕਿਸੁ ਤੇ ਬੈਰ ਨ ਗਹਿ ਹੋ।੩੧।
ਜੋ ਹਮ ਕੋ ਪਰਮੇਸਰ ਉਚਰਿ ਹੈ।
ਤੇ ਸਭ ਨਰਕ ਕੁੰਡ ਮਹਿ ਪਰਿ ਹੈ।
ਮੋ ਕੋ ਦਾਸ ਤਵਨ ਕਾ ਜਾਨੋ।
ਯਾ ਮੈ ਭੇਦ ਨ ਰੰਚ ਪਛਾਨੋ।੩੧।
ਮੈ ਹੋ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਕੋ ਦਾਸਾ।
ਦੇਖਨ ਆਯੋ ਜਗਤ ਤਮਾਸਾ।੩੨।
ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਜਗਤਿ ਕਹਾ ਸੋ ਕਹਿ ਹੋ।
ਮਿ੍ਤ ਲੋਕ ਤੇ ਮੋਨ ਨ ਰਹਿ ਹੋ।੩੩।

ਬਚਿੱਤਰ ਨਾਟਕ

Thus in order to do this task I have assumed a human form. My mission will proceed in two ways. With love and affection, teaching detachment, meditation and knowledge, I'll end the darkness from

the mind of man and he will be made aware that he is not body, he is not mind, he is not intellect, he is not consciousness, nor is he just a creature, he is a unit of God; he is the ever-burning flame of the self same soul. In short, man will be taught the spiritual recognition of the self. The body which has got the incurable disease of ignorance and evils and which is in the grip of deep darkness of ignorance, will be made to fight on the world stage and sent to assume a new body.

So do not think that I will do something inspired by the example of some previous religion. Keeping myself above all sects and creeds, I will accomplish the task assigned to me by God impartially. Telling about himself he proclaims -

*I do not hesitate in any way,
The message of God to convey.
Without bowing to any garb or creed
Of God's Name on this earth, I sow the
seed.
Neither idol worship nor wearing holy garb
do I expound.
Through attaining the highest Truth, and
singing God's glory will be found.
I will neither grow long knots of hair
Nor any religious marks on my arms bear.
A life devoted to serving God is all for
which I long.
I remember His Name, my only Eternal
Friend;
No other do I repeat, nor any other law do I
defend,
In Your Name permanently dyed
I will remain free from vanity and pride.
In Your meditation by being absorbed
Innumerable sins will be washed.
With Your true nature now being one
I will not expect any other gifts given.
All pain and misery go away
Remembering Your Name all the way.*

*ਕਹਿਓ ਪ੍ਰਭੂ ਸੁ ਭਾਖਿ ਹੋ। ਕਿਸੁ ਨ ਕਾਨ ਰਾਖਿ ਹੋ।
ਕਿਸੁ ਨ ਭੇਖ ਭੀਜ ਹੋ। ਅਲੇਖ ਬੀਜ ਬੀਜ ਹੋ।੩੪।*

*ਪਖਾਣ ਪੂਜ ਹੋ ਨਹੀਂ। ਨ ਭੇਖ ਭੀਜ ਹੋ ਕਹੀਂ।
ਅਨੰਤ ਨਾਮੁ ਗਾਇ ਹੋ। ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਪਾਇ ਹੋ।੩੫।
ਜਟਾ ਨ ਸੀਸ ਧਾਰਿ ਹੋ। ਨ ਮੁੰਦ੍ਰਕਾ ਸੁਧਾਰਿ ਹੋ।
ਨ ਕਾਨ ਕਾਹੂ ਕੀ ਧਰੋ। ਕਹਿਓ ਪ੍ਰਭੂ ਸੋ ਮੈ ਕਰੋ।੩੬।
ਭਜੋ ਸੁ ਏਕ ਨਾਮਯੋ। ਜੁ ਕਾਮ ਸਰਬ ਠਾਮਯੋ।
ਨ ਜਾਪ ਆਨ ਕੋ ਜਪੋ। ਨ ਅਉਰ ਥਪਨਾ ਥਪੋ।੩੭।
ਬਿਅੰਤ ਨਾਮ ਧਿਆਇ ਹੋ। ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਪਾਇ ਹੋ।
ਨ ਧਿਆਨ ਆਨ ਕੋ ਧਰੋ। ਨ ਨਾਮ ਆਨ ਉਚਰੋ।੩੮।
ਤਵਕ ਨਾਮ ਗੱਤਯੋ। ਨ ਆਨ ਮਾਨ ਮੱਤਯੋ।
ਪਰਮ ਧਿਆਨ ਧਾਰਯੋ। ਅਨੰਤ ਪਾਪ ਟਾਰੀਯੋ। ੩੯।
ਤੁਮੇਵ ਰੂਪ ਰਾਚਿਯੋ। ਨ ਆਨ ਦਾਨ ਮਾਚਿਯੋ।
ਤਵਕ ਨਾਮ ਉਚਾਰਿਅੰ। ਅਨੰਤ ਦੁਖ ਟਾਰਿਅੰ। ੪੦।*

ਬਚਿੱਤਰ ਨਾਟਕ

Catching hold of the wicked and the vicious, I'll scatter them, too; I'll make them follow the path of righteousness also; and I will tear up wickedness which has its roots in darkness.

In this way accepting a very big responsibility, Respected Guru Gobind Singh Ji, the great king, appeared in the world.

If we look at his life carefully, we can easily understand all the things mentioned above. He gave shape and form to such a society in the world which is pure through and through. It did not mislead, it was unadulterated. He said that to enjoy the essence of the spiritual self after having recognized it, to melt one's existence in that spiritual self and to live a life of truth, this will constitute the visible form of the pure life (life of the Khalsa Panth) and so great will its glory be that even gods and goddesses will not be able to know it. The chief gods of Heaven will long for the company of the Khalsa.

*Their way of life the sole Name of God.
They find peace in singing praises of the
Lord.
To them friends and enemies are alike,
brother,*

And other than their God they know not another.

Millions upon millions of sins they wash. They are removers of sufferings, givers of life.

Heroic warriors, men of their word, Even Maya (illusion) by saints was deceived.

The gods and angels long for their company. Their blessed glimpse never fruitless be.

Serving them always bears fruit.

Nanak with hands folded prays, O Lord, storehouse of virtues, bless me with saints' service.

ਵਰਤਣਿ ਜਾ ਕੈ ਕੇਵਲ ਨਾਮ॥
ਅਨਦ ਰੂਪ ਕੀਰਤਨੁ ਬਿਸ੍ਰਾਮ॥
ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰ ਜਾ ਕੈ ਏਕ ਸਮਾਨੈ॥
ਪ੍ਰਭ ਅਪੁਨੇ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਨੈ॥
ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਅਘ ਕਾਟਨਹਾਰਾ॥
ਦੁਖ ਦੂਰਿ ਕਰਨ ਜੀਅ ਕੇ ਦਾਤਾਰਾ॥
ਸੁਰਬੀਰ ਬਚਨ ਕੇ ਬਲੀ॥
ਕਉਲਾ ਬਪੁਰੀ ਸੰਤੀ ਛਲੀ॥
ਤਾ ਕਾ ਸੰਗੁ ਬਾਛਹਿ ਸੁਰਦੇਵ॥
ਅਮੋਘ ਦਰਸੁ ਸਫਲ ਜਾ ਕੀ ਸੇਵ॥
ਕਰ ਜੋੜਿ ਨਾਨਕੁ ਕਰੇ ਅਰਦਾਸਿ॥
ਮੋਹਿ ਸੰਤਹ ਟਹਲ ਦੀਜੈ ਗੁਣਤਾਸਿ॥

P. 392

The glory of a saint belongs to him, not to any other.

Says Nanak, no difference between God and his saint, brother.

ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਾਧ ਬਨਿ ਆਈ॥
ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਪ੍ਰਭ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ॥

P. 272

And proclaims he, the great Guru -

*He alone is the godly Khalsa pure
Who has tasted the soul essence.
God, me and him are just one,
Without even a little bit of difference.*

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ॥
ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ ਮੋ ਮਹਿ ਤਾਸ ਮਹਿ ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ॥

Sarb Loh Granth

The life of the Respected Tenth Guru is a life of great struggle because on the one hand, it was very difficult to awaken people

petrified by deep darkness who had become unconscious; on the other hand the forces of unrighteousness were eager to choke the voice of righteousness. Any further commentary on this will make the explanation very lengthy. To cut short, at that time the different orders in the sphere of religion were at daggers drawn with each other and dogmatism ruled to such an extent that, a person with convictions contrary to one's own, was not even considered a human being. He would be killed, his household would be looted, his women folk were molested, and his children were made slaves which was considered a good deed. Those who caused this darkness were the Emperors, their Prime Ministers and other ministers, *quazis*, (the judges of Muslim religious code), *mullahs*, (the Muslim priests), who had come from the west of India. They had adapted the definition of religion in accordance with their interests and called them doers of good deeds by calling every sin a good deed. No matter whether they ruled in the hills in the Hindu guise or whether they ruled from the throne of Delhi in the Muslim garb, the narrow minded rulers and the political power were eager to crush the loud voice raised for righteousness and peace by the Tenth Master. Guru, the emperor, proclaimed that I have no enmity towards anyone; I am only paving the way of the Religion of humanity. This voice of the Guru greatly pricked the kings because they were afraid of the daring of their subjects who were becoming religious and who were getting to know their rights. The Guru emperor says that the hills chiefs banded against him when he was putting up at Paunta Sahib and Fateh

Chand the ruler of that area along with all the hill chiefs attacked him without any provocation from his side.

At that time in the light of spiritualism he was producing a lot of literature on all the religions in a pure form. Says he -

*Fateh Shah, the king then became angry
For no reason he took up arms against me.*

*ਫਤੇ ਸਾਹ ਕੋਪਾ ਤਬਿ ਰਾਜਾ।
ਲੋਹ ਪਰਾ ਹਮ ਸੇ ਬਿਨੁ ਕਾਜਾ।*

*Bachittar Natak
(Autobiography of the Tenth Guru)*

the battle was imposed on me. I never wanted that anyone should be attacked and his territory be snatched from him. I had no alternative left because my father (Guru Teg Bahadur) and grandfather (Guru Arjun Dev) who had gone to the greatest lengths putting up with tortures peacefully, had already borne so disgusting tortures; to get martyred at the hands of those tyrants without lifting a finger had no importance because non-violence had been practiced to the farthest extreme. Those tortures were wearing down the patience of the great Gurus. Although they were masters of the occult powers, yet remaining within human limits, they sacrificed themselves in an attempt to open the eyes of the tyrant. No one wants wars. All want to live in peace and happiness. But when no course is left, it is rightful to take up arms against arms for self protection; and to gather people with the same views to wipe out wickedness. Rather religion demands that it is no use getting yourself beheaded like cowards. Lay down your lives like the brave people. Sikhism, the Guru's path, wishing the well-being of the entire world, prays, O Wondrous God! Save the burning world; by whichever way it can be delivered, deliver it. The religion in which so vast a philosophy is found, hostility to anyone is out of the question.

*Farid, do good for evil,
In your heart keep no anger.
Thus shall your body be free from disease
And you shall obtain everything.*

*ਫਰੀਦਾ ਬੁਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਿ ਗੁਸਾ ਮਨਿ ਨ ਹਵਾਇ॥
ਦੇਹੀ ਰੋਗੁ ਨ ਲਗਈ ਪਲੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪਾਇ॥*

P. 1391

In this way the entire life of Guru Gobind Singh, the great king, was passing correcting wickedness and trying to spread the light of truth. He had kept 52 poets and 50 writers in his court to transcribe the entire ancient literature. The Poet Mangal was given Rs. 60,000 of those times for translating a chapter of the Mahabharata; and he was given so many gifts that the Guru sent 200 soldiers, with still more gifts, to carry them home to the poet.

About fourteen times attacks were launched on Guru, the emperor. The warriors, who had risen in the form of the Khalsa in defence of truth and righteousness always fought off these attacks. Those who launched these attacks had untold number of soldiers in their armies, their weapons of war, also, were too numerous to learn to use. With limited resources at their disposal the beloved disciples of Guru, the emperor, strengthening themselves with truth, continued to fight a determined battle with Aurangzeb and the chiefs of 22 hill ranges. At last the political power of the whole of India comprising the armies of the chiefs of 22 hill states, untold millions of Aurangzeb's army and misled by participation in a crusade, the dacoits (whose heads were turned) joined hands in this battle, the total number of the armies roughly being put at 10 lakhs. On the other side the Guru had neither great supplies of food, nor a big store house of weapons. It was a most unequal battle but Guru, the emperor's words were, that -

I'll make sparrows tear hawks,

I'll make one fight against a lakh and a quarter.

ਚਿੜੀਓਂ ਜੇ ਮੈਂ ਬਾਜ ਤੁੜਾਓਂ। ਸਵਾ ਲਾਖ ਜੇ ਏਕ ਲੜਾਓਂ।

This miracle could now be clearly seen taking place. The siege lasted six or more months. In the forts of the Guru, the emperor, the storehouse of food and weapons fell to a very limited level. The Khalsa army boiled the leaves of the trees and drank the water. They mixed the barks of the trees in the flour and ate it up. Because the siege lasted long even the besiegers were upset. They tried to convince the Guru by placing the letter bearing Aurangzeb's signature along with the Quran on a plate. The Hindu hill chiefs placed the sacred Gita on a plate and in the same plate they placed a cow modelled by them and promised that swearing to protect the honour of the Gita and the cow, they reveal truth in their hearts that if you evacuate the fort, you can live wherever you please. Similarly those owing allegiance to the Quran took an oath on the Quran and offering the sacred Quran as guarantor said that we the followers of Prophet Mohammad's sacred text request you to evacuate the fort. You leave Anandpur Sahib, and go wherever you please, no inconvenience will be caused to you. Guru, the king of kings, knew that these treacherous people neither believe in God nor are they righteous. They are just striking at the root of their religion for their selfish interests. Therefore the offering of the Gita by the hill chiefs as guarantor and the swearing on the Quran by those who owe allegiance to the Quran is a deception. It is their sheer shamelessness. Listening to the requests of the disciples, Guru the emperor, made up his mind to evacuate the fort; although he knew that these so-called believers (of Islam) and goddess worshippers are completely hollow from within. Their belief in the Quran and the others' belief in gods and goddesses is playing a trick for

their own interests. In this way Guru, the emperor, taught that no doubt the whole world respects the scriptures of their own faith but it is also the duty of the saints to respect the religious symbols of others. Setting a precedent of respect for the symbols of other faiths, Guru, the emperor, evacuated the fort on December 20, 1704, (in the Samvat era six Posh 1761) on Wednesday after midnight. Great is Guru Gobind Singh, the emperor, who by respecting the scriptures of other faiths to the greatest extent, showed that the word of God whether it is in Arabic or in Sanskrit or in any other language is worthy of the fullest respect. To have faith in that word of God is greatest. No sooner was the fort evacuated than the cunning rulers, paying heed neither to the sacredness of the Quran nor to the Gita and the cow, set all their armies on a handful of disciples of the Guru and ordered that all should be surrounded and done to death. Let no person be allowed to escape alongwith Guru Gobind Singh. From Anandpur Sahib to the banks of the Sirsa river a fierce battle was fought.

Here another miraculous event will not be out of place to mention.

The Respected Guru, in order not to let the ambrosial time of the morning of 7 Poh go waste, began the singing of the Ode in the Asa measure (As Di Vaar). On one side a fierce battle is raging, and on the other the great soul essence of the love of God is being enjoyed by concentrating the mental eddies of the mind. To body he preferred the singing of hymns being done in order to remember God. Here the Sirsa river flows through a wide trough. Owing to rain in the hilly areas, it became really very cold and foggy. The Sirsa river is overflowing its

banks and it seems that today, the river Sirsa, too, committed a mistake of stopping the of way of Guru, the emperor, by obstructing the sacred task of his by becoming a hurdle in his way. That's why Gursikhs, desciples of the Guru, to this day, express their protest by giving five shoe blows to its running waters. A pitched battle was fought here. Guru, the king of kings, had been sleepless for four days and he was badly exhausted. A great literary loss was suffered here which can never be made good because the untiring labours of 20-22 years of Guru, the emperor, the result of his intellectual churning, was claimed by the Sirsa as if by way of an offering in a moment. But great was Guru, the emperor, who bore everything as the will of God.

Leaving this place Guru, the king of kings, entered the mud fortress of Chamkaur Sahib which was a big house (a haveli) but situated on a high place, on December 22 in the morning. Early in the morning an army consisting of countless soldiers came and laid siege to the fortress. In that fortress 40 Ever-ready-to-die disciples, *marjiwaras*, of his and two of his sons, the princes, were with Guru, the Emperor. Right in the morning began the battle. The whole day long 25 Sikhs, emerging one by one from the fortress, exemplified the desire of the Guru of one Sikh fighting a lakh and a quarter.

No one showed any signs of fear. From the fortress for miles around a vast militia could be seen. It appeared as if a flood of armies had come. One more than the other, all were eager to reach the fortress. 25 Singhs fought till noon. As the heat of the sun began to decline, they sacrificed themselves, being cut to ribbons. But it was wonderful to watch that no one showed any sign of discouragement nor did anyone

throw down his arms. They wielded weapons till the very last breath. After this his eldest son, Prince Ajit Singh, who was aged about 18, asked permission from Guru, the emperor, saying, King of Kings, kindly allow me, too, to make my body successful by fighting in a determined way in this *yagna* of a battle being waged for the protection of humanity. Cheerfully Guru, the king of kings, allowed him to do so. With his own blessed hands, he adorned him with the weapons. The prince rode his horse and accompanied by five singhs entered this surging host of the enemy. Writing of that time, the love gushing poet, Yogi Allah Yaar Khan, says thus -

Out comes the beloved son of Gobind from the fortress

Look there; out comes the king from the fortress.

Out comes he riding a horse from the fortress.

Out comes he, sword in hand, from the fortress

Of that sword what praise can be sung

With this sword of the tongue

Out that came from the sheath.

No song this sword tongue of mine could breathe.

ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਦਿਲਦਾਰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਸੇ ਨਿਕਲ ਆਏ।

ਵਹੁ ਦੇਖੀਏ ਸਰਕਾਰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਸੇ ਨਿਕਲ ਆਏ।

ਘੋੜੇ ਪੈ ਹੋ ਅਸਵਾਰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਸੇ ਨਿਕਲ ਆਏ।

ਲੇ ਹਾਥ ਮੇਂ ਤਲਵਾਰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਸੇ ਨਿਕਲ ਆਏ।

ਕਿਆ ਵਸਫ ਹੋ ਉਸ ਤੇਗ ਕਾ ਇਸ ਤੇਗੋ ਜੁਬਾਨ ਸੇ।

ਵਹੁ ਮਿਆਨ ਸੇ ਨਿਕਲੀ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੀ ਯੇਹ ਵਹਾਂ ਸੇ।

ਸਫਰਨਾਮਾਂ ਤੇ ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ, ਗਿਆਨੀ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਰਾ

Seeing the skill of Respected Ajit Singh in using weapons, even the enemy cried, "Brave, brave" because so fast was the sword moving and cutting that even the eyes could not follow its movement. The speed of his moving sword was no less than the speed of lightning. About his weapons, too, the same

poet writes -

*Like any other that sword was a sword,
But was that a sword, O my Lord!
We don't know that that was a sword.
It was bloody, it was blood-hungry.
It was a calamity, it was a catastrophe.
Was it of water, steel or lightning flash
made.*

*That sword was the mother of Death's Lord.
The god of death stood in attendance,
Highly busy in his special amusement.*

*‘ਤਲਵਾਰ ਸੀ, ਤਲਵਾਰ ਥੀ ਕਿਆ ਜਾਨੀਏ ਕਿਆ ਥੀ।
ਖੁੰਖਾਰ ਥੀ, ਖੁੰਨ ਬਾਜ ਥੀ ਆਫਤ ਥੀ ਬਲਾ ਥੀ।
ਥੀ ਆਬ ਯਾ ਫੌਲਾਦ ਪੈ ਬਿਜਲੀ ਕੀ ਜਲਾ ਥੀ।
‘ਯਮ ਰਾਜ’ ਕੀ ਅੰਮਾਂ ਥੀ ਵਹੁ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਕੱਜਾ ਥੀ।
ਅਰਦਲ ਮੈਂ ਬਿਚਾਰੇ ‘ਮਲਕੌਲ ਮੌਤ’ ਖੜੇ ਥੇ
ਅਪਨੇ ਸੁਗਲੇ ਖਾਸ ਮੈਂ ਮਸ਼ਗੂਲ ਬੜੇ ਥੇ। ਸ਼ੇਅਰ tt*

ਸਫਰਨਾਮਾ

These very five Singhs fought away for many hours. But in the beginning it so happened that the generals of the armies of the hill chiefs, the Nawab and the Moghuls ordered to watch the art of fighting of the Prince. They are six Singhs and against them only one-to-one fight should be fought. Thanking God, cowards among the enemies retreated. But those with pride in their bravery came forward, one by one, to face them. History tells us that the six of these delivered 150 soldiers of the tyrants to eternal sleep with the touch of their swords. Then breaking all the rules, the soldiers of the wicked armies fell on them. Prince Ajit Singh, fighting alone, had gone a long way off. At last, he is trapped in a great siege just as Abhimanyu in the battle in Mahabharata got stuck up in the defensive works of the fort when he went to break the circular formation (Chakarvyuh) and could not get out. The sword of Prince Ajit Singh broke. And he plunged his small spear into an armoured Moghul soldier, which piercing

the armour, got stuck up in the bones; disarmed thus, he became a martyr. Having sacrificed his pure body, he entered the Deathless City of God. His fight gave a lot of zeal to the remaining Singhs in the fortress. Among the remaining Singhs was included Prince Jujhar Singh, aged 14, who was the second beloved son of the Tenth Master. He came forward and said, “Dear Father, my elder brother has attained martyrdom. I’ll not lag behind from him. Although physically my age is small yet because of the strength granted by you, immeasurable force has entered me. Allow me to fight.” Guru, the king of kings, patted him on the back. Small sized arms were sported in his belt. Giving the small sized sword and bow, the Guru showered parental love on him. Making him ride a horse, he gave five Singhs to accompany him and said, “My dear son, today justice is fighting against injustice. This fight will not end with our martyrdom. It’s a long battle. Unrighteousness is to be conquered. Go! you, too, make an offering of your body in this great task.”

Friends, what a moving sight which, not to speak of seeing, we can’t even listen to a description of! Just to remove the sufferings of the afflicted and to bring justice in the world, a dear father, who was not to annexe any territory nor was he to snatch any other kingdom, staked all his comforts. Today his dear son aged 14 is about to enter the great war. There are no tears in the father’s eyes. Being pleased, he is patting his back. Taking him in his arms, he lifted him and showered love on him. He kissed the forehead, patted his back and said, “You also make your offering in this struggle for freedom. One

who is born in the world is sure to die. You attain to that state where great celibates, yogis, alms-givers can't reach. Giving expression to all that incident, Yogi Allah Yaar clothed it in words thus -

In a voice emotion-charged spoke Guru Gobind Singh.

I have brought you up with love spoke Guru Gobind Singh.

From the beginning I never checked you spoke Guru Gobind Singh.

To this little brave warrior spoke Guru Gobind Singh.

Come let me adorn your pure body with weapons.

Let me adorn your pure body with a little bow and a small sword.

‘ਭਰਾਈ ਸੀ ਆਵਾਜ਼ ਮੈਂ ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ।
ਪਾਲਾ ਹੈ ਤੁਮੋਂ ਨਾਜ਼ ਸੇ ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ।
ਰੋਕਾ ਨਹੀਂ ਆਗਾਜ਼ ਸੇ ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ।
ਇਸ ਨੰਨ੍ਹੇ ਸੇ ਜਾਨ ਬਾਜ਼ ਸੇ ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ।
ਲੋ! ਆਉ ਤੱਠ ਪਾਕ ਪੈ ਹਥਿਆਰ ਸਜਾ ਦੇਂ।
ਛੋਟੀ ਸੀ, ਕਮਾਂ-ਨੰਨ੍ਹੀ ਸੀ ਤਲਵਾਰ ਸਜਾ ਦੇਂ।

(Couplet No. 104)

Lo! go find your goal to the Creator I hand you over.

Either die or kill, to the Creator I hand you over.

Don't forget God! to the Creator I hand you over.

Make Sikhism prosper! to the Creator I hand you over.

May the Wondrous God grant you courage to fight.

If thirsty, God grant you the cup of martyrdom bright.

ਲੋ! ਜਾਉ ਸਿਧਾਰੇ ਤੁਮੇ ਕਰਤਾਰ ਕੋ ਸੌਪਾ।
ਮਰ ਜਾਉ-ਯਾ-ਮਾਰੋ! ਤੁਮੋਂ ਕਰਤਾਰ ਕੋ ਸੌਪਾ।
ਰੱਬ ਕੋ ਨ ਬਿਸਾਰੋ! ਤੁਮੋਂ ਕਰਤਾਰ ਕੋ ਸੌਪਾ।
ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਉਭਾਰੋ! ਤੁਮੋਂ ਕਰਤਾਰ ਕੋ ਸੌਪਾ।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅੱਥ ਜੰਗ ਕੀ ਤੁਮੋਂ ਹਿੰਮਤ ਬਖਸ਼ੋਂ।
ਪਿਆਸੇ ਹਰ ਜਾਤ ਜਾਮੋਂ ਸ਼ਹਾਦਤ ਤੁਮੋਂ ਬਖਸ਼ੋਂ।

ਸ਼ੇਅਰ 106, ਸਫਰਨਾਮਾ

Till the setting of the sun this little

being did such wonders that they will be praised for centuries to come. I do not make comparisons but it would not be out of place to say that in the Sri Lankan War of Sri Rama Chander, Laxman became unconscious. Sri Ram was bound to be moved at that time but with the picture painted of the pathos of Sri Ram at that time in the Ramayana a flood of tears starts even in the eyes of the reader. Similarly when Abhimanyu died in the battle, the five Pandavas wept like children even after being consoled by Lord Krishna. Respected Vashisht who was the spiritual Guru of Sri Ram could not bear the shock of separation from one hundred sons by their death and came to the Satluj river to end his life. But the river began to flow in one hundred streams which gave it the name of Shatdrav - the river of one hundred waters. But great was Guru Gobind Singh Ji, the king of kings. Describing his condition at that time, the same poet writes -

Separation from Joseph moved Jacob to misery.

Is such an example found in the prophets of yore?

That he shed not a tear on the death of sons four.

Whom he got cut to pieces.

Thus Guru Gobind Singh raised the status of sages, rishis.

ਯਾਕੂਬ ਕੋ ਯੂਸਫ ਕੇ ਬਿਛੜਨੇ ਨੇ ਰੁਲਾਇਆ,
ਸਾਬਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਐਸਾ ਰਸੂਲੁ ਮੈਂ ਹੈ ਆਇਆ।
ਕਟਵਾ ਕੇ ਪਿਸਰ ਚਾਰ ਇਕ ਆਂਸੂ ਨ ਗਿਰਾਇਆ,
ਰਤਬਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਿਸ਼ੀਓਂ ਕਾ ਬੜਾਇਆ।

ਸਫਰਨਾਮਾ

Another friend, the editor of Sher-e-Punjab, Amar Singh makes a mention of this incident in his poem thus -

Sacrificing their youths in bloom they left.

Suppressing their desires in hearts they left.

*Not getting a drop of water at Chamkaur
Drinking their life blood*

*they left.
Hungry since night the sons of Lord of two
worlds.
What a desire! satisfying hunger with
arrows*

*they left.
Look! before the very eyes of the father
getting beheaded*

*both youths left.
O heavens! who they were, come into the
world.
Carrying the load of cruelties on heads*

*they left.
Thousands are the ambitions of youth in
bloom.
Returning to dust themselves*

*they left.
The marriage party of the angels awaiting
Having been decked with grooms' head
garlands*

*the strong warriors left.
Setting the hearts on such a fire
Not to be put out by oceans*

*they left.
Sacrificing in spearheading the task of
Putting an end to sufferings
Fulfilling the promises of kindness with
loyalty*

*they left.
The lion-hearted son of Sundari, Ajit Singh
Turning many warriors on the back*

*he left.
They enjoyed the kindness of Providence*

*O Mansur,
Having built the ruined country*

they left.

ਉਠਤੀ ਜਵਾਨੀਉਂ ਕੋ ਲੁੱਟਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ,
ਸੀਨੇ ਮੈਂ ਆਰਜ਼ੂਏਂ ਦਬਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ।
ਚਮਕੌਰ ਮੈਂ ਨਾ ਬੂੰਦ ਬੀ ਪਾਣੀ ਕੀ ਮਿਲ ਸਕੀ,
ਖੁੰਨੇ ਜਿਗਰ ਸੇ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ।
ਭੁਖੇ ਥੇ ਰਾਤ ਕੇ, ਸ਼ਾਹਾ ਹਰ ਦੋ ਜਹਾਂ ਕੇ ਲਾਲ,
ਵਾਹ ਹਸਰਤਾਂ ਕਿ ਤੀਰ ਹੀ ਖਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ।
ਫਰਿਆਦ ਹੈ ਕਿ ਬਾਪ ਕੀ ਆਖੋਂ ਕੇ ਸਾਹਮਨੇ,
ਦੋਨੋਂ ਜਵਾਂ ਸਿਰ ਅਪਨਾ ਕਟਵਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ।
ਐ ਆਸਮਾਂ! ਵਹੁ ਕੌਣ ਥੇ? ਆ ਕਰ ਜੋ ਧਰ ਮੈਂ,
ਬਾਰੇ ਸਿਤਮ ਸਿਰੋਂ ਪਰ ਉਠਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ।
ਉਠਤੀ ਜਵਾਨੀਉਂ ਕੀ ਉਮੰਗੋਂ ਹਜ਼ਾਰ ਹਾ,
ਮਿੱਟੀ ਮੈਂ ਆਪ ਹੀ ਵਹੁ ਮਿਲਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ।
ਬੀ ਮੁਨਤਜ਼ਿਰ ਬਰਾਤ ਫਰਿਸ਼ਤੋਂ ਕੀ ਅਰਸ਼ ਪਰ,
ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਜੋ ਸਿਹਰੇ ਬੰਧਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ।
ਸਾਤੋਂ ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਸੇ ਬੁਝਾਈ ਨ ਜਾ ਸਕੇ,
ਐਸੀ ਦਿਲੋਂ ਮੈਂ ਆਗਾ ਲਗਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ।
ਆਏ ਥੇ ਕਾਰੇ ਜ਼ਾਰ ਮੁਬੱਬਤ ਮੈਂ ਦੇ ਕੇ ਜਾਨ,
ਮਿਹਰੋ ਵਫਾ ਕਾ ਐਹਦਾ ਨਿਭਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ।
ਸੁੰਦਰੀ ਕੇ ਲਾਲ ਸ਼ੇਰੇ ਦਿਲਵਾਰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ,
ਕੁਸ਼ਤੁੰ ਕੇ ਪੁਸ਼ਤੇ ਰੱਨੋਂ ਮੈਂ ਲਗਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ।
ਮਨਸੂਰ ਇਨ ਪੈ ਰਹਿਮਤੋਂ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ਕੀ,
ਉਜੜਾ ਹੁਆ ਵਤਨ ਜੋ ਬਸਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ।
ਸ. ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਡੀਟਰ ਸ਼ੇਰੀ ਸਫਰਨਾਮਾ ਪੰਨਾ 196

The battle came to a standstill. Eleven brave Sikhs were left with Guru, the emperor, twenty nine having attained martyrdom. According to the philosophical thought of the Guru, death must come; the numbered breaths having been drawn, a living being departs from the world casting off the body. It says in the Guru Granth Sahib -

*Fixed is the number of days and breaths
That to each by the Creator are given.
Says Nanak they are fools strong,
Who gripped by doubt and attachment want
life to prolong.*

ਛਣਿ ਘਾਲੇ ਸਭ ਦਿਵਸ ਸਾਸ
ਨਹ ਬਢਨ ਘਟਨ ਤਿਲੁ ਸਾਰ॥
ਜੀਵਨ ਲੋਗਹਿ ਭਰਮ ਮੋਹ ਨਾਨਕ ਤੇਊ ਗਵਾਰ॥

P. 254

*If by running from death one could save
oneself
Then one can run in directions four.
But he finds death sword in hand ahead*

*That cuts him from which he had fled.
No one ever reached such a door
Where one saved oneself from its strike, for
sure.
Fool, why not laughing take shelter
From which there is no escape anywhere?*

ਜੋ ਕਹੂੰ ਕਾਲ ਤੇ ਭਾਜ ਕੈ ਬਾਚਯਤ
ਤੋ ਚਹੁ ਕੁੰਟ ਬਿਖੇ ਭਜ ਜਯੈ।
ਆਗੇ ਹੂੰ ਕਾਲ ਧਰੇ ਅਸਿ ਗਾਜਤ ਛਾਜਤ ਹੈ
ਜਿਹਤੋ ਨਸ ਅਯੈ।
ਐਸੋ ਨ ਕੈ ਗਯੋ ਕੋ ਉਸੁ ਦਾਵਰੇ ਜਾਹਿ ਉਪਾਵ
ਸੋ ਘਾਵ ਬਚਯੈ।
ਜਾਤੇ ਨ ਛੁਟੀਐ ਮੁੜ ਕਹੂੰ ਹਸ ਤਾਕੀ ਨ ਕਿਉਂ ਸਰਨਾਗਤ
ਪਯੈ।

ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ, ਪੰਨਾ - 982

The besiegers whose bravery was recognized through the length and breadth of India were the leaders including Nahar Khan, Haibat Khan, Ismael Khan, Usman Khan, Sultan Khan, Khwaja Khijjar Khan, Jahan Khan, Najib Khan, Mian Khan, Dilawar Khan, Said Khan, Jabardast Khan, Wajid Khan, Gulbeg Khan etc. The great warriors of Guru, the emperor, were Atam Singh, Man Singh, Daya Singh, Mohkam Singh etc one surpassing all the others. Night had fallen. The singhs after a careful thought resolved that in the form of Five Beloveds a request must be made to Guru, the emperor, that, whether using occult power or whether using human power, he must escape from the battle and remake the Panth. On repeated requests, he accepted the proposal which was in the form of a Hukamnama (a letter of order).

Guru, the king of kings, made Bhai Sangat Singh who resembled the Guru in every feature of the face, sit on his seat and gave him his dress. Then he uttered the holy words that Five Singhs, the teacher of teachers, the very image of the Guru, will always remain undifferentiated from him.

Till downfall from the lofty principles does not set in, I will look after the Khalsa Panth-

*The Panth Khalsa (The Path Pure) is
The crop sown by me
And I'll look after it, surely.*

ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਖੇਤੀ ਮੇਰੀ। ਕਰਹੂੰ ਸੰਭਾਲ ਮੈ ਤਿਸ ਕੇਰੀ।

ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ

At that time Guru, the emperor, gave his bow and many hundreds of arrows to Brother Sangat Singh and said, "Sitting here, go on slowly shooting the arrows. Making the four of Bhai Ram Singh, Kehar Singh, Santokh Singh, and Deva Singh sit in the four towers, he ordered them to slowly fire the musket shots; and he ordered Jiwan Singh Mazabi and Katha Singh Ravidasia to strike the kettledrum, the *Nagara*. After fully arming the three of Bhai Daya Singh, Dharam Singh and Man Singh, the Guru emerged from the small door of the fortress to enter the royal army. At that time Guru, the emperor, thought it not at all well to escape by stealth. Upholding the principles of bravery and the lofty principles of humanity, he cried out in a loud voice that the teacher (pir) of India is going (*Pir-e-Hind meravid*). The night was dark. Pitch darkness enveloped the place. The visibility being very low, the army fought among themselves to death.

Guru, the emperor, reaches Machhiwara, from where seated on a cot, he escapes as pir (teacher) of Uch.

But he was surrounded by five thousand strong army, who, doubting lest this *pir* should be Guru Gobind Singh, stopped his way. Next day Qazi Pir Mohammad of Saloh who had taught Persian to Guru, the Emperor, was sent for. Sayad Inayat Ali of Nurpur and Sayad Hassan Ali of Mothu Majra were also sent

for. They said that the teacher of teachers (*piran-pir*) is travelling, and you have committed a grave mistake. By holding him up, you have shown disrespect to a Perfect Teacher (*Kamal Pir*) which will not be forgiven even in the court of *Allah*, God. Gani Khan and Nabi Khan were also with him, then. That army officer who had detained the Guru bowed low, and the cot of Guru, the Emperor, was put down only more than five miles ahead. Travelling in this manner, he reached Rai Kala at Rai Kot. When Rai Kala heard the story of the Guru, he was immensely moved. Guru, the emperor, sent Mahi to Sirhind to bring the news of the younger princes, his very young sons. On return from Sirhind, he wept and wept, telling the whole story. Hearing of the martyrdom of the younger princes and the mother, such a flood of tears flowed from the eyes of Rai Kala and others who sat at the feet of the Guru, that it would not stop. This is the will of God, said the Guru, which we call inevitability, whatever is to happen must come to pass. Whether one is a child, or a grown-up inevitability must come to pass. Mahi said, "O True king, your servant, Gangu of Kheri, turned dishonest and stole whatever money the mother had. He did not stop at that. He informed the police at Morinda and had the princes arrested. Speaking in front of all the listeners, Mahi said that, without giving any blanket or sheet and with whatever clothes they were wearing, they were imprisoned in the cold tower where there was no protection from the cold wind.

In the lap of their grandmother, the princes whose ages are said to be 5 & 7 years are lying. And they are talking with

the grandmother, "Grannie, how is father, the Guru, doing? Where are our brothers? Where have we come here?" The mother (who in reality was a grandmother to them) read out the Sukhmani Sahib (The Psalm of Peace) to them saying, "Sons, the greatest thing in the world is to remain faithful to one's religion. All must depart from this world but to sacrifice one's life for the sake of one's religion falls to the lot of a great man. The character-sheet of your father is unblemished. It does not seem likely to me that they will release us from here, it's possible that they will ask us to convert to Islam. You should not stain the character sheet of your father.

Prince Zorawar Singh said, Grannie, the Primal Lord is just one, He Himself manifests Himself, as you have just read -

*Owner of all places is the Being Supreme
Wherever He lives gets named in this dream.
Our power to act comes from Him;
What pleases the Lord some day must
happen.
Endlessly manifesting as waves of creation
Is God, His ways not subject to
interpretation.
Only known by the light He gives
The Almighty ever lives.
Always, always, always merciful, kind
Remember, remember Him joy to find.*

*ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਸਗਲੇ ਠਾਉ ॥
ਜਿਤੁ ਜਿਤੁ ਘਰਿ ਰਾਖੈ ਤੈਸਾ ਤਿਨ ਨਾਉ ॥
ਆਪੇ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਜੋਗੁ ॥
ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਫੁਨਿ ਹੋਗੁ ॥
ਪਸਰਿਓ ਆਪਿ ਹੋਇ ਅਨਤ ਤਰੰਗੁ ॥
ਲਖੇ ਨ ਜਾਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਰੰਗੁ ॥
ਜੈਸੀ ਮਤਿ ਦੇਇ ਤੈਸਾ ਪਰਗਾਸੁ ॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਕਰਤਾ ਅਬਿਨਾਸੁ ॥
ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਦਇਆਲੁ ॥
ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਨਾਨਕ ਭਏ ਨਿਹਾਲੁ ॥*

P. 275

Owing to ignorance, being gripped by ego-disease, being separated from God, the

Wondrous, and acquiring the status of a mere being, man is suffering. All religions teach this very truth that after getting enlightened through an All-capable Guru, this world for a man becomes the very image of God. Islam, Aryan religion & Sikhism are all one, then why on the pain of death are forcible conversions made or tensions created between them.

Said the Mother, "Dear children, this is the very thing that Sikhism clarifies. The father of Prahlad, forcibly, turned him away from the meditation of God on the pain of death, but Prahalad's divine eyes, being open, he saw God in everybody and in everything. God protected him. Dear children this world is the expansion of only one soul and at every place there is the same Primal element. Your father has said like this -

*Being one image, He appears in many forms.
He himself has assumed many forms.
Playing many games,
Yet He plays none,
In the end becomes one.*

*ਏਕ ਮੂਰਤਿ ਅਨੇਕ ਦਰਸਨ ਕੀਨ ਰੂਪ ਅਨੇਕ ॥
ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ ਅੰਤ ਕੋ ਫਿਰ ਏਕ ॥*

(Jaap Sahib)

In this world nothing is born and nothing dies. Everywhere the light of the Formless God is playing the game in different forms. As -

*In the earth, in the sky
There pervades a light in all.
It can't be added to,
Nothing can be subtracted from it
Nor can we cut it.*

*ਜਿਸੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਮਸਤਿ ਏਕ ਜੋਤ ਹੈ ॥
ਨ ਘਾਟ ਹੈ ਨ ਬਾਢ ਹੈ ਨ ਘਾਟਿ ਬਾਢਿ ਹੋਤ ਹੈ ॥*

Akal Ustat (In Praise of the Timeless)

A life of indiscipline which lacks restraint is death, only a namer lives because

ignorance has vanished from his mind. These people live in greatest darkness. They say, giving up your faith, adopt our religion. This is their greatest mistake. They hold up fear of death to people. Enlightened persons know that soul always, always lives; no death can be found in the soul. They live life in accordance with their principles and they never hesitate in laying down their lives. Your grandfather Guru, protecting the forehead mark and sacred thread of the Hindus, did an epoch-making exploit. He gave his head but did not give up his principles. The grandfather of your grandfather was boiled in water in a cauldron. Instead of cursing, he cheerfully did the will of God and made a great sacrifice. Dear children, every sacrifice brings light and strength into a society which has gone dead. Therefore don't be afraid, if the head is cut, let it be cut but never give up the true faith under fear or tempted by greed. Your grandfather is coming to take you, all are bound for the city of Immortal God. Your father is playing a wonderful drama, he is all-armed, all capable; with one thought wave he can destroy all, everything. But here in this world one *Waheguru* exists in His fullness, therefore, whom to curse? Therefore, putting up with great personal inconvenience, he is highlighting the great subtle qualities. Making an ideal man between whom and God there exists no difference, assume the Khalsa ideal, he fashioned an extremely great man in the form of the Khalsa. The immense greatness of your father is not to be interpreted born out of fear of death. Rather death is to be embraced with smiles like a beloved. The immortal life will issue from this death.

Next day the younger princes are produced in the court of the Nawab of Sirhind. At that time, all the low ranking and high ranking generals were present in the court. The princes were in a fearless state, their innocence and looks of love showed no fear. Their faces were beaming. Seeing them, many were reminded of their own children and many in their heart of hearts were saying how they are to blame in order to punish them. Then the Nawab said, your father has been killed yesterday, your brothers, too, have died in the battle at Chamkaur. Now you are innocent, your aged grandmother is with you. I am moved to pity for you. We want that you, leaving the faith of the infidels, adopt great Islam. At that very moment both the brothers exchanged glances and wearing the looks of self respect on the faces, said -

*Respected Guru of Truth who is our father,
Who in the world can kill him?*

*ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੋ ਪਿਤਾ ਹਮਾਰਾ ॥
ਜਗ ਮਹਿ ਕੌਨ ਸਕਹਿ ਤਿਹ ਮਾਰਾ ॥*

Suraj Parkash Granth, P. 5952

He is capable of all arts and all things. None in the world is born who can kill him. Who can kill the sky? Can anyone stop a storm even if one tried? Who can get the mountain moving? Who can stop the race of the sun or the moon? Our father appeared in this world to start true religion and to end every trace of unwisdom. Listening to these words of the princes, all the men in the court were wonder-struck. At that time the Qazi said, "Children don't use the Sikh way of greeting in the court; as against this make seven bows" and he illustrated it by bending. At that time both looked at each other and said that we know whom to bow to. If we come across a beloved of the Primal

God, or of Allah, we long for his feetdust, let alone bowing to him. We know whom to respect. By bowing to those beloveds of Allah, we get the grace of Allah. Our heads are holy and pure because Allah has made our bodies His home. That's the reason why we can bow to the beloveds of Gods. To brutes, dacoits, liars & infidels our heads can never bow. Remember, in the Tenth door, God lives. There His flame burns with full force. You are devoid of love for God, you are empty dead bodies. The current of life does not pass through you, therefore, why should we bow to you?

Then a voice said, "These children have no fear at all. Why?"

The children replied, "Only he is afraid who has committed a crime, who has sinned against the will of Allah. We wish the well-being of all. Our father also says so. You come attacking, you try to take away the right to live. If we fight back, you consider it a crime. How is it a crime?"

God always sees and hears everything, O my life.

It is he who commits sins who fears.

Whoever bears a pure heart within, O my life

That devotee has cast out all fears.

ਹਰਿ ਵੇਖੈ ਸੁਣੈ ਨਿਤ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ

ਸੋ ਡਰੈ ਜਿਨਿ ਪਾਪ ਕਮਤੇ ਰਾਮ ॥

ਜਿਸੁ ਅੰਤਰੁ ਹਿਰਦਾ ਸੁਧੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ

ਤਿਨਿ ਜਨਿ ਸਭਿ ਡਰ ਸੁਟਿ ਘਤੇ ਰਾਮ ॥

P. 540

At that time an inflamed Finance Minister of the name of Sucha Nand Khatri sat in the court. Turning a blind eye to the decorum appropriate to his high office, he spoke, "Look, be wise, the offspring of snakes can never throw out nectar from their mouths. They too, are the offspring of snakes. Happiness of Allah, the Pure, can be obtained by finishing off these baby

snakes." The Nawab listened to him carefully, and addressing the children said, "children, you do not know about the royal way of life. But we wish that you give up the faith of the infidels and adopting Islam, obey its *shariat*, the fundamental code of Islamic conduct. Full arrangements will be made to bring you up. You will be married to the daughters of Nawabs and we'll respect you as our *pirs* (teachers)."

Right then both the princes said, "Our religion is complete. Adoption of a religion means intention to meet Allah, the pure. It means to have a glimpse of God, it means complete absorption in God. No one ever lives in the world, all who come here must depart. One who has attained to God, his coming into this world is a success. The path preached by Guru Nanak is the spiritual Path in which there is no hostility to anyone, all are called partners. The enclosing wall of the world is so common that the whole world can be taken in an embrace. What Islam are you talking of? Do you obey the teachings of Islam? If you say yes, it's wrong. You do not recognize any goodness, you do not follow any religion. You are infidels not faithfuls. Offering the Quran as a guarantor to our father, you had said, evacuate the fort, we'll do no harm to you. The hill chiefs did the same, offering the Gita and the cow as guarantors. You threw the sacredness of the Quran to the winds, who is a greater infidel than you, who, offering the scripture as a guarantor did not stick to the pledge? Trying to include us too in this group of such infidels and making us obey the *shariat*! Remember that one who did not obey the word of *Allah* relayed through the Prophet, that infidel will not get any place in the court of God. He will be thrown into hells and he will have to bear pain -

Says Farid, death is visible just as the opposite bank of the river.

Beyond the hell burns loud, cries echo and quiver.

ਫਰੀਦਾ ਮਉਤੈ ਦਾ ਬੰਨਾ ਏਵੈ ਦਿਸੈ ਜਿਉ ਦਰੀਆਵੈ ਢਾਹਾ॥
ਅਗੈ ਦੋਜਕੁ ਤਪਿਆ ਸੁਣੀਐ ਹੂਲ ਪਵੈ ਕਾਹਾਹਾ॥

P. 1383

No one lived for ever in the world. If you look at your own history carefully, you will wonder where your forefathers have gone; Akbar had a great name, he was religious-minded. Our father told us that, freeing himself from illusions, he came to Guru Amardass for blessings and he took common kitchen meals sitting in a row with others like an ordinary visitor. In his empire Hindus, Muslims, infidels etc. all were considered human beings. No one was discriminated against. You are trying to put out the burning flame which says that man is just man, he can't be divided on the basis of creeds. Whether one is a Hindu, whether one is a Muslim all long to live with self-respect. After a very long time independent life has been obtained. If man's freedom be snatched from him, how angry Allah can be will be known when you reach the court of God, when you will undergo punishments. There you will not get anything other than weeping and wailing. You could not understand our father. He says whether one is a *Rafzi*, whether one is a hermit, whether one is a *yogi*, or a *pir*, a scholar, a theologian or whatever, he is man first. Bodies of all have been made by the five elements, the eyes through which men see are the same, their ears are also similar, their words are also similar. Similar is the composition of their bodies. The natures of men are also similar. Some have more vice; some try to keep themselves free from it. The shapes of all men are the same. How can man be separated from man? Our father calls it

ignorance to divide man from man by shutting him up in creeds. Our father gives as much respect to the Hindu temples, to the Shiva temple and to the other temples as to the mosque. One *Waheguru*, the Wondrous God, is same for all. Some call him Allah, some call him *Ram*, some call him *Rahim* (the merciful), all love the self same one God. All meditate on the one same God. The same one form of God exists in fullness in all the world. The same Light by giving power to all is making them work. Just tell us by making us follow shariat what kind of chasm can you put between us and other man? We get up in the ambrosial morning, clean our bodies with water, then we contemplate God, the Provider; we repeat His Name, we love the world as the form of God because we have been given the sagacity that all this world was born of One Light. The *Gurbani*, the Song Celestial, again & again teaches us lest we should forget that God is in the people and people are in God. He lives in His fullness in every good & in every bad person. He lives in all in the Tenth door. Just look, the potter makes so many pots of the same clay, different kinds of things are stored in the pots, exactly the same thing can be taken out as was stored in them, but the clay was the same, wasn't it? To cut short we believe that the same light of Allah pervades you as well as us all. We acknowledge that whatever is happening is happening according to His Will. One who has understood His will, can be called a man. Till one gets attached to a Perfect Guru through initiation, the pure eye which can see Allah does not open. We fail to understand which shariat you are talking of. You obey neither the teachings of the Quran nor the directions given in it. What kind is your law which is bent on killing

the innocent? Just tell us what wrong our father, our mothers, our brothers had done. Having thrown us in the prison, you are talking nonsense. We can't see a single person in this assembly who can speak the truth. All liars have gathered here. You are bent on doing injustice. You ask us to bow to salute. Respected Nawab! Truth can be bowed to; no one bows to falsehood. The real bowing is from the heart. Our Gurus proclaim that bowing the head serves no purpose till the mind does not bow. All these ideas are embodied in the writing of Guru, the emperor -

One man shaving his head is accepted as a hermit.

Another as a yogi, a celibate, a third as a continent.

Some men are Hindus and others Muslims; Among the latter are Imams, shafais and Rafzis.

Know that all men are of the same caste-humanity.

The Creator and the beneficent are the same. The Provider and the Merciful are the same; Let no man even by mistake suppose there is a difference.

Worship the one God who is the one divine Guru for all;

Know that His Form is one and that, He is the one light diffused in all.

*ਕੋਊ ਭਇਓ ਮੁੰਡੀਆ ਸੰਨਿਆਸੀ, ਕੋਊ ਜੋਗੀ ਭਇਓ
ਕੋਈ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਕੋਊ ਜਤੀਅਨੁ ਮਾਨਬੋ॥
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕੋਊ ਰਾਫਜੀ ਇਮਾਮ ਸ਼ਾਫੀ,
ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤ ਸਬੈ ਏਕੈ ਪਹਚਾਨਬੋ॥
ਕਰਤਾ ਕਰੀਮ ਸੋਈ ਰਾਜਕ ਰਹੀਮ ਓਈ,
ਦੁਸਰੋ ਨ ਭੇਦ ਕੋਈ ਭੁਲ ਭ੍ਰਮ ਮਾਨਬੋ॥*

*ਏਕ ਹੀ ਕੀ ਸੇਵ ਸਭ ਹੀ ਕੋ ਗੁਰਦੇਵ ਏਕ,
ਏਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਬੈ ਏਕੈ ਜੋਤ ਜਾਨਬੋ॥
ਦੇਹਰਾ ਮਸੀਤ ਸੋਈ ਪੂਜਾ ਅੰ ਨਿਵਾਜ ਓਈ,
ਮਾਨਸ ਸਬੈ ਏਕ ਪੈ ਅਨੇਕ ਕੋ ਭ੍ਰਮਾਉ ਹੈ॥
ਦੇਵਤਾ ਅਦੇਵ ਜੱਛ ਗੰਧੂਬ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੂ,
ਨਿਆਰੇ ਨਿਆਰੇ ਦੇਸਨ ਕੇ ਭੇਸ ਕੋ ਪ੍ਰਭਾਉ ਹੈ॥*

ਏਕੈ ਨੈਨ ਏਕੈ ਕਾਨ ਏਕੈ ਦੇਹ ਏਕੈ ਬਾਨ,
 ਖਾਕ ਬਾਦ ਆਤਸ ਅੰ ਆਬ ਕੋ ਰਲਾਉ ਹੈ॥
 ਅਲਹ ਅਭੇਖ ਸੋਈ ਪੁਰਾਨ ਐ ਕੁਰਾਨ ਓਈ,
 ਏਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਬੈ ਏਕ ਹੀ ਬਨਾਉ ਹੈ॥

*Akal Ustat (In Praise of the Timeless)
 By The Tenth Master*

*God first created Light; all else to His power
 subject.*

*Since from one Light is the whole world
 created,*

Who is noble, who is inferior?

Folks, brethren! be not lost in illusion.

*The Creator is in the creation; in the
 creation lives the Creator.*

Pervasive everywhere

*One clay has the Creator shaped in
 innumerable forms;*

*Neither is the clay vessel defective nor the
 Potter*

*The holy One in all lives; all happens as by
 Him Willed.*

*Whoever His order realizes and know him
 to be sole,*

Alone deserves to be called God's servant.

ਅਵਲਿ ਅਲਹ ਨੂਰ ਉਪਾਇਆ ਕੁਦਰਤਿ ਕੇ ਸਭ ਬੰਦੇ॥
 ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭੁ ਜਗੁ ਉਪਜਿਆ ਕਉਨ ਭਲੇ ਕੋ ਮੰਦੇ॥
 ਲੋਗਾ ਭਰਮਿ ਨ ਭੂਲਹੁ ਭਾਈ॥
 ਖਾਲਿਕੁ ਖਲਕ ਖਲਕ ਮਹਿ ਖਾਲਿਕੁ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸੁਖ
 ਠਾਂਈ॥

ਮਾਟੀ ਏਕ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਸਾਜੀ ਸਾਜਨਹਾਰੈ॥
 ਨਾ ਕਛੁ ਪੋਚ ਮਾਟੀ ਕੇ ਭਾਂਡੇ ਨ ਕਛੁ ਪੋਚ ਕੁੰਭਾਰੈ॥
 ਸਭ ਮਹਿ ਸਚਾ ਏਕੋ ਸੋਈ ਤਿਸ ਕਾ ਕੀਆ ਸਭੁ ਕਛੁ ਹੋਈ॥
 ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਨੈ ਸੁ ਏਕੋ ਜਾਨੈ ਬੰਦਾ ਕਹੀਐ ਸੋਈ॥

P. 1350

The Nawab could match no answer to this reply and the wicked band too, could, match no answer to it. They were given a sweet but true talking to by the young princes. Their inner trembled somewhat. But having sinned repeatedly their minds had hardened, petrified so much that a little light could not awake them from sleep. They were incurable cases; the only remedy likely to be effective in their cases was that their soul should be released from the body and to

finish the filthy body. If one is infected by cancer, the doctors excise the flesh upto long distance upto where they suspect the roots have spread. The whole court was amazed. Many kinds of words were said. Many questions were asked. At last they were sent back to Mother Gujri. Later it was resolved that as long as they are with the Mother, she would continue to give them a lesson in courage and steadfastness. The Princes Zorawar Singh and Fateh Singh were going up the stairs of the cold tower. Already the Mother was waiting for them. She took both the children in her arms and pressed them to her heart. She said, my dear sons, you look cheerful, you are perfected *yogis*, who look at profit and loss, happiness and sadness, praise and blame, hope and despair with the same eyes. Your father has granted you spiritual wisdom. To me it appears they (the rulers) must have maltreated you but you, maintaining your mental equilibrium, have transcended happiness and sadness. My dear sons, just tell me what happened in the Nawab's court. Then taking turns sometimes Fateh Singh spoke and sometimes Zorawar spoke saying, Grannie, they wanted us to observe *shariat* by adopting *Islam*. The replies given above were repeated. The Mother was very happy and said, "Sons, this body is perishable. What is born is to die. But truth will always go with man. To change one's faith, being afraid of death, is cowardice. Their memory endures who earn a name in this world. Becoming a lighthouse to the helpless and to those who have strayed from the path, it shows the way."

No food was served to them, but the children did not complain; but a well wisher did bring some milk by stealth. Both the princes had a sip each. They thanked

Waheguru, the Wondrous God, as a giver to all, as -

*He the giver of all mankind
Lest He should slip from my mind.*

ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਕਾ ਇਕੁ ਦਾਤਾ ਸੋ ਮੈ ਵਿਸਰਿ ਨ ਜਾਈ॥

P. 2

The Princes told the Mother that they say that your father has been martyred. They also told the mother that they say their armies have cut them to ribbons in the battlefield. We said that upholding the conduct of the warrior class, they have gone to live in the realm of God - the region of truth. Don't you say they have been killed. Only the wicked and the vicious die; saints always live. They have known their real spiritual self. The soul is not born, nor does it die; it does not come from anywhere nor does it go anywhere. It's just a game of God playing.

The Mother also heard from the Princes that Prince Ajit Singh and Jujhar Singh had attained martyrdom. Many times the idea crossed her mind that had we not asked Guru, the emperor, to evacuate the fort, they would not have been put to this trouble and not made to undergo worst kind of distress. The talk was still in progress when the soldiers came and they separated the Princes from Mother Gujri. When they were leaving, the Mother said to them, "You, remember the martyrdom of your great grandfather Guru Arjun, the emperor, and always remember the story of what happened in Delhi to your grandfather. This is the practice in our family that if the head goes, let it go but do not stain the name of your family. Get martyred but do not bring dishonour to the mother who gave birth to you. Let not even one spot of ink be seen on the character sheet of your father."

The soldiers lead the Princes away. On the second day they are again produced in

the court. There is a great crowd today and a lot of public has come to hear the decision of the court with regard to these children. Many cry in their heart of hearts, but do not let the feelings come on their faces. Today again the order to bow and salute was given. They said we can touch our foreheads with the feetdust of those dyed in the love of God. We long for the feetdust of such friends. Not to speak of bowing, we even do not want to look at the liars. Our father knew that, by placing the Gita and the cow in one plate and the Quran in the other, you were deceiving us, you were cheating us. But our father demonstrated that, if we do not protect the honour of the sacred Quran and the sacred Gita, then, who will? What a great importance he gave to your religion! But you are liars.

The question asked earlier was repeated and the Princes again expressed their view. Today in the court sat Moghuls, Pathans, ministers, warriors and generals. Outside a great crowd had gathered. In this assembly were present Hindus, the Khattris, the banias (the traders) and other inhabitants of the city. The Pathans of Morinda also sat there. Many were seated, many were standing on their feet. Among them was present the Finance Minister of the Nawab, named Suchanand, the Khatri, who being inflamed, scowled at the children. He was a descendant of the family of Chandu, the Finance Minister. Said the Nawab, "Children, yesterday, too, we tried to reason with you, that you should adopt the Muslim shariat. You will be accorded great honour. You will be brought up like the children of the rich people and you will be given many villages as fife to support yourself. When you grow up you will own horses, chariots etc and you will possess a lot of wealth. You will be made the generals of the army."

At that time a kind of anger appeared on the face of Zorawar Singh, the shine of redness suffused his lovely face and a look at his eyes indicated that there is a great protest in his mind. At that moment Fateh Singh said, "Brother just as our forefathers held fast to their faith and earned the greatest praises of the world, the three worlds are ringing with their praises - it becomes us to sacrifice ourselves in a similar manner -

*Me and you their sacrifice becomes,
To uproot them, to give heads to the Muslims.
Hinduism again will awakened be
The bodies are perishable, you just see,
To bring him into the Islamic fold
To grandfather they offered much wealth,
gold,
Loftiest righteousness, patience he assumed,
With a kick of foot he spurned,
Down all these offers he turned.*

*ਹਮ ਤੁਮ ਕੋ ਤਿਮ ਕੀ ਬਨਿ ਆਵੈ ॥
ਸਿਰ ਦਿਹੁ ਤੁਰਕਨਿ ਮੂਲ ਗਵਾਵੈ ॥
ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਜਾਗਾ ਹੈ ਫੇਰ ॥
ਤਨ ਸਭਿ ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਹੀ ਹੇਰਿ ॥੩੬॥
ਦੀਨ ਬਿਖੈ ਲਜਾਵਨ ਕੇ ਹੇਤ ॥
ਕਹਯੋ ਪਿਤਾਮੇ ਕੋ ਬਹੁ ਦੇਤਿ ॥
ਧਰਮ ਧੁਰੰਧਰ ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ ॥
ਇਨ ਕਹਿਨੇ ਪਰ ਪਨਹੀ ਮਾਰੀ ॥੩੭॥*

ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ

Again they began, he performed the righteous exploit, he gave his head but held fast to his decision. Similarly let us perform this exploit with firm determination in the world. Our family, having the mark of prime purity of Respected Mother Sita and Shri Ram Chander, the king of kings, derives from them. The *Bedis* and the *Sodhis* are the branches of the self same great purity of the family. Just as the roots of a tree remain in the earth, but it's branches, leaves, flowers, fruits are visible outside - let's recognize our

proud heritage and lay down our lives with fullest determination.

*To show the world, greatest exploit
undertake.
Keep your mind fixed, stable
Don't let it waver or shake.
Greatest of all our family be,
Protect its honour with generosity.*

*ਤਿਮ ਸ਼ਾਕਾ ਜਗ ਤੁਮ ਦਿਖਰਾਵੈ ॥
ਮਨ ਕੋ ਬਿਰ ਕਰਿ ਨਹੀਂ ਡੁਲਾਵੈ ॥
ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਬੰਸ ਹਮਾਰਾ ॥
ਰਾਖਹੁ ਤਿਸ ਕੀ ਲਾਜ ਉਦਾਰਾ ॥੩੮॥*

(Sri Guru Pratap Suraj Granth, P. 5952)

When the elder brother heard this reply of the younger brother then, he said, we reject the shariat of such liars. We can not at all pollute our religion and said that a practice runs in our family, we sacrifice our heads but we do not renounce our faith. Brother Fateh Singh, these sinners are out to commit the stonehard sin; every drop of our blood will uproot their empire.

*The sinner in order to kill,
Sin itself is strong enough still.*

ਪਾਪੀ ਕੇ ਮਾਰਨੇ ਕੋ ਪਾਪ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ॥

*Elder, patient words from the younger heard.
With anger in his eyes, Jujhar Singh said.
The shariat with a kick spurn we,
To defile our religion we won't agree.
In our family a practice runs down the way,
Not faith but to give our heads away.
Your roots in order to tear,
To give our heads we'll not fear.*

*ਸੁਨੇ ਅਨੁਜ ਤੇ ਧੀਰਜ ਬੈਨ ॥
ਕਹਯੋ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਰਿਸ ਨੈਨ -
ਸ਼ਰਾ ਸੀਸ ਹਮ ਪਨਹੀ ਮਾਰੈ ॥
ਧਰਮ ਆਪਨੋ ਨਹੀਂ ਬਿਗਾਰੈ ॥੩੯॥
ਹਮਰੇ ਬੰਸ ਗੀਤਿ ਇਮ ਆਈ ॥
ਸੀਸ ਦੇਤਿ ਪਰ ਧਰਮ ਨ ਜਾਈ ॥
ਤੁਮਰੀ ਜਰਾਂ ਉਖਾਰਨਿ ਹੇਤ ॥
ਹਮ ਨਹਿੰ ਡਰਪਹਿੰਗੇ ਸਿਰ ਦੇਤਿ ॥੪੦॥*

(Suraj Parkash Granth, P. 5952)

(.....to be Continued)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਐਡਰੈਸਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque £ 40.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

**Atam Marg Spiritual Scientific
Educational Charitable Trust (U.K.)**

9 Elizabeth Rd.,

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,
Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818
Fax : 0044-1212002879
Voicemail : 0044-8701654402
Raj Mobile : 0044-7968734058
Email : info@atammarguk.com

U.S.A.

**Vishav Gurmat Roohani Mission
Charitable Trust,**

Contact : Bhai Amardeep Singh Atwal,
2755, Guildhall Dr., San Jose,
Ca - 95132, U.S.A

Phone :- 001-408-263-1844,
vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal

Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu

Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu

Cell: 001-250-600-3072

Bhai Tarsem Singh Bains

Cell : 001-604-862-9525, Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379 09814612900, 9417214378

Email: atammarg1@yahoo.co.in

Australia

Bibi Jaspreet Kaur

Cell : 0061-406619858

Email :- jaspreetkaur20@hotmail.com

Foreign Membership

	Annual	Life
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
EUROPE	50 Euro	500 Euro
AUS.	80 AUD\$	800 AUD\$
CANADA	80 CANS\$	800 CANS\$

ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ

